

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Äriõiguse ja intellektuaalse omandi õppetool

Maarja Konsand

**TARBIJA TEAVITAMINE TAGANEMISÕIGUSEST
TARBIJAKREDIIDILEPINGUS**

Magistritöö

Juhendaja
prof. Irene Kull

Tartu
2013

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KOHALDAMISALA JA TEAVITAMISKOHUSTUSE SUBJEKTID	7
1.1. TAGANEMISÕIGUSE KOHALDAMISALA	7
1.2. TAGANEMISÕIGUSEST TEAVITAMA KOHUSTATUD ISIKUD	15
1.2.1. KREDIIDIANDJA	15
1.2.1. KREDIIDIVAHENDAJA	17
1.3. TEAVITAMISKOHUSTUSE ADRESSAADID	21
1.3.1. TARBIJA KUI KREDIIDISAAJA	21
1.3.2. KOHUSTUSEGA ÜHINEV ISIK JA KÄENDAJA KUI TEAVITAMISKOHUSTUSE ADRESSAADID	24
2. TAGANEMISÕIGUSEST TEAVITAMISE FORMAALSED NÕUDED	29
2.1. TEAVITAMISKOHUSTUSE VAJALIKKUS	29
2.2. TAGANEMISÕIGUSEST TEAVITAMISE AEG	30
2.3. TAGANEMISÕIGUSEST TEAVITAMISE VORM	33
2.1. TAGANEMISÕIGUSEST TEAVITAMINE TULENEVALT TEHINGU TEGEMISE VIISIST	37
3. TAGANEMISÕIGUSEST TEAVITAMISE KOHUSTUSE SISU	41
3.1. TAGANEMISÕIGUSE EESMÄRK JA TÄHTAEG	41
3.2. TAGASITÄITMINE LEPINGUST TAGANEMISEL	47
3.3. TAGANEMINE KREDIIDILEPINGUGA SEOTUD KÕRVALLEPINGUST	51
3.4. TAGANEMINE SEOTUD LEPINGUST	53
3.5. TEAVITAMISE SEOS TAGANEMISPERIOODI KULGEMISE ALGUSEGA	59
KOKKUVÕTE	64
NOTIFYING THE CONSUMER OF THE RIGHT OF WITHDRAWAL IN CONSUMER CREDIT AGREEMENT SUMMARY	69
KASUTATUD MATERJALID	74
KASUTATUD KIRJANDUS	74
MUUD ALLIKAD	76
KASUTATUD EUROOPA LIIDU TEISENE ÕIGUS	78
KASUTATUD NORMATIIVAKTID	78
KASUTATUD KOHTULAHENDID	79

SISSEJUHATUS

Tarbimise põhiliseks tõukejõuks on inimeste erinevad vajadused. Vajaduste rahuldamisel põhinevad tarbimissuhted on inimühiskonnas eksisteerinud sama kaua, kui inimkond ise. Kõrge elatustasemega arenenud riike on viimastel aastakümnetel vaadeldud heaoluühiskonnana. Heaoluühiskonna tarbijatel on suure sissetuleku tõttu aga suhteliselt laialdased võimalused kaupade ja teenuste hankimiseks.¹ See tähendab aga järjest suurenevat tarbimist ning läbimõtlematuid otsuseid. Tarbimist soodustavad omakorda veel tehnoloogia areng ning riikidevaheliste piiride kadumine.

Üheks põhjuseks, miks riigid, aga ka Euroopa Liit (edaspidi ka EL), sekkuvad isikutevahelistesse suhetesse tarbijakaitselistel eesmärkidel, on tasakaalu puudumine kaupleja ja tarbija vahelistes suhtes, seda eriti informatsiooni edastamise osas². Teadlikke tarbijaid, kes esmalt teevad arvestused ning langetavad alles selle põhjal iseseisva ja ratsionaalse tarbimisotsuse, ei leidu tegelikkuses palju. Tänapäeva tarbijad on tegelikult suhtes amatöörid, sest nad ei oma detailseid teadmisi pakutavatest kaupadest ja teenustest. Tarbija vastas on aga ekspert, kes üldjuhul tunneb põhjalikult nii kaupa kui ka õigusakte. Toote või teenusega seotud tehnilise informatsiooni valdamine võimaldab kauplejal tarbija valikuid suunata sobival viisil. Tarbija lähtub oma käitumise kujundamisel informatsioonist ja nõuannetest, mida kaupleja talle pakub.³ Seega on sellistesse suhetesse sekkumise eesmärgiks eelkõige tarbija majanduslike huvide kaitsmine.

EL-i liikmesriikide majanduse edendamises on tähtis roll laenamisel ning suure osa kõikidest sõlmitavatest krediitdilepingutest moodustavad just tarbijakrediitdilepingud. Samas muudavad erisused EL-i liikmesriikide tarbijakaitselistes regulatsioonides tarbijad ettevaatlikuks ning vähendavad nende soovi võtta krediiti teises liikmesriigis, mis omakorda kahjustab piiriülest konkurentsi. Euroopa Liidu Nõukogu poolt 22. detsembril 1986. aastal vastu võetud direktiiv 87/102/EMÜ⁴ jäi tarbijakaitse seisukohalt ajale jalgu. Sellest tulenevalt tekkis aastate möödudes seoses erinevate pakkumiste ja krediitoodete suurenemisega nõudlus õigusreformi järele⁵.

¹ M. Kingisepp. Tarbijakaitseseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Kohila: Hagen-Nord 2010, lk 19, 26-27.

² H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terryn (toim.). Cases, Materials and Text on Consumer Law. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing 2010, lk 2.

³ M. Kingisepp (viide 1), lk 29.

⁴ Euroopa Liidu Nõukogu 22.12.1986 direktiiv 87/102/EMÜ tarbijakrediiti käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta. – ELT L 42, 12.02.1987, lk 48-53 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 15, kd 1, lk 326-331).

⁵ D. Vandone. Consumer Credit in Europe. Risks and Opportunities of a Dynamic Industry. Heidelberg: Springer-Verlag 2009, lk 99.

Nimetatud argumendid on põhjusteks, mis ajendasid EL-i Nõukogu välja töötama ning 23. aprillil 2008. aastal vastu võtma direktiivi tarbijakrediidilepingute kohta⁶ (edaspidi tarbijakrediidi direktiiv). Kuigi tarbijakrediidi direktiivi rakendamiseks vajalikud sätted pidid enne 11. juunit 2010. a olema liikmesriikide poolt vastu võetud ja avaldatud, jõustusid Eestis muudatused alles 1. juulil 2011. aastal, s.o rohkem kui aasta hiljem ettenähtud tähtpäevast. Viibimise põhjuseks oli asjaolu, et Eesti ühines 1. jaanuaril 2011. aastal eurotsooniga ning Eestis krediiti pakkuvad asutused ei olnud valmis üheaegselt silmitsi seisma kahe olulise väljakutsega – euro kasutuselevõtu ja uute tarbijakrediidi sätete rakendamisega.⁷

Tarbijakrediidi direktiiv kui tarbijakaitseline direktiiv on eelkõige tähtis krediitoodete pakkumiste rohkuse, sidevahendite kasutamise võimaluste laienemise ja tehnoloogia arengu seisukohast. Eeltoodud põhjustel muutuvad õigussuhted järjest komplitseeritumaks, mistõttu tuleks tarbijale tagada tõhusam kaitse. Sealhulgas peaks eriti selgelt olema kehtestatud kaitse kohaldamisala. Sageli ei ole lepingulistest suhetes pooled tasakaalus, kuna üldjuhul on ettevõtja informatsioonile lähemal ning omab suuremaid teadmisi ja kogemusi oma huvide kaitsmiseks⁸. A. Nordhausen Scholes käsitlese kohaselt on tarbija õiguste kaitsmise üheks tähtsamaks vahendiks teavitamiskohustus⁹. Lepingu sõlmimisele eelnevad teavitamiskohustused on laialdaselt kasutusel ka EL-i lepinguõigusega seotud direktiivides (nii tarbijakaitses valdkonnas kui ka mujal)¹⁰.

Kõikides EL-i tarbijakaitses direktiivides on erilise tähelepanu all tarbija õigus saada informatsiooni. Vastav õigus sisaldab endas võimalust saada teavet kõikidest lepinguga seotud asjaoludest ning konkreetsetest õigustest lepingupoolena.¹¹ Lisaks teavitamiskohustusele on tarbijakrediidilepingu sõlmimisel olulisel kohal tarbija taganemisõigus ning taganemisõiguse kasutamisega kaasnevad õigused ja kohustused. Krediidi võtmisel on taganemisõiguse eesmärk kaitsta tarbijast krediidisaaajat majanduslikult ebapiisavalt läbimõeldud otsustuste tegemise eest¹². Tarbijal on võimalik kasutada oma õigust

⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008 direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ. – ELT L 133, 22.05.2008, 66-92.

⁷ K. Sein. Transposition of the New Consumer Credit Directive in Estonia. – European Review of Private Law 2012/20 (2), lk 435.

⁸ A. Õige. Ettevõtlusvabaduse piiramine lepingupoolte võrdsuse tagamiseks. *Sine loco*, lk 30. Arvutivõrgus: <http://www.tmk.edu.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50776/>, 14.04.2013.

⁹ G. G. Howells, R. Schultze (toim.). *Modernising and Harmonising Consumer Contract Law*. Munich: Sellier european law publishers 2009, lk 213.

¹⁰ C. Twigg-Flesner. *The europeanisation of contract law*. London and New York: Routledge-Cavendish 2008, lk 134.

¹¹ B. Pasa, G. A. Benacchio. *The harmonization of civil and commercial law in Europe*. Budapest: Central European University Press 2005, lk 28.

¹² M. Käerdi. VÕSK § 409/1. – P. Varul jt (koost.). *Võlaõigusseadus II*. 2.-7. osa (§§ 208-618). Komm vjl. Tallinn: Juura 2007.

lepingust taganeda vaid juhul, kui ta on sellisest õigusest teadlik.¹³ Seega on teavitamiskohustuse ning taganemisõiguse kui tarbijakaitse seisukohalt oluliste instituutide vahel tihe seos.

Magistritöö põhiliseks eemärgiks on hinnata teavitamiskohustuse tähendust tarbijale võimaldatud kohese taganemisõiguse kasutamise ja selle kasutamisega kaasnevate õiguste ja kohustuste suhtes ning leida kinnitus hüpoteesile, et maksimumharmoniseerimisega liikmesriikidele pealesurutud abinõud ei ole piisavad, mistõttu vajavad tarbijakrediidi sätteid täiendamist ning konkretiseerimist. Töö teema valiku tingis tarbijakrediidi kui õigusvaldkonna olulisus ning ühelt poolt EL-i tarbijakrediidi valdkonnas vastuvõetud poliitilised otsused, mis on suunatud tähtsatele eesmärkidele, kuid mille tõttu on viimastel aastatel toimunud ulatuslikud muudatused ja teiselt poolt praktika, kuna õigusreform jõustus alles mõni aeg tagasi ja on meedias leidnud palju vastukaja.

Lähtuvalt töö eesmärgist analüüsitakse probleeme eelkõige tarbija seisukohast vaadatuna. Käesoleva magistritöö eesmärk ei ole analüüsida taganemisõigusest teavitamise kohustuse ega tarbijakrediidilepingust taganemise õiguse kasutamisel selle tagasitäitmisega seoses tekkivate kohustuste rikkumisega kaasnevat võimalikku vastutust (õiguskaitsevahendite kohaldatavust), kuigi sellel on kahtlemata tarbija jaoks tähtis roll.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks võrreldakse tarbijakrediidi direktiivi sätteid Eesti õigusaktides sisalduvate asjakohaste normidega ning selgitatakse välja võimalikud vastuolud ja ebakõlad. Töös tuuakse näiteid, kuidas on tarbijakrediidilepingu sõlmimisele eelneva taganemisõigusest ja sellega seotud aspektidest teavitamise kohustuse sisu reguleeritud Ühendkuningriikide ning Saksamaa õiguses. Lisaks tuuakse näiteid ka Eesti, Euroopa Kohtu ning Saksamaa kohtupraktikast. Tulenevalt töö eesmärgist ning kirjutamisel kasutatavatest allikatest, on töö kirjutamisel kasutatud võrdlev-kvalitatiivset uurimismeetodit.

Töö esimeses peatükis tulevad lähemalt vaatluse alla tarbijakrediidi sätete kohaldamisega seonduvad probleemid, eelkõige juhtumid, kus tarbijakrediidi sätteid ning ka taganemisõigust ei pruugi kohalduda. Samuti käsitletakse tarbijakrediidilepingu sõlmimise protsessi osaliste ehk tarbija kui krediidisaaaja, krediidiandja, kredidivahendaja, aga ka kohustusega ühinenud isiku ja käendaja vahelisi seoseid ning nende suhtes taganemisõigusest teavitamise kohustuse kohaldamist. Erilise tähelepanu all on krediidisaaaja mõiste määratlemine ning

¹³ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terryn (toim.) (viide 2), lk 250.

teavitamiskohustuse adressaatide ringi võimalik laiendamine. Tarbijana käsitletakse käesoleva magistritöö kontekstis kõiki isikuid, kelle suhtes kohalduvad tarbijakrediidi sätted.

Teises peatükis võetakse lähemalt käsitlusele probleemid seoses taganemisõigusest teavitamise kohustuse täitmisele kehtestatud formaalsete nõuetega. Eelkõige analüüsitakse, millisel viisil ning aja jooksul tuleks tarbijat teavitada taganemisõigusest enne krediidilepingu sõlmimist ning kas selleks on ette nähtud kindel vorminõue. Samuti selgitatakse välja, kas krediidiandjal on taganemisõigusega seoses täiendavaid lepingueelseid teavitamiskohustusi juhtudel, kus lisaks tarbijakrediidi sätetele, tuleb kohaldada ka koduukselepingute või sidevahendi abil sõlmitud lepingute regulatsioon.

Kolmandas peatükis tuuakse välja, mida sisaldab endas taganemisõigusest teavitamise kohustus ning seda kõikide taganemisõiguse ning selle kasutamisega kaasnevate õiguste ja kohustustega seotud aspektide osas. Analüüsitakse taganemisõiguse olemust ning selle kasutamise perioodi õiguslikku tähendust tarbija jaoks. Samuti tuuakse välja informatsioon, mida krediidiandja on kohustatud tarbijale teatavaks tegema seoses taganemisõiguse võimaliku kasutamisega tarbija poolt. Lisaks käsitletakse, millistel juhtudel ning mil viisil mõjutab tarbijakrediidilepingust või eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust taganemine sellega seotud lepingu kehtivust. Viimaseks tuuakse välja taganemisõigusest teavitamise kohustuse seos taganemisõiguse tähtaja kulgemise algusega, seda nii krediidilepingust kui ka eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust taganemisel.

Magistritöö kirjutamisel olid olulisemateks allikateks võlaõigusseadus (edaspidi VÕS)¹⁴, võlaõigusseaduse kommenteeritud väljaanne¹⁵, võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri ja selle lisad¹⁶, tarbijakrediidi direktiiv, M. B. M. Loos'i ja K. Seina artiklid ning Euroopa Komisjoni poolt koostatud uurimused/küsitlused seoses tarbijakrediidi direktiivi ja teiste tarbijaõiguste direktiividega.

¹⁴ Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 05.04.2013, 4.

¹⁵ M. Käerdi. – P. Varul jt (koost.) (viide 12), lk 404 jj.

¹⁶ Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 761 SE. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1033413&u=20110204095515>, 10.02.2013.

1. KOHALDAMISALA JA TEAVITAMISKOHUSTUSE SUBJEKTID

1.1. Taganemisõiguse kohaldamisala

Krediidiandjal või –vahendajal tekib kohustus teavitada tarbijat taganemisõigusest tarbijakrediidi direktiivi sätete alusel ainult kindlatele tunnustele vastavate lepinguliste suhete korral. Tarbijakrediidilepingu mõiste avab tarbijakrediidi direktiivi artikkel 3 p c, mis sätestab, et krediidileping on leping, millega krediidiandja annab või lubab anda tarbijale krediiti tasumise edasilükkamise, laenu või muu samalaadse finantstehingu vormis. Tarbijakrediidi direktiivi artikkel 2 lg 1 sätestab, et direktiivi kohaldatakse krediidilepingute suhtes. Sellest tulenevalt võiks järeldada, et vastava direktiivi kohaldamisalasse kuuluvad kõikvõimalikud krediidilepingud, mis vastavad ülaltoodud definitsioonile.

Samas näeb tarbijakrediidi direktiivi artikkel 1 lg 2 ette need lepingulised suhted, mis tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu ehk direktiivi kohaldamisulatus on sätestatud välistamise meetodil. Seega ei saa tarbijakrediidi direktiivi alusel tarbijakrediidilepinguks lugeda igasugust krediidilepingut. Lisaks ei kohaldu kõikide tarbijakrediidilepingute suhtes taganemisõigus.

Võrreldes eelnevalt tarbijakrediidilepingutele kohaldunud direktiiviga¹⁷, on 23. aprillil 2008. aastal Euroopa Parlamendi ja Nõukogu poolt vastu võetud tarbijakrediidi direktiivis regulatsiooni kehtivuse ulatust enamjaolt vähendatud. Seda väikeste eranditega, nimelt on tarbijakrediidi direktiivi regulatsioonis positiivses suunas muudetud näiteks krediidi kogusumma ülempiiri – direktiiv ei laiene krediidilepingutele, mille krediidi kogusumma on suurem kui 75 000 eurot. Ülempiir on sätestatud asjaolu tõttu, et enamasti on suuremate kui 75 000 euro suuruste tehingutega seotud tarbijad kui krediidisaajad isikud, kellel on juba eelnevad kogemused äritehingutes¹⁸.

Krediidi alampiir seevastu on jäänud samaks. Alampiir on säilitatud põhjusel, et väikelaenu on tarbijate hulgas tuntud oma lihtsuse ning väikeste kaasnevate kulude poolest. Hõlmates ka kõik väikelaenu direktiivi kohaldamisalasse, muutub väikelaenude pakkumine tarbijale kulukamaks ning krediidiandjatele pigem mittekasumlikuks ning seda isegi juhul, kui näha

¹⁷ Euroopa Liidu Nõukogu (viide 4).

¹⁸ A. de la M. Muñoz. Two steps further in the Consumer Credit Directive procedure: -The European Parliament votes in its first reading on the Consumer Credit Directive and the European Council launches a questionnaire -, lk 1-2. Arvutivõrgus: http://www.ecri.eu/new/system/files/Commentary_13.pdf, 27.02.2013.

ette lihtsustatud nõuded tarbija teavitamiseks.¹⁹ Eeltoodud seisukohaga võib nõustuda selles osas, mis puudutab väikelaenude tarbijale pakkumise kallinemist, samas on alla 200 euro jäävad laenud tarbijate poolt enim läbimõtlema võetavad. Väikelaenude, sealhulgas SMS laenude, võtjateks on paljudel juhtidel ka isikud, kes võtavad laenu juba olemasolevate võlgade tagasimaksmiseks. Seetõttu oleks mõistlik kehtestada alla 200 euro jäävate krediitdilepingute sõlmimiseks minimaalsed nõuded tarbija teavitamise osas. Samuti peaks selliste laenude puhul säilima tarbija õigus lepingust taganeda, kuna enamasti toimub väikelaenude võtmine emotsiooni ajel ning tarbijal ei jää seetõttu aega järelemõtlemiseks ning oma krediitvõimelisuse hindamiseks.

Oma eriliste omaduste tõttu on tarbijakrediidi direktiivi kaitse alt välja jäetud ka hüpoteegiga tagatavad krediitdilepingud²⁰. Kuigi hüpoteegi tagatisel võetavad laenud moodustavad suure osa kogu krediitdilepingust, on Euroopa Komisjoni vastavad regulatsioonid selles osas piiratud. Siiski on tarbija poolt hüpoteegi tagatisel sõlmitud krediitdilepingute pakkujad seotud Euroopa Komisjoni soovitusetega, mis peaks pakkuja poolt tarbijale edastatama enne lepingu sõlmimist.²¹ Menetluses on ka Euroopa Komisjoni tehtud ettepanek võtta vastu direktiiv elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingute kohta²², mis sarnaselt tarbijakrediidi direktiiviga sätestab teabe, mis krediidiandja või -vahendaja peab tarbijale enne lepingu sõlmimist edastama.

Oluline on ka märkida, et tarbijakrediidi direktiiv kohaldub vaid nende krediitdilepingute suhtes, kus on ette nähtud intressi tasumise kohustus. Seejuures ei kohaldu direktiiv krediitdilepingutele nagu krediitkaardid ega ka käenduslepingutele.²³ Viimast on Euroopa Kohus kinnitanud ka oma otsuses C-208/98, deklareerides, et direktiivi sõnastuse, sisu ja eesmärkide kohaselt ei lange käenduslepingud direktiivi kohaldamisalasse. Otsuse kohaselt on direktiivi

¹⁹ Great Britain Parliament, House of Lords, European Union Committee. Consumer credit in the European Union: harmonisation and consumer protection. 36th Report of Session 2005-06. Volume II: Evidence, lk 131-132. Arvutivõrgus: http://books.google.ee/books?id=0Ogk_wvMqbgC&printsec=frontcover&dq=Consumer+Credit+in+the+European+Union&hl=en&sa=X&ei=qHUzUc6fNIaP0AX3hICgCQ&ved=0CDQQ6AEwAA, 26.02.2013.

²⁰ A. de la M. Muñoz (viide 18), lk 2.

²¹ C. Twigg-Flesner (toim.). The Cambridge Companion to European Union Private Law. Cambridge: Cambridge University Press 2010, lk 321.

²² Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv elamukinnisvaraga seotud krediitdilepingute kohta. Brüssel 31.3.2011. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0142:FIN:ET:PDF>, 03.03.2013.

²³ Directorate General for Health and Consumer Protection. Establishment of a Benchmark on the Economic Impact of the Consumer Credit Directive on the Functioning of the Internal Market in this Sector and on the Level of Consumer Protection. Final Report 05.11.2009, lk 1. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/ccd_benchmarking_study_en.pdf, 03.03.2013.

eesmärk eelkõige tagada, et lepingut sõlmivad pooled endid oleksid teadlikud tagatistest, millest sõltub lepingu sõlmimine.²⁴

Eesti õiguses on tarbijakrediidilepingu sisu avatud läbi krediidilepingu mõiste. Nimelt sätestab VÕS § 402, et tarbijakrediidileping on krediidileping, millega oma majandus- või kutsetegevuses tegutsev krediidiandja annab või kohustub andma tarbijale krediiti või laenu. VÕS § 401 lg 1 sätestab aga seejuures, et krediidileping on leping, millega krediidiandja kohustub andma krediidisaaaja käsutusse rahasumma, krediidisaaaja aga kohustub krediidi kasutamise eest maksma tasu ja lepingu lõppemisel krediidi tagasi maksma. Lisaks tuleb VÕS § 397 lg-e 1 kohaselt majandus- või kutsetegevuses antud laenult maksta ka intressi. Sarnaselt tarbijakrediidi direktiivile sätestab VÕS § 403 loetelu krediidilepingutest, millele tarbijakrediidi sätted ei kohaldu või kohalduvad piiratud ulatuses. Sellest lähtuvalt ei laiene ka Eesti õiguse kohaselt tarbija taganemisõigus ning sellest teavitamise kohustus sugugi mitte kõikide sõlmitavate tarbijakrediidilepingute suhtes. Kui eelnevalt sai nimetatud, et tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisulatust on ahendatud, siis Eesti seadusandja seevastu on üle võtnud tarbijakrediidi direktiivis sisalduvad täielikku ühtlustamist ettenägevad normid, laiendades seejuures täiendavalt sätete kohaldamisulatust.

Tarbijakrediidi direktiivi preambuli 10. retsitaali kohaselt määratletakse direktiivis sisalduvate mõistetega ära direktiivi kohaldamise ulatus. Retsitaali kohaselt säilib liikmesriigil aga õigus kohaldada tarbijakrediidi sätteid ka neile krediidilepingutele, mis direktiivi kohaldamisalasse ei kuulu, ning Eesti seadusandja on vastavat õigust ka rakendanud. Õiguse rakendamine VÕS-i kontekstis seisneb eelkõige asjaolus, et seadusandja on suures osas jätnud kohaldamisulatuse samaks, mis sisaldus eelnevalt kehtinud redaktsioonis ning ei läinud kaasa tarbijakrediidi direktiivis sätestatud ulatusega, vaid vastupidi, laiendas teatud kindlate tunnustega lepingulistele suhetele sätete kohaldamise ulatust veelgi. Järgnevalt toobki töö autor käesoleva magistr töö kontekstis välja olulisemad erinevused tarbijakrediidi direktiivi ja VÕS-i tarbijakrediidi sätete ning taganemisõiguse kohaldamisulatusesse hõlmatud ja sellest teatud juhtudel välja jäävate lepinguliste suhete osas. Samuti nende lepinguliste suhete määratlemisega seonduvad probleemid.

Esiteks, nagu juba eelnevalt mainitud, ei laiene tarbijakrediidi direktiivi artikkel 2 lg 2 p a kohaselt ühelegi hüpoteegiga tagatud krediidilepingule direktiivi sätted. Siiski on Euroopa Kohus oma otsuses C-602/10 välja toonud, et direktiivi artikli 22 lg-t 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus siseriiklik meede, mille eesmärk on direktiivi siseriiklikusse õigusesse

²⁴ EK 23.03.2000, C-208/98, *Berliner Kindl Brauerei AG v Andreas Siepert*, eelotsusetaotlus, p 18-19.

ülevõtmine ja mis laiendab oma esemelist reguleerimisala sellistele krediidilepingutele, mille puhul antakse krediiti kinnisasja tagatisel. Seda isegi juhul, kui sellised lepingud on sõnaselgelt direktiivi sisulisest reguleerimisalast välja arvatud.²⁵ Eesti seadusandja on vastavat võimalust ka kasutanud ning sellest lähtuvalt sätestab VÕS § 403 lg 4, et hüpoteegiga tagatud tarbijakrediidilepingule, mis on sõlmitud sellistele lepingutele tavalistel tingimustel, ei kohaldata vaid teatud tarbijakrediidi sätteid, muuhulgas ei kohaldu ka lepingust taganemise õigus. Hüpoteegiga tagatud krediidilepinguks, mis on sõlmitud sellistele lepingutele tavalistel tingimustel, võib pidada lepingut, mille tarbija sõlmib eluaseme ostmise finantseerimiseks ning millest tulenevalt seatakse ostetavale kinnisasjale või ka lisatagatisele hüpoteek krediidiandja kasuks. Samuti lepinguid, mis sõlmitakse eesmärgiga finantseerida olemasoleva korteriomandi või kinnistul asuva ehitise remonti või rekonstrueerimist. Seeläbi on seadusandja välistanud tarbijakrediidi sätetest tuleneva taganemisõiguse eelkõige kodulaenude või nn kodukapitalilaenude võtmisel. Millised on aga krediidiandja või – vahendaja kohustused juhul, kui hüpoteegiga tagatud tarbijakrediidileping ei ole sõlmitud sellistele lepingutele tavalistel tingimustel?

Tavalistel tingimustel sõlmitud ja hüpoteegiga tagatud tarbijakrediidilepinguks ei saa seevastu pidada lepingut, millega võetud krediidi tagamine hüpoteegiga on juhuslik ehk kui on tagatud kohustused, mille puhul hüpoteegi tagatisena kasutamine ei ole käibes tavapärane²⁶. Siinkohal võiks näiteks tuua väikelaenu, SMS laenud ja muud kiirlaenud, lisaks ka arvelduskrediidilepingust tulenevate kohustuste tagamise hüpoteegiga. Seejuures juhul, kui krediidiasutus on hüpoteegiga tagatud kodulaenulepingu sõlmimisel leppinud kokku, et hüpoteek tagab lisaks kodulaenulepingule ka kõiki muid krediidiasutuse nõudeid kinnisasja omaniku vastu, kohaldatakse VÕS § 403 lg-s 4 sisalduvat erandit üldjuhul üksnes kodulaenulepingu, mitte tarbija ja krediidiasutuse vaheliste muude laenulepingute, eelkõige tarbimislaenude, arvelduskrediidi ja muude lühiajaliste laenude suhtes, mille primaarse tagatisena reeglina hüpoteeki ei kasutata²⁷. Eelnevast tulenevalt kohaldub hüpoteegi tagatisel sõlmitud tarbijakrediidilepingutele, mis ei ole sõlmitud sellistele lepingutele tavalistel tingimustel, taganemisõigus ja sellest tulenevalt ka taganemisõigusest teavitamise kohustus.

Teiseks ei laiene krediidilepingutele, mis sõlmitakse kohtus või muus ametiasutuses saavutatud kokkuleppe tulemusena, tarbijakrediidi direktiivi artikkel 2 lg 2 p-i i kohaselt

²⁵ EK 12.07.2012, C-602/10, *SC Volksbank România SA versus Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor — Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Călărași (CJPC)*, eelotsusetaotlus, p 44.

²⁶ Advokaadibüroo Paul Varul. Lepingud. Näidised ja kommentaarid. Kasutuslepingud. Laenu- ja krediidilepingu kommentaar. Tallinn: AS Äripäev 2010, lk 4.

²⁷ M. Käerdi. VÕSK § 403/3.4. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

direktiivi sätteid. Sarnaselt hüpoteegi tagatisel tavalistel tingimustel sõlmitud krediidilepingutele, sätestab VÕS § 403 lg 5, et tarbijakrediidi regulatsiooni ei kohaldata teatud sätete, sealhulgas taganemisõiguse, osas kohtuliku kompromissina sõlmitud krediidilepingule. Eelnimetatud välistus sisaldub regulatsioonis asjaolu tõttu, et kohus kontrollib kompromissikokkuleppe sisu²⁸. Kohtuliku kompromissina sõlmitud krediidilepingute osas aga VÕS erandeid ette ei näe – taganemisõigus on igal juhul välistatud. Erinevalt tarbijakrediidi direktiivist ei ole Eesti seadusandja välistanud tarbijakrediidi sätete kohaldamisulatuses muus ametiasutuses kui kohtus sõlmitud kompromisskokkulepet kui tarbijakrediidilepingut. Justiitsministeeriumi hinnangul ei taga üksnes asjaolu, et krediidileping sõlmitakse kompromissina ametiasutuses seda, et tarbija kaitse on tagatud piisaval tasemel, et välistada sellistele lepingutele kogu tarbijakrediidilepingu regulatsiooni kohaldumine²⁹. Seega laieneb taganemisõigus muus ametiasutuses kui kohtus sõlmitud kompromisskokkulepetele.

Kolmandaks, tulenevalt tarbijakrediidi direktiivi artikkel 2 lg 2 p-st b ei laiene direktiiv krediidilepingutele, mille eesmärk on maa või olemasoleva või projekteeritava ehitise omandiõiguse omandamine või säilitamine. VÕS-is vastav eriregulatsioon puudus enne tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmist ning tarbijakrediidi direktiivi ülevõtmisel otsustas Eesti seadusandja eelnimetatud sihtotstarbel sõlmitavaid krediidilepinguid kaitsealast mitte välja jätta ehk eelnimetatud lepingutele kohalduvad tarbijakrediidi sätteid eranditeta, sealhulgas tarbija taganemisõigus.

Neljandaks, nagu juba eelnevalt välja toodud, ei laiene tarbijakrediidi direktiivi artikkel 2 lg 2 p-i c kohaselt direktiiv krediidilepingutele, mille krediidi kogusumma on väiksem kui 200 eurot ja suurem kui 75 000 eurot. Eesti seadusandja ei ole summalist krediidi alam- ega ülempiiri kehtivas VÕS-is tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamise eeldusena ette näinud. Summalist alampiiri ei ole Eesti seadusandja sätestanud eelkõige asjaolu tõttu, et Eestis on SMS-laenude mõtlematust võtmisest ja sellega seotud võlgnevustest kujunenud tähelepanuväärne ühiskondlik probleem³⁰. Alampiiri kaotamise osas tehti VÕS-is korrektuur juba 2009. aastal. Vastava muudatusega soovis seadusandja pakkuda kaitset ka tarbijatele, kes võtavad liiga kergekäeliselt väikelaene, sealhulgas SMS-laene. Muudatusega parandati tarbija

²⁸ M. Käerdi. VÕSK § 403/3.5. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

²⁹ Seletuskiri (viide 16), lisa nr 3, lk 8.

³⁰ K. Saare, K. Sein, M.-A. Simovart. Protection of Consumer Rights in SMS Loan Agreements. – European Review of Private Law 2010/18 (1), lk 130.

võimalusi saada teavet laenu kohta ja taganeda sõlmitud laenulepingust.³¹ Siiski ei laiene tarbijat kaitsvad sätted tagasiulatuvalt krediidilepingutele, mis sõlmiti enne krediidi alampiiri kehtetuks tunnistamist. Samuti ei saa Riigikohtu määruse nr 3-2-1-109-11 kohaselt tarbijakrediidi sätetest tulenevat kaitset tarbija, kelle kontole kanti raha enne krediidi alampiiri kehtetuks tunnistamist. Sellistele õigussuhetele kohaldatakse raha ülekandmise³² või siis lepingu sõlmimise ajal kehtinud VÕS-i sätteid. Viide võimalusele laiendada tarbijakrediidi sätete kohaldamist nn väikelaenudele sisaldub ka tarbijakrediidi direktiivi preambuli 10. retsitaalis. Lisaks on Euroopa Liidu Komisjon märkinud, et liikmesriikide poolt krediidi alampiiri kehtestamata jätmine on aktsepteeritav, kuna liikmesriigil säilib õigus vajadusel tarbijakrediidi sätete laiendamiseks ka väikelaenudele³³.

Summalist ülempiiri ei ole sätestatud asjaolu tõttu, et sellisel juhul on tarbija riskid suured, näiteks on suurem tõenäosus sattuda makseraskustesse. Kui taolised laenukohustused ei ole hüpoteegiga tagatud, siis tõenäoliselt nõutakse tarbijalt oluliselt kõrgemat intressi või muid tagatise, mis omakorda suurendab vajadust tarbija kaitse järele. Seega on suurte finantskohustuste puhul oluline tagada tarbija täielik informeeritus tulevastest kohustustest ning 14-päevane järelemõtlemisaeg lepingust taganemiseks.³⁴ Eelnevast tulenevalt kohaldub VÕS-i kohaselt tarbija taganemisõigus sõlmitavatele tarbijakrediidilepingutele olenemata võetud krediidi summast.

Viiendaks, ei laiene tarbijakrediidi direktiiv direktiivi artikkel 2 lg 2 p-i d kohaselt rendi- või liisingulepingutele, millega ei ole sätestatud lepingupoole kohustust objekt välja osta. VÕS § 403 lg 4¹ sätestab, et liisingulepingule, millega ei kaasne tarbija kohustust lepingueset välja osta, ei kohaldata VÕS §-i 411 ehk tarbija õigust võetud kohustused osaliselt või täielikult ennetähtaegselt tagasi maksta. Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise eelnõu seletuskirja kohaselt ei ole VÕS § 401 mõttes tavalised rendilepingud krediidilepinguks, mistõttu on välistus rendilepinguid puudutavas osas direktiivist üle võetud täielikult. Mis puudutab aga niinimetatud kasutusrendi tüüpi liisingulepingud, siis laiendatakse nimetatud lepingutüübile kõiki tarbijakrediidi sätteid, välja arvatud VÕS §-s 411 sätestatud krediidi

³¹ Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 365 SE III, lk 13. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=420369&u=20130427131213>, 10.04.2013.

³² RKTkm 3-2-1-109-11, p 10.

³³ Commission of the European Communities. Communication from the Commission to the European Parliament in accordance with the second paragraph of Article 251(2) of the EC Treaty on the common position adopted by the Council with a view to the adoption of a Directive of the European Parliament and of the Council on credit agreements for consumers. Brussels 21.09.2007, lk 3. Arvutivõrgus: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0546en01.pdf, 03.03.2013.

³⁴ Seletuskiri (viide 16), lisa nr 3, lk 6.

ennetähtaegse tagasimaksmise võimalust.³⁵ Sellest lähtuvalt laieneb tarbijakrediidi regulatsioon kõikidele liisingulepingutele, olenemata sellest, kas omandiõigus läheb tarbijale üle või mitte³⁶. Seetõttu kohaldub kõikide liisingulepingute suhtes ka tarbija taganemisõigus.

Kuuendaks näeb tarbijakrediidi direktiiv ette, et direktiivi sätteid ei kohaldata ka arvelduskrediidi vormis krediidilepingutele, mille puhul kuulub krediit tagastamisele ühe kuu jooksul. VÕS § 407 ja § 403 lg-te 5¹ ja 5² kohaselt kohaldatakse tarbija krediidilepingust taganemise õigust kõikide arvelduskrediidilepingute suhtes, v.a. lepingute puhul, kus tuleb krediit krediidiandja nõudmisel või kolme kuu jooksul tagasi maksta või juhul, kui puudub arvelduskrediidi andmise kokkulepe ja krediidiandja lubab tarbijal maksekonto jääki ületada või kui krediidiandja lubab tarbijal ületada arvelduskrediidilepingus kokkulepitud arvelduskrediidi ülempiiri. Seega on Eesti seadusandja taganemisõiguse välistanud vaid teatud liiki arvelduskrediidi vormis sõlmitud krediidilepingute ning maksekonto jäägi või arvelduskrediidi ülempiiri ületamise suhtes.

Eelnevalt analüüsitud lepinguliste suhete korral on Eesti seadusandja sätete kohaldamisulatust enamasti laiendanud. Siiski ei ole ka Eesti seadusandja kõikide lepinguliste suhete osas tarbijakrediidi sätete kohaldamist ette näinud. Nimelt ei kohaldata VÕS §-is 409 sätestatud tarbijakrediidilepingust taganemise õigust ning sellega kaasnevaid õiguseid ja kohustusi VÕS § 403 lg-test 3 ja 5³ tulenevalt lepingutele:

- 1) mille kohaselt tuleb krediit tagasi maksta kolme kuu jooksul ning mille puhul tuleb maksta väheolulisi tasusid;
- 2) mille tööandja sõlmib kõrvaltegevusena töötajaga, intressivabalt või turu keskmisest madalama krediidi kulukuse määraga ja kui sellise lepingu sõlmimist ei pakuta kolmandatele isikutele;
- 3) mille puhul tarbija vastutus tarbijakrediidilepingust tuleneva kohustuse eest piirdub üksnes krediidiandja valduses oleva panditud asja väärtusega;
- 4) mille tarbija sõlmib investeerimisühingu või krediidiasutusega väärtpaberituru seaduse § 44 p-is 2 nimetatud investeerimiskõrvalteenuse osutamise käigus.

Seega kohaldub VÕS-i tarbijakrediidi sätetes sisalduv taganemisõigus enamikule eeltoodud lepingulistele suhetele analüüsitud ulatuses ning eelpool nimetatud lepingulistele suhetele, mis vastavad tarbijakrediidilepingu tunnustele, piiramatus ulatuses, v.a. väljatoodud erandid. Tarbijakrediidi sätete kohaldamisalast välja jäetud lepingulised suhted on pigem harva

³⁵ Seletuskiri (viide 16), lk 14.

³⁶ K. Sein (viide 7), lk 438.

ettetulevad ning kõikide lepinguliste suhete korral ei pruugi lepingupooled olla ka asümmeetrilistes suhetes.

Sarnaselt Eestiga on enamikus liikmesriikides, kes osalesid Euroopa Parlamendi poolt läbiviidud uuringus, mille eesmärgiks oli välja selgitada direktiivi ülevõtmise ulatus, direktiivi kohaldamisala laiendatud, sealhulgas taganemisõiguse kohaldamise osas³⁷. Kui tuua siinkohal võrdluseks Saksamaa, siis sarnaselt Eestiga on Saksa seadusandja lähtuvalt Saksa Tsiviilseadustiku³⁸ (edaspidi BGB) § 491 lg 2 p-st 1 laiendanud tarbijakrediidi regulatsiooni kohaldamisulatust, jättes tarbijakrediidi sätete kohaldamiseks kehtestamata krediidi ülempiiri. Erinevalt Eesti seadusandjast on Saksamaa sätestanud aga krediidi alampiiri. Ühendkuningriikides seevastu on tarbijakrediidi sätete kohaldamisulatust sarnaselt Eestiga laiendatud veelgi – tarbijakrediidi sätete kohaldamiseks on jäetud kehtestamata krediidi alam- ning ülempiiri³⁹. Seega kohaldub ka Ühendkuningriikides krediidilepingu sõlmimisel tarbija taganemisõigus ning sellest teavitamine olenemata võetava krediidi summast. Erinevalt Eestist, ei kohaldu Ühendkuningriikides tarbijakrediidi sätteid hüpoteegiga tagatud krediidilepingutele⁴⁰ ning seda eranditeta.

Kokkuvõtvalt on tarbijakrediidi direktiivis ja VÕS-is tarbijakrediidi sätete kohaldamisala avatud negatiivselt – välja on toodud nimekiri lepingulistest suhetest, millele sätteid ei laene. Eesti seadusandja on aga taganud tarbijale laiaulatuslikuma kaitse, kui direktiiv seda ette näeb ning laiendanud sätete kohaldamisulatust. Erinevalt tarbijakrediidi direktiivist ei ole VÕS-i tarbijakrediidi sätetes sisalduva taganemisõiguse kohaldamiseks seatud näiteks krediidi ülem- ega alampiiri, samuti on Eesti seadusandja näinud taganemisõiguse teatud piirangutega ette hüpoteegiga tagatud krediidilepingute ning kõikide liisingulepingute sõlmimisel. Võib järeldada, et taganemisõigus ja sellest teavitamise kohustus kohalduvad Eesti õiguse kohaselt suure osa sõlmitavate krediidilepingute, mis ei ole hüpoteegiga tagatud, suhtes. Krediidilepingute osas, mis tarbijakrediidi sätete kohaldamisalasse ei kvalifitseeru, ei kohaldu küll taganemisõigus, kuid krediidiaandja või –vahendaja on sellisel juhul kohustatud tarbijat teavitama taganemisõiguse puudumisest. Tarbijakrediidi sätete kohaldamisulatust on laiendatud ka teistes liikmesriikides, näiteks Saksamaal ja Ühendkuningriikides, mistõttu on riigiti regulatsiooni, s.h taganemisõiguse, kohaldamisala väga erinev.

³⁷ European Parliament. Implementation of the Consumer Credit Directive. Study 01.2012, lk 12. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201201/20120130ATT36564/20120130ATT36564EN.pdf>, 03.02.2013.

³⁸ Bürgerliches Gesetzbuch. BGBI. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738 ... BGBI. 2013 I S. 556.

³⁹ European Parliament (viide 37), lk 12.

⁴⁰ European Parliament (viide 37), lk 12.

1.2. Taganemisõigusest teavitama kohustatud isikud

1.2.1. Krediidiandja

Tarbijakrediidilepingu osapoolteks on tarbija ja krediidiandja. Seetõttu on peamiseks tarbijat taganemisõigusest teavitama kohustatud isikuks krediidiandja, kelleks tarbijakrediidi direktiivi artikkel 3 p-i b kohaselt on füüsiline või juriidiline isik, kes annab või lubab anda krediiti oma kaubandus-, äri- või kutsetegevuse raames. Eeltoodust lähtuvalt saab krediidiandjaks lugeda kõiki isikuid, kes annavad või lubavad anda krediiti ning kes tegutsevad oma kaubandus-, äri- või kutsetegevuse raames. Kõnekeeles öeldes, on krediidiandjaks tarbijale laenu andja⁴¹. Kusjuures krediidi andmine ei pea olema isegi krediidiandja põhiline tegevusala.

VÕS § 402 kohaselt on krediidiandjaks isik, kes oma majandus- või kutsetegevuses tegutsedes annab või kohustub andma tarbijale krediiti või laenu. Kuna tsiviilseadustiku üldosa seaduse⁴² (edaspidi TsÜS) kohaselt jagunevad isikud füüsilisteks ja juriidilisteks isikuteks, siis sarnaselt tarbijakrediidi direktiivile võib Eesti õiguse kohaselt krediidiandjaks olla nii füüsiline isik (inimene) kui ka juriidiline isik, kelle eesmärgiks on kindlate majanduslike tulemuste saavutamine.

Krediidiandja põhikohustuse sisu krediidilepingu sõlmimisel on tabavalt avatud Riigikohtu määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-168-12⁴³. Kaasuses leidis hageja, et laenulepingut tuleks tõlgendada kui teenuse osutamise lepingut, viidates VÕS § 402 sõnastusele, et krediidilepingu puhul on toonitatud krediidiandja tegevust lepingute sõlmimisel, mitte niivõrd laenu kasutusse andmist ja selle kasutamist laenusaaaja poolt. Riigikohus ei nõustunud eeltoodud väitega. Riigikohtu hinnangul on alamaastme kohtud asunud õigesti seisukohale, et laenuleping on kasutusleping, kuna VÕS 8. osa sisaldab teenuselepinguid, mille põhitüüpideks on töövõtu- ja käsundusleping. Lahendi kohaselt on laenuleping kasutusleping ning selle sisuks on laenuandja kohustus anda laenusaaajale üle laen ja võimaldada laenusaaajal laenuobjektiks olevat raha kokkulepitud aja jooksul kasutada. Kaasuses on hageja tuginenud väitele, et krediidiasutuste seaduse § 6 lg 1 p 2 järgi on laenutehingud, mida isik teeb majandus- ja kutsetegevuses kolmandate isikutega, finantsteenused. Hageja väite kohaselt loeb krediidiasutuste seadus finantseerimisasutuse majandus- ja kutsetegevuses sõlmitud laenulepingu kolmanda isikuga finantsteenuseks. Autor on seisukohal, et asjaolu, et

⁴¹ D. Vandone (viide 5), lk 117.

⁴² Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 06.12.2010, 12.

⁴³ RKTKm 3-2-1-168-12, p 7 ja 11.

krediidiasutuste seaduse⁴⁴ (edaspidi KAS) kohaselt on laenuhingud finantsteenused, ei tähenda, et need peaks ilmtingimata oma sisult vastama teenuste osutamise lepingutele.

K. Siibak on leidnud, et finantsteenuseid saab iseloomustada ja eristada tulenevalt vastava lepingu majanduslikust sisust⁴⁵. Finantsteenused on läbi õigusnormide seotud lepingu liikidega, millest tulenevalt tekivad pooltele õigused ja kohustused⁴⁶. Seega tulenevad poolte õigused ja kohustused konkreetse lepinguliigi, millele lepinguline suhe vastab, osas kehtestatud sätetest. KAS § 6 lg-s 1 nimetatud tehingute hulgas on palju lepingulisi suhteid, mille sisu vastab VÕS-i 8. osas toodud õigussuhetele. Samas on laenu- ja krediidlepingud VÕS-i kommentaaride kohaselt vaid tinglikult kasutuslepingute alla liigitatavad, kuivõrd ajalooliselt olid laenu esemeks liigitunnustega asjad, kaasaegsed krediidlepingud on sisuliselt iseseisvaks lepingutüübiks⁴⁷. Kui ka pidada krediidlepinguid iseseisvaks lepingutüübiks, vastavad need oma sisult pigem kasutuslepingutele, kui teenuste osutamise lepingutele, kuna krediidlepingu oluliseks ja krediidlepingut enim iseloomustavaks kriteeriumiks on krediidiandja poolt krediidisaaaja kasutusse antav laen või hüve omandamise finantseerimine. Seega on krediidlepingute puhul rõhk raha kasutamise võimaldamisel, mitte lepingu kui sellise sõlmimise võimaldamisel.

Eesti õiguse kohaselt ei pea krediidiandja majandustegevus olema suunatud vaid krediidlepingute sõlmimisele, piisav on, et krediidiandja poolt antav krediit oleks seotud krediidiandja majandus- või kutsetegevusega⁴⁸. Ka Saksamaa õiguse kohaselt on mõistlik ning tarbijakaitselist eesmärki täitev lugeda laiendavalt krediidiandjaks ka isik, kelle korrapärane majandustegevus ei seisne ainult krediidi andmises, vaid seda tehakse kõrvaltegevusena⁴⁹. Seega võib krediidiandjale krediidi andmine olla ka tema kõrvaltegevusalaks või lihtsalt üheks etapiks teenuse või eseme pakkumisel.

Krediidiandjaks ei pea ilmtingimata olema krediidi- või finantseerimisasutus⁵⁰. Seega võivad näiteks laenude andmise ja liisingutehingutega Eestis tegeleda ka ettevõtjad, kelle üle finantsjärelevalvet ei teostata ja selliseks äritegevuseks ei ole vaja Finantsinspeksioonilt

⁴⁴ Krediidiasutuste seadus. RT I 1999, 23, 349 ... RT I, 29.06.2012, 12.

⁴⁵ K. Siibak. Pangandussüsteemi usaldusväärsuse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes. Dissertatsioon. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011, lk 30.

⁴⁶ P. R. Wood. Law and Practice of International Finance. London: Sweet&Maxwell 2008, lk 4.

⁴⁷ P. Varul jt (koost.) (viide 12), lk 144.

⁴⁸ M. Käerdi. VÕSK § 402/3.1. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

⁴⁹ J. Schürnbrand. Münchener Kommentar zum BGB § 491/7. – F. J. Sacker, R. Rixecker (toim.). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 6. Aufl. 2012. München: C. H. Beck München 2012.

⁵⁰ KAS § 3 lg 1 kohaselt on krediidiasutus äriühing, mille peamiseks ja püsivaks majandustegevuseks on avalikkuselt rahaliste hoiuste ja muude tagasimakstavate vahendite kaasamine ning oma arvel ja nimel laenude andmine või muu finantseerimine. KAS § 5 kohaselt on finantseerimisasutus äriühing, mis ei ole krediidiasutus, kuid mille peamiseks ja püsivaks tegevuseks on osaluste omandamine või finantsteenuste osutamine.

taotlema tegevusluba⁵¹. Krediidiandjaks tarbijakrediidi sätete kontekstis võib olla iga isik, kes oma majandus- või kutsetegevuse raames annab või lubab anda tarbijale krediiti tasumise edasilükkamise, laenu või muu samalaadse finantstehingu vormis.

Krediidiandjaks võivad olla kõik ettevõtjad (sh müüjad ja teenusepakkujad), kellel üheks etapiks teenuse pakkumisel või eseme müügil on krediidi andmine või andmise lubadus tarbijale. Siinkohal võiks näiteks tuua, et krediidiandjaks on ettevõtja, kellele kuulub elektroonika pood, ning kes võimaldab kliendil maksta tehnika eest järelmaksuga aga ka võrguoperaator kui ettevõtja, kellelt klient ostab järelmaksuga telefoni. Kuna liisingulepingu puhul on samuti tegemist krediidilepinguga, võib ka liisinguandjat lugeda krediidiandjaks. Lisaks võib VÕS-i tähenduses krediidiandjaks olla ka reisikorraldaja, kes võimaldab füüsilisest isikust kliendil pakettreise eest tasuda järelmaksuga⁵². Seega võivad krediidiandjateks olla nii Eesti Energia AS, Elisa Eesti AS, Swedbank AS, Rautakesko AS kui ka Aktsiaselts ESTRATEL.

Kokkuvõtvalt võib nii tarbijakrediidi direktiivi kui ka Eesti õiguse kohaselt krediidiandjaks olla nii füüsiline või juriidiline isik, kes annab või lubab anda krediiti oma majandus- või kutsetegevuse raames. Krediidiandjateks on ka isikud, kellele krediidi andmine ei ole igapäevane majandustegevus, vaid kõrvaltegevusala või lihtsalt üks etapp hüve pakkumisel. Krediidiandja eristamine krediidivahendajast, kes pakub krediidi vahendamise teenust, on oluline eelkõige olukorras, kus tuleb hinnata krediidivahendaja teavitamiskohustuse olemasolu ja mahtu.

1.2.1. Krediidivahendaja

Tarbijakrediidilepingu sõlmimise protsessis võib osaleda ka kolmas isik – krediidivahendaja, kes teatud juhtudel on lisaks krediidiandjale tarbijat taganemisõigusest teavitama kohustatud isikuks. Krediidivahendaja mõiste defineerib tarbijakrediidi direktiivi artikkel 3 p f, mille kohaselt on krediidivahendajaks füüsiline või juriidiline isik, kes ei tegutse krediidiandjana ning kes rahalises või muus kokkulepitud majanduslikku kasu andvas vormis tasu eest oma kaubandus-, majandus- või kutse tegevuse raames esitleb või pakub tarbijatele krediidilepinguid, abistab tarbijaid, tehes krediidilepingutega seotud ettevalmistavat tööd, või sõlmib tarbijatega krediidilepinguid krediidiandja nimel.

⁵¹ K. Siibak. (viide 45), lk 45.

⁵² M. Kärdi. VÕSK § 402/3.1. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

Kuni 2008. aastani kehtinud ja tarbijakrediidilepinguid reguleerinud direktiivis kredidivahendaja kohta eraldi regulatsioon puudus⁵³. Euroopa majandusteadlaste poolt 2009. aastal läbiviidud uuringu kohaselt oli termin kredidivahendaja defineeritud küll mitmete liikmesriikide õigusaktides, kuid sugugi mitte kõigis. Liikmesriikides kasutusel olevaid definitsioone üldistades võib kredidivahendajana defineerida füüsilist või juriidilist isikut, kes ei paku krediiti ise, vaid pigem soodustab juurdepääsu krediiti pakkuvale kolmandaks osapooleks olevale krediidiandjale. Viidatud definitsioon hõlmab nii vahendajaid, kes on seotud ühe või mitme konkreetse krediidiandjaga, kui ka isikuid, kes on täiesti eraldiseisvad.⁵⁴ Eeltoodud kredidivahendaja mõiste käsitus võtab lühidalt kokku krediiti vahendava isiku tegevuse olemuse tarbijakrediidilepingu sõlmimise protsessis.

Euroopa majandusuuringutes on leitud, et krediidivaldkond vajab krediiti vahendavate isikute osas üha täpsemat regulatsiooni, kuna krediidiandjate jaoks kujutavad kredidivahendajad endast laienevat ja vähekulukat kanalit pakkumaks nende tooteid. Eriti oluline on kredidivahendajate tegevus nendele krediidiandjatele, kellel puudub hea harukontorite võrgustik.⁵⁵ Seega tegelevad paljud ettevõtjad oma majandustegevuse raames kredidivahendamisega, mistõttu peaks ka neil lasuma krediidiandjatega sarnased teavitamiskohustused. Kredidivahendajatena ei tuleks seejuures tarbijakrediidi direktiivi preambuli 16. retsitaali kohaselt käsitada organisatsioone, mis lubavad oma nime kasutada krediiditoodete, näiteks krediitkaartide edendamiseks ja mis võivad neid tooteid ka oma liikmetele soovitada.

Kehtiv tarbijakrediidi direktiiv näebki ette spetsiifilise regulatsiooni kredidivahendusega tegelevatele isikutele. Nimelt peab liikmesriik tagama, et kredidivahendaja viitaks nii reklaamis kui ka tarbijale suunatud dokumentides, kas ta töötab iseseisvalt või koostöös ühe või mitme krediidiandjaga ning tooma välja võimaliku vahendustasu⁵⁶. Samuti on tarbijakrediidi direktiivi artiklis 5 ja artiklis 6 sisalduva informatsiooni tarbijale edastamise kohustus kohaldatav nii krediidiandja kui ka -vahendaja suhtes⁵⁷. Vastav väide ei käi aga kõikide krediiti vahendavate isikute kohta. Nimelt lasub lepingueelsete läbirääkimiste käigus tarbijale taganemisõiguse olemasolust või selle puudumisest teavitamise kohustus

⁵³ J. Jemielniak, P. Miklaszewicz (toim.). *Interpretation of Law in the Global World: From Particularism to a Universal Approach*. Heidelberg: Springer 2010, lk 156.

⁵⁴ Europe Economics. DG Internal Market and Services. *Study on Credit Intermediaries in the Internal Market (MARKT/2007/14/H), Contract ETD/2007/IM/H3/118. Final Report*. London 15.01.2009, lk i. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/credit/credit_intermediaries_report_en.pdf, 06.03.2013.

⁵⁵ Europe Economics (viide 54), lk iii.

⁵⁶ A. A. P. Dobson, R. Stokes. *Commercial Law*. 8th ed. London: Sweet & Maxwell 2012, lk 409.

⁵⁷ J. Jemielniak, P. Miklaszewicz (toim.) (viide 53), lk 156.

krediidivahendajal vaid juhul, kui krediidi vahendamine on talle põhiliseks sissetuleku allikaks. Enne tarbijakrediidilepingu sõlmimiseks siduva tahteavalduse allkirjastamist peab siiski ka krediidivahendamisega kõrvaltegevusena tegutsev ettevõtja teavitama tarbijat taganemisõiguse olemasolust ning selle kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest. Toodud erisuse eesmärgiks on vältida krediidivahendamisega kõrvaltegevusena tegelevate isikute liigset koormamist, kuna eeldatavasti aitavad sellised isikud suunata tarbijaid vaid krediidiandjani ning edasises tarbijakrediidilepingu sõlmimise protsessis osalevad nad pigem passiivse poolena.

VÕS-is on krediidivahendaja mõiste avatud läbi krediidivahenduslepingu mõiste. Nimelt sätestab VÕS § 401¹, et krediidivahendajaks on isik, kes oma majandus- ja kutsetegevuses kohustub vahendama teisele isikule tasu eest krediiti või osutama krediidilepingu sõlmimise võimalusele või kohustub krediidiandja jaoks ja tema huvides iseseisvalt ja püsivalt lepinguid vahendama või neid krediidiandja nimel ja arvel sõlmima. Seega sarnaselt tarbijakrediidi direktiivile, võib krediidivahendajaks eelnimetatud sätte kohaselt olla iga ettevõtlusega tegelev nii füüsiline kui ka juriidiline isik, kes ei tegutse krediidiandjana ning tegutseb vähemalt ühel eeltoodud viisidest. Sättest võib ka järeldada, et erinevalt direktiivist näeb Eesti seadusandja ette võimaluse, et vahendajaks loetakse ka isikut, kes tegeleb krediidivahendusega selle eest tasu nõudmata. Seeläbi on oluliselt laiendatud tarbijat teavitama kohustatud isikute ring, mis paneb ettevõtjatele küll suuremad kohustused, kuid selle eest peaks tarbijale eelduslikult tagama parema kaitse. Arvestades, et ettevõtjatele, kes vahendusteenust tasuta osutavad, on vahendamine tõenäoliselt kõrvaltegevus, võib see tarbija jaoks tähendada hoopis ebakvaliteetset ning puudulikku informatsiooni.

Sarnaselt tarbijakrediidi direktiiviga, ei pea ka VÕS § 403 lg-e 1 kohaselt krediidivahendaja juhul, kui ta tegeleb krediidivahendusega kõrvaltegevusena, järgima teatud tarbijakrediidi sätteid, s.h teavitamata tarbijat lepingueelsete läbirääkimiste käigus taganemisõiguse olemasolust või puudumisest. Kuidas aga määratleda isikuid, kellele krediidi vahendamine on kõrvaltegevusala? Krediidivahendajateks, kes tegelevad vahendusega kõrvaltegevusena, on eelkõige isikud, kelle põhitegevuseks on müük või teenuse osutamine, kuid kes täiendava tasu eest viitavad lepingu sõlmimisel võimalusele omandada asi, teenus või muu hüve järelmaksuna (näiteks jaekauplused, kinnisvaramaaklerid jne)⁵⁸. Seega, kui eelnevas alapeatükis tõi töö autor näite, et krediidiandjaks võib olla ettevõtja, kellele kuulub elektroonika pood, siis juhul, kui ta juhib kliendi kui tarbija tähelepanu vaid võimalusele osta

⁵⁸ Juhend tarbijakrediidi pakkujatele ja vahendajatele. Kinnitatud Tarbijakaitseameti peadirektori 22.11.2012 käskkirjaga nr 1-1/12-055, lk 2. Arvutivõrgus: http://tarbijakaitseamet.ee/public/Juhend_krediidiandjatele_vastutustundlik_laenamine_.pdf, 06.03.2013.

hüve järelmaksuga ning viitab seejuures kolmandaks osapooleks olevale krediidiandjale, on ta antud situatsioonis hoopis kredidivahendajaks. Toodud näite puhul tekib kredidivahendajal kohustus teavitada tarbijat taganemisõigusest ja selle kasutamisega kaasnevatest tagajärgedest vaid juhul, kui osapooled jõuavad krediidilepingu sõlmimise staadiumisse.

Seaduses on kredidivahendajal kahte tüüpi teabe andmise kohustusi, mida ta peab tarbija ees täitma. Eelnevalt käsitleti kredidivahendaja kohustusi seoses sõlmitava tarbijakrediidilepinguga. Nimetatud teavitamiskohustustest tuleb eristada kredidivahendaja teavitamiskohustust seoses kredidivahenduslepingu sõlmimisega.⁵⁹

Uute tarbijakrediidi sätete jõustumisega on kredidivahendajale pandud täiendavaid kohustusi seoses kredidivahenduslepingu sõlmimisega. Nimelt sätestab VÕS § 417¹, et kredidivahendaja peab enne kredidivahenduslepingu sõlmimist teavitama tarbijat kredidivahendaja volituste ulatusest, eelkõige kas kredidivahendaja teeb koostööd ühe või mitme krediidiandjaga või tegutseb iseseisvalt. Regulatsiooni eesmärgiks on tagada kredidivahendaja ja tarbija vahelise suhte läbipaistvus⁶⁰. Samuti on kredidivahendaja kohustatud teavitama tarbijat kredidivahenduse eest makstava tasu suuruselt, kui see tuleb tasuda tarbijal.

Tarbijakrediidi direktiivi preambuli 17. retsitaali kohaselt peaksid liikmesriigid säilitama vabaduse kredidivahendajate suhtes täiendavate kohustuste säilitamiseks või kehtestamiseks, sealhulgas tingimused, mille kohaselt kredidivahendaja võib saada tasu tarbijalt, kes on soovinud tema teenuseid. Eesti seadusandja on seda õigust ka kasutanud, säilitades vastavas osas juba kehtinud normid.

Eesti seadusandja on tarbijalt vahendustasu nõudmise õiguse sidunud nii taganemisõiguse kui ka sellest teavitamise kohustusega. Tulenevalt VÕS § 419 lg-st 1 peab tarbija kredidivahendajale maksma vahendustasu üksnes juhul, kui tarbijale antakse krediiti vahendaja tegevuse tulemusena ja tarbija tarbijakrediidilepingust taganemise õigus on möödas. Seega on kredidivahendajal õigus tarbijalt vahenduse eest tasu nõuda alles pärast taganemisõiguse lõppemist. Taganemisperioodi kulgema hakkamiseks peab aga tarbijat eelnevalt olema teavitatud taganemisõiguse olemasolust ning selle kasutamisega kaasnevatest tagajärgedest. Seetõttu täidab säte tarbija jaoks kahte olulist eesmärki. Esiteks distsiplineerib kredidivahendajat kohaselt täitma taganemisõigusest teavitamise kohustust. Teiseks ennetab

⁵⁹ Seletuskiri (viide 16), lk 57.

⁶⁰ Seletuskiri (viide 16), lk 57.

olukorda, kus vahendustasu on küll makstud, kuid tarbija taganeb krediidilepingust ning peab seetõttu täiendavalt hakkama tasutud summat kredidivahendajalt tagasi nõudma.

Kokkuvõtvalt on kredidivahendajatel järjest kasvav roll krediitoodete pakkumisel, mistõttu on ka kredidivahendaja tarbijakrediidi sätete kohaselt kohustatud tarbijat vähemalt enne tarbijapoolset siduva tahteavalduse tegemist teavitama taganemisõiguse olemasolust ning selle kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest. Eesti seadusandja on taganud kredidivahendajapoolse teavitamiskohustuse täitmise seeläbi, et kredidivahendajal on õigus tarbijalt tasu nõuda alles juhul, kui tarbijakrediidilepingust taganemise õigus on lõppenud.

1.3. Teavitamiskohustuse adressaadid

1.3.1. Tarbija kui krediidisaaaja

Kavandatava tarbijakrediidilepingu kui asümmeetrilise õigussuhte nõrgemaks pooleks on tarbijast krediidisaaaja, kelleks tarbijakrediidi direktiivi artikkel 3 p-i a kohaselt on füüsiline isik, kes tarbijakrediidi direktiivi kohaldamisalasse kuuluvates tehingutes tegutseb eesmärkidel, mis ei seonu tema kaubandus-, äri- või kutsetegevusega. Tarbijakrediidilepingut sõlmides võtab tarbija kui krediidisaaaja endale kohustuse krediidi kasutamise eest maksta tasu ja lepingu lõppemisel krediit tagasi maksta.

Tarbijakrediidi direktiivis sisalduva tarbija mõistega on sarnane ka tarbijaõiguste direktiivi ettepaneku artikkel 2 lg-s 1 toodud käsitlus, mis iseloomustab tarbijat kui füüsilist isikut, kes tegutseb eesmärkidel, mis on väljaspool tema majandus-, äri-, oskus- või kutsetegevust.⁶¹

Reeglina on VÕS-is tarbijalepingut määratletud lepingu teise poole kaudu⁶², nii ka tarbijakrediidi regulatsiooni kohaselt.

Eesti lepinguõigust puudutavas regulatsioonis on tarbija mõiste avatud VÕS §-is 34, mille kohaselt on tarbijaks füüsiline isik, kes teeb tehingu, mis ei seonu iseseisva majandus- või kutsetegevuse läbiviimisega. Eelnimetatud mõiste sisaldub VÕS-i üldosas ning selle eesmärgiks on määratleda eeldused, millele isik peab vastama, et saada kaitset eriosas sätestatud asümmeetrilise võlasuhte nõrgema osapoolena. Tulenevalt VÕS §-is 34 sätestatud

⁶¹ Commission of the European Communities. Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on consumer rights. COM(2008) 614/3. Brussels 08.10.2008, lk 20. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/Directive_final_EN.pdf, 22.02.2013.

⁶² I. Kull. VÕSK § 34/4.1. – P. Varul jt (koost.). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vjl. Tallinn: Juura 2006.

tarbija definitsioonist peab tarbijakrediidi kasutuseesmärgiks olema kasutus väljaspool majandus- või kutsetegevust (isiklike või perekondlike vajaduste rahuldamine)⁶³. Erasfääri kuuluvad eelkõige tehingud, mis on tehtud seoses puhkuse, vaba aja, spordi, vara haldamise ja uue vara loomisega erahuvides⁶⁴.

Lisaks VÕS-ile sisaldub Eesti õiguses tarbija mõiste ka tarbijakaitseseaduses⁶⁵ (edaspidi TKS), mis sätestab, et tarbijaks on füüsiline isik, kellele pakutakse või kes omandab või kasutab kaupa või teenust eesmärgil, mis ei seonu tema majandus- või kutsetegevusega. Riigikohus on oma otsuses nr 3-2-1-8-06 öelnud, et TKS-is sätestatud tarbija mõiste täiendab VÕS-is sisalduvat tarbija mõistet⁶⁶. TKS-is on tegemist sarnase definitsiooniga nagu sisaldub VÕS-is, kuid TKS-is väljatoodud tarbija määratluses on mõistele lähenetud pigem majanduslikust aspektist, arvestades ning tuues loeteluna välja tarbijate poolt soetatavate hüvede võimalikud kasutamise eesmärgid.

Kui tuua näiteid teistest liikmesriikidest, siis BGB § 13 kohaselt on tarbijaks füüsiline isik, kes osaleb tehingus eesmärgil, mis jääb väljapoole tema kaubandus-, äri- või iseseisvat kutsetegevust. Euroopa Parlamendi poolt läbiviidud uuringu kohaselt kohalduvad tarbijakrediidi sätted seega ka näiteks juhul, kui töötaja kasutab krediiti auto, mida ta kasutab tööalastel eesmärkidel, ostu finantseerimiseks. Peale selle on Saksamaa seadusandja laiendanud sätete kohaldamisulatust veelgi, hõlmates sätete kohaldamisalasse ka alles alustavad ettevõtjad. Eelnimetatud isikutegrupp ei ole tarbijakrediidi direktiivi mõistes hõlmatud tarbija mõiste alla.⁶⁷ Sellest tulenevalt on tarbijakrediidi direktiivi kohaselt igasugused B2B⁶⁸ suhted välistatud ning ettevõtjat, s.h alustavat ettevõtjat, ei saa direktiivi kontekstis käsitleda "tarbijana". Seda kinnitab Euroopa Kohus ka oma otsuses C-464/01, mille kohaselt kohaldatakse sätteid, mis puudutavad tarbija kaitset tehingu nõrgema poolena, vaid lepingutele, mis on sõlmitud väljaspool majandus- või kutsetegevust, vaatamata nende eesmärgile, ning mis on sõlmitud neist olenemata ja mille ainus eesmärk on eratarbimise käigus rahuldada üksikisiku isiklike vajadusi. Otsuse kohaselt on sätete eesmärk selle isiku kohane kaitsmine, keda võrreldes tema lepingupartneriga peetakse nõrgemal positsioonil olevaks, ning juba selle alusel ei või kõnealuste sätete kohane kaitse põhimõtteliselt laieneda isikule, kes sõlmib lepingu osaliselt majandus- või kutsetegevusega seotud eesmärgil, mis on

⁶³ M. Kingisepp (viide 1), lk 278.

⁶⁴ I. Kull. VÕSK § 34/4.1. – P. Varul jt (koost.) (viide 62).

⁶⁵ Tarbijakaitseseadus. RT I 2004, 13, 86 ... RT I 2010, 77, 590.

⁶⁶ RKTk 3-2-1-8-06, p 15.

⁶⁷ European Parliament (viide 37), lk 60.

⁶⁸ B2B (business to business) tähendab tehinguid majandus- või kutsetegevuses tegutsevate isikute vahel.

seetõttu vaid osaliselt majandustegevusest või kutsealast väljajääd.⁶⁹ Euroopa Kohtu otsuse C-269/95 kohaselt ei loeta tarbijaks ka isikut, kes on lepingu sõlminud eesmärgiga tegeleda majandus- või kutsetegevusega tulevikus⁷⁰. Olukord on teine vaid sel juhul, kui nimetatud leping on kõnealuse isiku majandus- või kutsetegevusega seotud nii nõrgalt, et seda sidet võib pidada teisejärguliseks, kuna sellel on vaid tähtsusetu roll kogu toimingute juures, milleks see leping sõlmiti⁷¹. Lepingute sõlmimise eesmärgi olulisust tarbijalepingut iseloomustavate tunnuste väljatoomisel on rõhutanud Euroopa Kohus ka oma otsuses C-45/96⁷². Kuna aga ettevõtlust alustava isiku poolt võetav krediit on suunatud just ettevõtlusega tegelemisele, siis tarbijakrediidi direktiivi mõistes ei käsitleta teda eeltoodud kohtulahendite valguses lepingu nõrgema osapoolena.

VÕS-i kommentaaride kohaselt ei loeta tarbijaks ettevõtjat, kes teeb tehinguid oma ettevõtluse edasiarendamiseks või uue ettevõtlusega tegelemiseks⁷³. Seega ei loeta kommentaaris tarbijaks juba tegutsevat ettevõtjat, kes teeb tehinguid uue ettevõtlusega alustamiseks, samuti ei saa tarbijaks lugeda isikut, kes teeb esmaseid tehinguid iseseisva ettevõtlusega tegelema hakkamiseks. Kuigi ajalooliselt on tarbijana käsitletud siiski isikut, kelle tegevus võlasuhte poolena ei ole suunatud ettevõtlusega tegelemisele, on (õigus)suhete keerulisemaks muutudes asunud tarbija mõistet teatud valdkondades laiendavalt tõlgendama. VÕS §-i 34 kontekstis tarbija käsitlemist siiski nii laialt tõlgendada ei saa, et ka ettevõtlusega alustavat isikut saaks lugeda tarbijaks.

Tarbija mõiste käsitletus oli oluline välja tuua, kuna sarnaselt eelpool väljatoodud Saksamaal kehtiva õigusega, kohaldatakse VÕS § 403 lg 2 kohaselt tarbijakrediidi sätteid ka füüsilise isiku poolt sõlmitud lepingule krediidi võtmiseks iseseisva majandus- või kutsetegevuse alustamiseks, mille puhul kasutusse võetav krediit või krediidi eest omandatava asja või teenuse netohind ei ületa 50 000 eurole vastavat summat. Seega on täiendav kaitse tagatud ka isikutele, kes asuvad alles ettevõtlusega tegelema ning kes on lepingusuhte nõrgemaks pooleks – tema teadmisi vastavast valdkonnast ja materiaalseid võimalusi oma huvide kaitsmiseks ei saa pidada võrdseks juba ettevõtlusega tegeleva isiku omadega. Seadusandja arvates ei vaja majandus- või kutsetegevust alustav isik siiski kaitset nn „suurte krediitide“ ehk krediitide puhul, mille netosumma ületab 50 000 eurot. Sellise suurusega krediidi võtmisel eeldab seadus krediidisaaaja poolt õigus- või finantsnõustaja kaasamist, mistõttu ei

⁶⁹ EK 20.1.2005, C-464/01, *Johann Gruber v Bay Wa AG*, eelotsusetaotlus, p 36 ja 39.

⁷⁰ EK 03.07.1997, C-269/95, *Francesco Benincasa versus Dentalkit Srl*, eelotsusetaotlus, p 18 ja 19.

⁷¹ EK 20.1.2005, C-464/01, *Johann Gruber v Bay Wa AG*, eelotsusetaotlus, p 39.

⁷² EK 17.03.1998, C-45/96, *Bayerische Hypotheken- und Wechselbank AG versus Edgard Dietzinger*, eelotsusetaotlus, p 22.

⁷³ I. Kull. VÕSK § 34/4.1. – P. Varul jt (koost.) (viide 62).

ole tema kaitsmine tarbijakaitsealaste tarbijakrediidi sätete kaudu enam põhjendatud.⁷⁴ Samaselt Eesti ja Saksamaaga, kohaldatakse teatud piirangutega ka Ühendkuningriikide õigusaktidesse üle võetud tarbijakrediidi regulatsiooni alustavatele ettevõtjatele. Kusjuures seatud piiranguid põhjendatakse asjaoluga, et vastavat krediidi piiri ületavat summat krediidina võtavad tarbijad on tavaliselt teadlikumad ning ei vaja seetõttu nii suurt kaitset.⁷⁵

Peamiseks põhjuseks, miks seadusandja pakub tarbijatele ja alustavatele ettevõtjatele täiendavat kaitset, on informatsiooni ja teadmiste puudus võrreldes krediidiandjaga, kes on informatsioonile lähemal. Krediidiandja või –krediidivahendaja, kes tegeleb on ettevõtluse raames, peab seeläbi tagama eelnimetatud isikute ringile vajaliku informatsiooni kättesaadavuse. Seega on krediidiandja või –vahendaja kohustatud lisaks tarbijale, krediidilepingu sõlmimisel teavitama taganemisõiguse olemasolust ning selle kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest teatud juhtudel ka ettevõtlusega alustavat isikut.

Kuigi VÕS-is sisalduvad tarbijakrediidi sätted kohalduvad ka füüsilise isiku poolt sõlmitud lepingule krediidi võtmiseks iseseisva majandus- või kutsetegevuse alustamiseks, mille puhul kasutusse võetav krediit või krediidi eest omandatava eseme või teenuse netohind ei ületa 50 000 eurole vastavat summat, siis VÕS-i üldosa ning TKS-i sätted eelnimetatud isikute ringile nõrgema poole kaitset ei paku. Seetõttu ei saa ka krediiti võtnud ja ettevõtlusega alustav füüsiline isik vaidluse korral pöörduda näiteks Tarbijakaitseameti poole.

Kokkuvõtvalt on nii tarbijakrediidi direktiivi kui ka VÕS-i kohaselt tarbijaks füüsiline isik ehk inimene. Samas kohaldatakse piiratud ulatuses nii Eestis kui ka teistes liikmesriikides tarbijakrediidi sätteid alles alustavatele ettevõtjatele. Sellest tulenevalt suureneb ka tarbijakrediidilepingust taganemise õigust kasutama õigustatud isikute ring ning isikute ring, keda krediidiandja või –vahendaja on kohustatud vastava õiguse olemasolust teavitama.

1.3.2. Kohustusega ühinev isik ja käendaja kui teavitamiskohustuse adressaadid

Tarbija ja ettevõtlusega alustav füüsiline isik ei pruugi sugugi olla ainukesed isikud, kelle suhtes krediidiandjal või –vahendajal võiks ja peaks tekkima lepingust taganemise õigusest ja selle kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest teavitamise kohustus. VÕS § 409 lg

⁷⁴ M. Käerdi. VÕSK § 403/3.2. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

⁷⁵ United Kingdom, Ministerial Department for Business, Innovation & Skills. Explanatory memorandum to the Consumer Credit (EU directive) regulations 2010, 2010 No. 1010, the Consumer Credit (total charge for credit) regulations 2010, 2010 No. 1011, the Consumer Credit (advertisements) regulations 2010, 2010 No. 1012, the Consumer Credit (disclosure of information) regulations 2010, 2010 No. 1013, the Consumer Credit (agreements) regulations 2010, 2010 No. 1014, lk 2. Arvutivõrgus: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2010/1010/pdfs/uksiem_20101010_en.pdf, 08.02.2013.

1 kohaselt võib juhul, kui tarbijast krediidisaaaja taganeb tarbijakrediidilepingust, lepingust taganeda ka isik, kes ühines tarbijakrediidilepingust tuleneva kohustusega. Eelnimetatud sätte kontekstis on kohustusega ühinevaks isikuks eelkõige nn kaaslaenusaaaja, krediidisaaajaks aga põhivõlgnik ehk isik, kellele krediiti antakse.

Kohustusega ühinemise võimaluse näeb ette VÕS § 178, mis sätestab, et kohustuse võib üle võtta ka nii, et kolmas isik astub võlasuhtesse uue võlgnikuna senise võlgniku kõrvale. Kaaslaenusaaaja astub seega krediidisuhtesse tarbija kui põhivõlgniku kõrvale. Kohustusega ühinemise korral tekib võlgnike paljususe ehk krediidisaaaja ja kohustusega ühinenud isik vastutavad krediidiandja ees solidaarvõlgnikena. Kui kohustusega ühinetakse võlausaldaja nõude tagamise eesmärgil, ehk initsiatiiv kohustusega ühineda tuleb krediidiandjalt, kohalduvad lisaks ka teatud käenduse kohta käivaid sätteid, mistõttu on kohustusega ühineva isiku puhul sisuliselt tegemist käendajaga. Kohustusega ühinemisel tagamise eesmärgil isikul isiklik huvi kohustuse täitmise vastu puudub⁷⁶.

M. E. Storme leiab, et enamikes õigustraditsioonides saab võlgnike paljususe vorme jagada kolme gruppi. Käesoleva magistritöö kontekstis tuuakse välja nendest kaks. Esiteks kaasvõlgnikuks, kes vastutavad sama kohustuse eest, kas siis solidaarselt või ühiselt. Sellisel juhul täidab võlgnik kohustuse, mis on “tema” kohustus, kuid mitte ainult tema enda kohustus või täidab võlgnik kellegi teise kohustuse, milles mõlemad võlgnikud peavad “oma osa” kandma. Teiseks aga kaasvõlgnikuks, kes on vastutav kellegi teise, nn põhivõlgniku, kohustuse täitmise eest ning võlgnikul endal ei ole kohustuses “oma osa” ehk kaasvõlgnike sisesuhtes on laen suunatud vaid ainuiskuliselt põhivõlgnikule.⁷⁷

Ka kohustusega ühinemise eesmärgist tulenevalt võib kohustusega ühinevad isikud jagada kahte gruppi – isikud, kellel on kohustuse täitmise vastu isiklik huvi ning isikud, kes ühinevad kohustusega kohustuse täiendava tagamise eesmärgil ja kellel isiklik huvi kohustuse täitmise vastu puudub.

Kuidas aga eristada käendusest kohustusega ühinemist isikliku huvi olemasolu tõttu ja kohustusega ühinemist kohustuse tagamise eesmärgil? VÕS-i kommentaaride kohaselt on tihti käenduslepingu ja kohustusega ühinemise eristamine keeruline, kuna näiteks tagamise

⁷⁶ I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura 2004, lk 376.

⁷⁷ M. E. Storme. The Harmonisation of the Law of Personal Security. – Juridica International 2009/XVI, lk 74-75.

eesmärgil kohustusega ühinemise ning teise isiku kohustuse käendamise õiguslikud tagajärjed on suures osas sarnased⁷⁸.

Eelnimetatud olukordade eristamine on oluline eelkõige asjaolu tõttu, et sellest sõltub kohustuse täitnud uue võlgniku tagasinõude ulatus. Et kohustusega tagamise eesmärgil ühinenud võlgnikule antakse käendajaga võrdne seisund ka tagasinõude esitamisel esialgse võlgniku vastu, siis võib ta kohustuse täitmise korral nõuda esialgselt võlgnikult talle üle läinud võlausaldaja nõude täielikku rahuldamist. Seda erinevalt olukorrast, kui kohustusega ühineb isik, kellel on kohustuse täitmise vastu isiklik huvi, mistõttu arvestatakse tagasinõudest maha osa, mis langeb uuele võlgnikule endale.⁷⁹ Seega on käendusega sarnane olukord kohustusega ühinemisel tagamise eesmärgil⁸⁰.

Riigikohtu otsuse kohaselt eristab tagamise eesmärgil kohustusega ühinemist ja käendust eelkõige see, et kohustusega ühinedes muutub isik võlgnikuks, käendaja kohustus on aga tagada põhivõlgniku kohustuse täitmist. Kohustusega ühinemise korral on isikul isiklik huvi lepingu täitmise ja võlausaldaja soorituse vastu. Käenduse puhul selline huvi puudub ning isik tagab võlgniku kohustust reeglina isikliku sideme tõttu.⁸¹ VÕS-i kommentaaride kohaselt tuleb isikliku huvi olemasolu jaatada, kui kohustuse nõuetekohasest täitmisest sõltub kohustusega ühineda sooviva isiku poolt teatava hüve omandamine⁸². Seega näiteks juhul, kui elukaaslased on otsustanud soetada endale auto ning sõlmivad krediidiandjaga tarbijakrediidilepingu, on üks elukaaslastest põhivõlgnikuks ning teine kohustusega ühinevaks isikuks. Kuna auto kui hüve omandamine on eelduslikult mõlema huvides, võib ka antud juhul kohustusega ühineva isiku isiklikku huvi lepingu sõlmimisel jaatada, mistõttu on tal ka õigus VÕS § 409 lg 1 sätestatud eelduste täitmisel lepingust taganeda.

Tarbijakrediidi direktiivi 07.10.2005. aasta ettepaneku kohaselt olid esmalt direktiivi kohaldamisalasse hõlmatud ka krediidilepingutega seotud käenduslepingud ning käendajad. Siiski jäeti need kohaldamisalast kõrvale, kuna asjakohane on jätta käsitlemata lepinguõiguse spetsiifilised aspektid, mis on liikmesriikide õiguses reguleeritud laiemas kontekstis.⁸³ Nagu juba esimeses peatükis mainitud, leidis Euroopa Kohus oma 2000.a lahendis C-208/98, et

⁷⁸ M. Käerdi. VÕSK § 178/2. – P. Varul jt (koost.) (viide 62).

⁷⁹ I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve (viide 76), lk 408-409.

⁸⁰ M. Lentsius, D. Lõhmus, K. Kõo. Tagatised ettevõtluses. Tallinn: AS Äripäev 2010, lk 12.

⁸¹ RKTK 3-2-1-8-06, p 14.

⁸² M. Käerdi. VÕSK § 178/2. – P. Varul jt (koost.) (viide 62).

⁸³ Commission of the European Communities. Modified proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on credit agreements for consumers amending Council Directive 93/13/EC (presented by the Commission pursuant to Article 250(2) of the EC Treaty). Brussels 7.10.2005, lk 5, 19. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/2ndproposal_en.pdf, 28.02.2013.

tarbijakrediidi direktiivi sisu ja eesmärkide kohaselt ei lange käenduslepingud direktiivi kohaldamisalasse⁸⁴.

Kuni 30.06.2011. aastani kehtinud VÕS-i⁸⁵ redaktsiooni § 409 lg 1 sätestas, et juhul, kui tarbija kui krediidisaaaja taganeb tarbijakrediidilepingust, võib lepingust lisaks kohustusega ühinenud isikule taganeda ka isik, kes käendas tarbijakrediidilepingust tulenevat tarbija kohustust. Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt on krediidilepinguga seotud käenduslepingust taganemise õigus kehtiva VÕS-i tarbijakrediidi sätetest jäetud välja teadlikult. Muudatus on ajendatud sellest, et olemuslikult ei ole käendaja tarbijakrediidilepingu pooleks ning ei saa sellest ka taganeda.⁸⁶

Siinkohal võib nõustuda väitega, et olemuslikult ei ole käendaja tõesti krediidilepingu pooleks. Kehtiva redaktsiooni sõnastuse kohaselt säilis aga lepingust taganemise õigus kohustusega ühinenud isikul, mistõttu on täiendavad tarbijakaitselised tagatised ka isikul, kes on ühinenud kohustusega krediidiandja nõudel ning kelle suhtes kohalduvad lisaks teatud ulatuses käenduse kohta käivad sätted. Sellest tulenevalt ei nähtu ratsionaalset selgitust asjaolule, et käendaja suhtes taganemisõigus ei kohaldu, kuid seda võib kasutada isik, kes on kohustusega ühinenud kohustuse tagamise eesmärgil. Oleks õiglane näha käendaja ning kohustusega tagamise eesmärgil ühinenud isiku suhtes ette sarnased õigused ja kohustused, kuna faktiliselt on isikute positsioon ning tagasinõude ulatus sama.

Kohustusega ühinenud isikule on ette nähtud küll lepingust taganemise õigus, kuid seadusandja ei ole sätestanud mingisugust tagatist sellise õiguse kasutamise võimaldamiseks. Krediidiandjale ja –vahendajale peaks juhul, kui põhivõlgniku kohustusega ühinetakse, kas siis isikliku huvi tõttu või kohustuse tagamise eesmärgil, nägema ette kohustuse teavitada isikut vastava õiguse olemasolust ja taganemisõiguse kasutamise korrast.

Lisaks peaks krediidiandjale ja –vahendajale sätestama kohustuse teavitada ka põhivõlgniku kohustust käendavat isikut põhivõlgniku kui krediidisaaaja õigusest neljateistkümne päeva jooksul krediidilepingust taganeda ning selgitada käendajale ka tagajärgi juhuks, kui põhivõlgnik ei täida tagasitäitmise kohustust või ei täida seda nõuetekohaselt. Käendaja annab käenduse lootuses, et krediidisaaaja kui põhivõlgnik täidab oma kohustust korrektselt, mõõndes siiski, et kui peaks ka tekkima olukord, kus kohustuse täitmist nõutakse temalt, siis ei juhtu seda nii pea. Praktikas võib aga tekkida olukord, kus juba paari kuu möödudes

⁸⁴ EK 23.03.2000, C-208/98, *Berliner Kindl Brauerei AG v Andreas Siepert*, eelotsusetaotlus.

⁸⁵ Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 29.06.2011, 15.

⁸⁶ Seletuskiri (viide 16), lk 46.

pöördub krediidiandja käendaja poole seoses krediidisaaajapoolse võlgnevusega – krediidisaaaja on tarbijakrediidilepingust taganenud, kuid ei ole tagastanud krediidina võetud summat. Nimelt näeb VÕS § 409 lg 3 ette, et tarbija maksab krediidiandjale viivitamata, kuid mitte hiljem kui 30 päeva jooksul taganemisavalduse tegemisest arvates tagasi krediidi põhisumma ja põhisummalt alates krediidi kasutusse võtmisest kuni põhisumma tagasimaksmiseni kokkulepitud intressi. Lõige 3¹ sätestab, et kui tarbija ei maksa krediiti tagasi eelnimetatud tähtaja jooksul, loetakse, et tarbija ei ole lepingust taganenud. Kui krediidiandjal võlgnetavat summat krediidisaaajalt kui põhivõlgnikult kätte ei õnnestu saada, pöördubki ta oma nõudega käendaja poole, kellele võib selline pöördumine pärast nii lühikese ajavahemiku möödumist tulla üllatusena.

Kokkuvõtvalt on juhul, kui tarbija taganeb tarbijakrediidilepingust, krediidiandjaga sõlmitud lepingust õigus taganeda ka kohustusega ühinenud isikul. Isik võib krediidisaaaja kui põhivõlgniku kohustusega olla ühinenud nii isiklikust huvist kui ka kohustuse täiendava tagamise eesmärgil. Samas ei näe kehtiv õigus sarnases olukorras mingeid tagatisi ette käendajale. Võib asuda seisukohale, et kohustusega tagamise eesmärgil ühinenud isikut ja käendajat tuleks kohelda sarnaselt ning ka neile peaks olema ettenähtud kohustuslik teave selle kohta, kas tarbijal kui põhivõlgnikul on lepingust taganemise õigus ning kuidas mõjutab lepingust taganemine nende õigusi ja kohustusi krediidiandja ees.

2. TAGANEMISÕIGUSEST TEAVITAMISE FORMAALSED NÕUDED

2.1. Teavitamiskohustuse vajalikkus

Teavitamiskohustusel on oluline roll põhjendatud ja mõistlike otsustuste tegemisel, sest selleks peab pooltel olema piisavalt tõest ja asjakohast teavet.⁸⁷ Oluline on ka, kas üldse ja mis ajast alates teavitamiseks kohustatud isik pidi aru saama, et teine osapool vajab või soovib teavet, et kohaselt hinnata kavandatava lepinguga seotud aspekte.⁸⁸ Kaasaegset lepinguõigust iseloomustav rõhuasetus heausksele käitumisele on kaasa toonud muudatusi just teavitamiskohustuse ulatuses ning seda eelkõige laienemise suunas.⁸⁹

Igapäevaselt ümbritseb inimesi suur hulk informatsiooni, millest nad peavad suutma enda jaoks välja selekteerida neile antud ajahetkel vajaliku teabe. VÕS § 14 lg 1 kohaselt peavad lepingueelseid läbirääkimisi pidavad või lepingu sõlmimist muul viisil ette valmistavad isikud mõistlikult arvestama üksteise huvide ja õigustega. Lõike 3 kohaselt peab läbirääkimisi pidav isik teisele poolele teatama kõigist asjaoludest, mille vastu teisel poolel on lepingu eesmärki arvestades äratuntav oluline huvi. Lepingu sõlmimisele eelnevaid läbirääkimisi pidavate isikute vahel tekib seega nn “eriline kohustussuhe”, kus osalejad peavad üksteise suhtes täitma hoolsuskohustust⁹⁰. Seetõttu on lepingueelse teavitamiskohustuse üheks eesmärgiks edastada teisele osapoolle informatsiooni, mis on talle eelduslikult oluline pooltevahelise lepingulise suhte loomiseks, kuna teatud juhtudel on isikul endal raske eristada asjakohast teavet ebavajalikkust.

Tarbijakrediidilepingu sõlmimisele eelnev teavitamiskohustus on sätestatud VÕS §-is 403¹, mis on VÕS §-is 14 sisalduva lepingueelse teavitamiskohustuse suhtes erinormiks. Krediidilepingu sõlmimisele eelnev krediidiandja teavitamiskohustus on vajalik eelkõige selleks, et tarbija saaks hinnata, kas võetavad rahalised kohustused on talle täitmiseks jõukohased. Samas sätestab VÕS § 404 lg 2 teabe, millega peab tarbijal samuti olema võimalik tutvuda enne siduva pakkumuse või nõustumuse tegemist.

Lepingu sõlmimisele eelnevalt mängib olulist rolli, mis aja jooksul on krediidisaaajal olnud võimalik kavandatava lepingu tingimuste ja sellest tulenevate õiguste ja kohustustega tutvuda, samuti, mil viisil ning vormis on vajalik teave krediidisaaajale edastatud. Selleks, et tagada

⁸⁷ I. Kull, I. Parrest. Teatamiskohustus võlaõigusseaduse kontekstis. – Juridica 2003/IV, lk 213.

⁸⁸ P. Schlechtriem. Schuldrecht: Allgemeiner Teil. 5. Aufl. Tübingen: Mohr Siebeck 2003, lk 22.

⁸⁹ I. Kull, I. Parrest (viide 87), lk 213.

⁹⁰ C. von Bar, U. Drobniig. The Interaction of Contract Law and Tort Law and Property Law in Europe. A Comparative Study. München: Sellier European Law Publishers 2004, lk 300-301.

tarbijale võimalus oma õigusi teostada, on vältimatu, et tarbijat oleks neist eelnevalt sobival viisil ja vormis teavitatud⁹¹.

2.2. Taganemisõigusest teavitamise aeg

Tulenevalt tarbijakrediidi direktiivi artikkel 5 lg-st 1 esitavad krediidiandja ja kredidivahendaja mõistliku aja jooksul enne tarbija sidumist krediidilepingu või mis tahes muu krediidilepingut puudutava pakkumisega tarbijale krediidiandja poolt pakutud lepingutingimustele ning vajaduse korral tarbija eelistustele ja tema poolt esitatud teabele tuginedes vajaliku teabe. Krediidiandja või –vahendaja peab tarbijat direktiivi artikkel 5 lg 1 p o kohaselt mõistliku aja jooksul teavitama ka taganemisõiguse olemasolust või puudumisest. Kuna taganemisõigusega seotud teabe edastamisel tarbijale on keskseks mõisteks “mõistliku aja jooksul”, analüüsib töö autor järgnevalt eelnimetatud mõiste sisustamise erinevaid käsitusi.

C. Pouillet on leidnud, et mõistet “mõistliku aja jooksul” peaks hindama iga konkreetse tehingu asjaolude valguses. Sellest tulenevalt ei saa informatsiooni edastamist tarbijale lugeda õigeaegseks näiteks juhul, kui tarbija vajab aega, et küsida maksu- või õigusalast nõu, et lepingut sõlmida, kuid krediidiandja edastab lepingueelse teabe krediidisajale vahetult enne lepingu allkirjastamist.⁹²

Mitmetel EL-i liikmesriikidel näib olevat olnud raske teha poliitilist otsust selle kohta, mis hetkeks peavad lepingueelsed teavitamiskohustused olema täidetud, et see oleks praktikas krediidisajale kasulik ning ei muutuks lihtsalt formaalsuseks. Liikmesriigid mõnavad, et peaks valitsema tasakaal kahe pörkuva huvi vahel - ühelt poolt kaitsta tarbijaid, tagades neile kogu vajaliku informatsiooni, et tarbija saaks teha mõistliku otsuse enne krediidilepingu sõlmimist, ja teiselt poolt kaitsta ettevõtlusega seotud huve, et põhjendamatult ei piirataks krediidilepingute sõlmimist, mis on ka paljude liikmesriikide majanduses suureks probleemiks.⁹³

Eesti seadusandja on sätestanud, et VÕS § 403¹ lg 1 p 12 kohaselt esitab krediidiandja või kredidivahendaja tarbijale mõistliku aja jooksul, enne kui tarbija on sõlminud lepingu või

⁹¹ EK 17.12.2009, C-227/08, *Eva Martín Martín v EDP Editores SL*, eelotsusetaotlus, kohtujurist Verica Trstenjaki ettepanek, p 55.

⁹² A. Bülesbach jt (toim.). *Concise European It Law*. 2nd ed. United Kingdom: Kluwer Law International 2010, lk 408.

⁹³ European Parliament (viide 37), lk 57.

seotud oma pakkumusega, tarbijale Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe, millel peab olema märgitud ka taganemisõiguse olemasolu või puudumine.

Võlasuhtes loetakse VÕS § 7 kohaselt mõistlikuks seda, mida samas olukorras heas usus tegutsevad isikud loeksid tavaliselt mõistlikuks. Mõistlikkuse hindamisel arvestatakse võlasuhte olemust ja tehingu eesmärki, vastava tegevus- või kutseala tavasid ja praktikat, samuti muid asjaolusid. Riigikohus on oma otsuses nr 3-2-1-28-08 leidnud, et mõiste "mõistlik aeg" on määratlemata õigusmõiste. Seda tuleb kohaldada iga juhtumi eripärasid silmas pidades.⁹⁴ Taganemisõigusest teavitamise kohustuse täitmiseks ettenähtud "mõistliku aja" mõistet võib samuti tõlgendada vastava sätte ning Riigikohtu otsuse valguses. Eelnimetatu kohaselt võib mõistlikuks ajaks pidada aega, mida peaks tavaliselt mõistlikuks samas olukorras heauskselt tegutsev sarnane isik ja see aeg sõltub alati konkreetsetest asjaoludest ja olukorrast. Seega tuleks iga konkreetse krediidilepingu sõlmimise eel hinnata, milline aeg peab krediidisajale jääma, et mõista krediidilepingu tingimusi ning lepingu sõlmimisega seotud asjaolusid, sealhulgas võimalust lepingust taganemiseks ning selle tähendust ja tagajärgi.

Siiski on Riigikohus oma otsuses nr 3-2-1-157-12 öelnud, et mõistliku aja tuvastamine on kohtu diskretsiooniotsustus, s.t kohus peab seda kõiki asjaolusid arvestades igakordselt hindama⁹⁵. Seega, kui krediidiandja ja krediidisaja vahel peaks tekkima vaidlus, kas krediidiandja või –vahendaja täitis lepingueelse teavitamiskohustuse tähtaegselt, on see kohtu kaalutusotsus, mis antud asjaolusid arvestades saab lugeda "mõistlikuks ajaks".

Kui vaadata teiste liikmesriikide õigust, siis Saksamaal käis tihe diskussioon selle üle, kuidas täpselt tõlgendada, kui palju aega peaks jääma lepingueelse teabe edastamise ning lepingu sõlmimise vahele⁹⁶. Ka Eestis on selle üle seoses uute tarbijakrediidi sätete jõustumisega diskuteeritud, sealhulgas on võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas täpsustatud, mida peetakse silmas sõna "mõistlik" all. Seletuskirja kohaselt sisaldab vastav põhimõte nii direktiivis viidatud õigluse (tegutsemine heas usus) kui objektiivse lähenemise (hindamine lähtuvalt keskmise isiku vaatevinklist, kes tegutseb samas olukorras) aspekti. Nimetatud põhjusel on sõna „mõistlik“ samamahuline, kui sõnakombinatsioon „õiglane ja objektiivne“.⁹⁷

⁹⁴ RKTk 3-2-1-28-08, p 13.

⁹⁵ RKTk 3-2-1-157-12, p 16.

⁹⁶ European Parliament (viide 37), lk 58.

⁹⁷ Seletuskiri (viide 16), lk 51-52.

Ühendkuningriikides on seevastu poliitilise otsuse tulemusena valitsuse poolt tarbijakrediidi sätete rakendamiseks antud määruses selgitatud, et see, mida kujutab endast “mõistliku aja jooksul”, oleneb tehingu sõlmimise konkreetsetest asjaoludest. Krediidisaaajale tuleb anda mõistlik võimalus kaaluda lepingueelset informatsiooni enne, kui teda kutsutakse allkirjastama krediidilepingut. Krediidisaaajale peaks jääma võimalus peatuda ja järele mõelda kavandatava tehingu üle ning soovi korral võrrelda enne lepingu allkirjastamist teiste krediidiandjate pakkumistega. Krediidisaaajale ei tohiks avaldada survet krediidilepingu sõlmimiseks.⁹⁸ Seega on Ühendkuningriikide valitsus määrusega andnud selged juhised, kuidas määratleda “mõistliku aja” mõistet, mis seab aga kohtutele kui õiguskaitseinstantsidele ette selged raamid, mida nad peavad järgima.

Tarbijakrediidi direktiivi preambuli 27. retsitaali kohaselt tuleks vajaduse korral asjaomast lepingueelset teavet ja pakutud toodete põhiomadusi selgitada tarbijale ka individuaalselt, et tarbija mõistaks nende võimalikku mõju tema majanduslikule olukorrale. Seega peab krediidiandja või –vahendaja tarbijale lepingueelse teabe edastamisel arvestama ka asjaoluga, et tarbijale peab jääma aeg krediidiandjalt või –vahendajalt täiendava teabe küsimiseks, s.h teabe, mis puudutab lepingust taganemise õigust.

Püüdes leida tasakaalu tarbija kaitse ja tarbijakrediidi turu põhjendamatult liigse koormamise vahel, on Ühendkuningriikide valitsuse poolt välja antud juhistes selgelt toodud, et teatavates jaemüügiga seotud krediidisituatsioonides võib krediidisaaaja sooviks olla koheselt pärast lepingueelse teabe saamist sõlmida krediidileping ja regulatsioon sellist võimalust ka ei välista. Eelnev selgitab Euroopa Parlamendi arvates aga seda, miks enamik liikmesriike on säilitanud direktiivi sõnastuse, omistades seeläbi kohututele suurema vabaduse otsustamiseks, kas menetletava kaasuse puhul oli teave krediidiandja poolt krediidisaaajale edastatud mõistliku aja jooksul või mitte.⁹⁹

Olles analüüsinud “mõistliku aja” erinevaid käsitlusi, tuleks eelnimetatud mõistet sisustada vastavalt konkreetsele kaasusele, arvestades kõiki asjaolusid sellel ajahetkel. Sellest tulenevalt võib nõustuda ülaltoodud Riigikohtu ja Euroopa Parlamendi seisukohaga, et vaidluse korral peaks “mõistliku aja” mõiste sisustamine jääma õiguskaitseasutuste õiguseks, seadmata ette liigseid raame sellise otsuse tegemisel. Mõistet “mõistliku aja jooksul” ei ole otstarbekas asendada ka kindla ajavahemikuga, näiteks kahe nädala või kolme kuuna, kuna olenevalt konkreetsest situatsioonist, võib kindlaksmääratud ajavahemik osutuda ebamõistlikult pikaks või siis ka liiga lühikeseks, mistõttu kaotaks see igapäevaelus oma praktilise tähenduse.

⁹⁸ European Parliament (viide 37), lk 57.

⁹⁹ European Parliament (viide 37), lk 57-58.

Tarbijale peaks jääma piisav aeg mõistmaks taganemisõiguse tähendust konkreetsete tingimustega lepingu sõlmimise valguses. Seega on teabe edastamise kohustuse täitmise aja määratlemine “mõistliku ajana” tarbijakrediidi sätete kontekstis eelkõige tarbija huve kaitsev ning seetõttu ka proportsionaalne.

Kokkuvõtvalt on oluline, et tarbijat oleks mõistliku aja jooksul enne lepingu sõlmimist teavitatud asjaolust, kas tal on sõlmitavast krediidlepingust õigus taganeda või mitte. Tarbijal on võimalik hinnata, kas ta saab ka pärast lepingu sõlmimist veel ümber mõelda ning nõu küsida või peab ta siduva otsuse tegema kohe, mistõttu võib ta vajada lisaaega enne lepingu allkirjastamist.

2.3. Taganemisõigusest teavitamise vorm

Lepinguid saab vormivabaduse põhimõttest tulenevalt sõlmida erinevas vormis – kirjalikult, kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis, suuliselt *etc.* Nii saab erinevas vormis teha ka tahteavaldusi ning edastada informatsiooni. Vormivabaduse piirangud võivad tulla kas õigusaktidest või poolte kokkuleppest¹⁰⁰. Euroopa Liidu õigusaktides on paljude õigussuhete suhtes kehtestatud kindel vorm.

C. Cravetto ja B. Pasa käsitluse kohaselt seisneb Euroopa Liidu poolt kehtestatud direktiivides sisalduvate nn vorminõuete juriidiline väärtus selles, et pakkuja peab läbi töötama kogu materjali, mis on potentsiaalselt vajalik lõppkasutajale. Vorminõuded ise kujutavad endast ühte tarbija kaitsmise vormi (nn hoiatusfunktsiooni), tagades kvaliteetse lepingueelse informatsiooni pikaajalise säilimise (kirjalikult või püsival andmekandjal).¹⁰¹ Lisaks hoiatusfunktsioonile täidavad vorminõuded tarbijalepingute puhul üheaegselt ka tõendamisfunktsiooni¹⁰², mille eesmärgiks on tehingu tegemise fakti ja tehingu sisu hilisema kindlaks tegemise ja tõendamise lihtsustamine¹⁰³. Ka tarbijakrediidi direktiiv sätestab teatud liiki teabele ja tahteavaldustele vorminõuded. Muuhulgas on vorminõuded kehtestatud ka olulise lepingu sõlmimisele eelneva teabena tarbijale informatsiooni edastamisele taganemisõiguse olemasolu ning selle kasutamise tagajärgede kohta.

Nimelt edastatakse tarbijakrediidi direktiivi artikkel 5 lg-e 1 kohaselt lepingueelne teave tarbijale paberil või mõnel muul püsival andmekandjal Euroopa tarbijakrediidi standardinfo

¹⁰⁰ P. Varul jt (koost.). Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012, lk 125.

¹⁰¹ C. Cravetto, B. Pasa. The ‘Non-sense’ of Pre-contractual Information Duties in Case of Non-concluded Contracts. – European Review of Private Law 2011/19 (6), lk 779.

¹⁰² P. Varul jt (koost.) (viide 100), lk 125.

¹⁰³ K. Sein. Tehingu vorminõuded ja nende järgimata jätmise tagajärjed. – Juridica 2010/VII, lk 509.

teabelehel. Kuigi püsiv andmekandja ise ei tähenda konkreetset vormi, peab teave olema edastatud vormis, mis vastab püsiva andmekandja mõistes sisalduvatele kriteeriumidele. Tarbijakrediidi direktiivi preambuli 30. retsitaal sätestab ka, et kui pakkumine tehakse lepingueelse teabe edastamisega samal ajal, võib krediidiandja esitada selle samamoodi nagu muu krediidiandjapoolse lisateabe tarbijale eraldi dokumendis, mis võidakse lisada Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehele.

VÕS § 403¹ lg 1 sätestab, et krediidiandja või kredidivahendaja esitab tarbijale püsival andmekandjal Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehel krediidiandja poolt pakutavatele lepingutingimustele ning vajadusel tarbija eelistustele ja tema poolt esitatud teabele tuginedes VÕS § 403¹ lg-s 1 toodud andmed. Tarbijakaitseameti kohaselt on teabelehe edastamise eesmärk anda tarbijale piisav info teadliku valiku tegemiseks enne lepingu sõlmimist¹⁰⁴, sealhulgas taganemisõigusega seotud teabe.

Kui vaadata eeltoodud tarbijakrediidi direktiivi ja VÕS-i sätteid, siis direktiivis on välja toodud, et teave tuleb edastada paberil või mõnel muul püsival andmekandjal. Kuigi erinevalt VÕS-ist, on direktiivis eraldi rõhutatud teabe edastamise võimaliku vormina paberit, on sätte mõttes ka paber püsivaks andmekandjaks. „Paberil“ ja „püsival andmekandjal“ on samaväärsed, kuid „püsival andmekandjal“ ei pruugi alati tähendada „paberil“¹⁰⁵. Samas saab lepingueelse teabe koheselt paberkandjal edastada vaid kohalviibijale. Mõiste „püsiv andmekandja“ on lahtimõtestatud ka tarbijakrediidi direktiivis.

Püsivaks andmekandjaks on tarbijakrediidi direktiivi artikkel 3 p-i m kohaselt vahend, mis võimaldab tarbijal säilitada isiklikult talle suunatud teavet nii, et sellele on võimalik hilisemaks kasutamiseks ligi pääseda teabe eesmärgiga vastavuses oleva aja jooksul, ja mis võimaldab säilitatud teavet muutmata kujul taasesitada. VÕS-is on vastav mõiste sätestatud VÕS §-is 11¹ ning vastab direktiivis sätestatud püsiva andmekandja sõnastusele.

C. Pouillet'i kohaselt on informatsiooni edastamise vormile reeglite kehtestamine oluline selleks, et tagada informatsiooni kättesaadavus ja korduv juurdepääs sellele. Arvestama peab võimalusega, et teavet kätte saades heidab tarbija sellele vaid hetkeks pilgu. Seega näiteks

¹⁰⁴ Tarbijakaitseamet. Kombineeritud finantsteenused - lepingueelsete läbirääkimiste käigus kasutatavate müügivõtete kaardistamine autoliisingu puhul. Uuringutulemuste üldkokkuvõte 2011, lk 5. Arvutivõrgus: http://www.tarbijakaitseamet.ee/public/Kombineeritud_finantsteenused_uuring_kokkuvote.pdf, 04.03.2013.

¹⁰⁵ Acquis Group. Contract II: General Provisions, Delivery of Goods, Package Travel and Payment services. Munich: Sellier european law publishers 2009, lk 92-93.

juhul, kui tarbija saab meili ja tal ei ole kohe aega lugeda kõiki lepingutingimusi, on oluline võimaldada tarbijal informatsiooniga lähemalt tutvuda hiljem.¹⁰⁶

C. Cravetto ja B. Pasa on väitnud, et Euroopa lepinguõiguses ei tähenda termin “vorm” enam lihtsalt viisi tuvastamiseks, kuidas poolte tahe peab olema väljendatud ja/või välja toodud lepingu sõlmimise ajal. Vorm on nüüdsest seotud ka informatsiooniga ning muutunud sünonüümiks läbipaistva, ühtse ja kvaliteetse informatsiooniga, mille ettevõtja peab edastama tarbijale enne lepingu sõlmimist, sõlmimise ajal ning pärast lepingu sõlmimist. Informatsioon muutub läbi kindla vormi ka lepingu osaks.¹⁰⁷

Et lepingueelne teave taganemisõiguse olemasolu või puudumise kohta oleks tarbijale esitatud õigusaktides sätestatud vormis, peab see vorm vastama püsiva andmekandja mõistes sisalduvatele nõuetele. Järgnevalt toobki töö autor välja need eeldused, avades nende sisu ning olulisuse tarbija jaoks.

Esiteks peab teave olema suunatud isiklikult tarbijale. Selle eesmärgiks on teavitada tarbijat viisil, kus tarbijale oleks arusaadav, et teave on mõeldud just talle. Oluline on kaitsta tarbijat teabe hajutamise eest ehk olukorra eest, kus tarbijal ei ole selgust, milline informatsioon puudutab teda ja milline mitte.¹⁰⁸ Sellest tulenevalt peab tarbija aru saama, et teave on mõeldud konkreetselt vaid talle personaalselt, mitte ei ole suunatud määratlemata hulgale isikutele.

Teiseks peab teabele ligi pääsema teabe eesmärgiga vastavuses oleva aja jooksul. Mõistes „püsiv andmekandja“ tähendab püsivus informatsiooni säilitamise aja tähtsust ning korduva kättesaadavuse ja taasesitamise vajalikkust¹⁰⁹. Säilitamise tähtaja pikkuse arvestamisel tuleb lähtuda aga eelkõige sellest, kui pika aja möödumisel võivad poolte vahel tekkida vaidlused, mille käigus edastatud teave on vajalik. Eelduslikult võiks selleks olla nõude aegumise tähtaeg.¹¹⁰ Üldjuhul on tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg TsÜS § 146 lg 1 kohaselt kolm aastat. Seega on krediidilepingust kui tehingust tuleneva nõude aegumistähtaeg samuti kolm aastat, mistõttu peaks teave säilima vähemalt eelnimetatud tähtaja jooksul.

Kolmandaks peab teave olema muutumatul kujul taasesitatav. See tähendab, et püsivaks andmekandjaks ei saa olla vahend, mis ei võimalda teavet säilitada selliselt, et seda oleks

¹⁰⁶ A. Büllsbach jt (toim.) (viide 92), lk 408.

¹⁰⁷ C. Cravetto, B. Pasa (viide 101), lk 779-780.

¹⁰⁸ Seletuskiri (viide 16), lk 4.

¹⁰⁹ Acquis Group (viide 105), lk 88.

¹¹⁰ Seletuskiri (viide 16), lk 4.

võimalik hiljem taasesitada.¹¹¹ Mõistes „püsiv andmekandja“ tähendab ühepoolset muudetamatu seda, et peab olema garanteeritud ligipääs samale, muutumatule informatsioonile.¹¹² Viimane on eelkõige oluline just seetõttu, et informatsioon ei muutuks õigussuhte nõrgemale poolele ehk tarbijale ebasoodsas suunas.¹¹³ Töö autor toob siinkohal välja, et oluline ei ole ainult, et informatsioon aja jooksul ei muutuks, vaid et kumbki osapool ei saaks seda ühepoolset ka teadlikult muuta.

Püsivateks andmekandjateks ei ole veebilehed, kui need ei vasta just püsiva andmekandja määratluse kriteeriumidele. Püsivate andmekandjate hulka liigituvad eelkõige disketid, CD-ROM-id, DVD-d ja isiklikes arvutites olevad kõvakettad, mis säilitavad elektronposti,¹¹⁴ ning võimaldavad teavet salvestada näiteks pdf-failina¹¹⁵. Samas, et eelnimetatud seadmed vastaksid kriteeriumidele, peavad disketid, CD-ROM ja DVD kindlasti olema mitteülekirjutatavad.

Lisaks sellele, et krediidiandja peab krediidisaaajale enne lepingu sõlmimist edastama Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehe, peab vastavalt VÕS § 404 lg-le 1 tarbija avaldus kohustuste võtmiseks olema kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. TsÜS § 79 kohaselt peab sellisel juhul avaldus olema tehtud püsivat kirjalikku taasesitamist võimaldaval viisil ja sisaldama avalduse teinud isiku nime, kuid ei pea olema omakäeliselt allkirjastatud. Kuigi kirjalikku taasesitamist võimaldav vorm ning püsiv andmekandja ei ole päris samased, saab tarbijakrediidi sätete, mis näevad ette nõuded tarbijale edastatavale lepingu sõlmimise eelsele teabele, tõttu lugeda ka püsival andmekandjal edastatava avalduse kirjalikku taasesitamist võimaldavat vormi täitvaks.

Vaadates vorminõuete kohaldumist lähtuvalt teabe edastamise viisist, siis mitte kõikide sidevahendite abil sõlmitavate lepingute puhul ei ole krediidiandjal võimalik enne lepingu sõlmimist edastada tarbijale püsival andmekandjal Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehte. Sellest tulenevalt näeb VÕS § 54¹ lg 2¹ ette, et juhul, kui tarbijakrediidileping sõlmitakse tarbija algatusel ja kasutades sellist sidevahendit, mis ei võimalda teabe esitamist eeltoodud viisil, eelkõige telefoni teel, edastab krediidiandja või –vahendaja tarbijale viivitamata pärast tarbijakrediidilepingu sõlmimist täieliku teabe, kasutades Euroopa

¹¹¹ Seletuskiri (viide 16), lk 4.

¹¹² Acquis Group (viide 105), lk 88.

¹¹³ Seletuskiri (viide 16), lk 4.

¹¹⁴ Acquis Group. Contract I: Pre-contractual obligations, conclusion of contract, unfair terms. München: Sellier European Law Publishers 2007, lk 50.

¹¹⁵ R. Steennot. Consumer Protection relating to credit agreements concluded online. – E.P. Delia (koost.). Evolving Legislation on Consumer Credit and Trade Practice s: Stimulus Or Drag On Economic Activity? Malta: Media Centre Print 2007, lk 171. Arvutivõrgus: www.apsbank.com.mt/file.aspx?f=398, 12.04.2013.

tarbijakrediidi standardinfo teabelehte. Teabe viivitamatut esitamist tuleks mõista teabe esitamisenä nii pea, kui see on mõistlikult võimalik¹¹⁶.

Toodud erandi puhul tuleb aga silmas pidada, et lepingu sõlmimine peab toimuma tarbija algatusel ning sidevahendi abil, mis ei võimalda teabe kohest edastamist püsival andmekandjal. Seega jääb tarbijale siiski veel õigus taganeda krediidilepingust neljateistkümne päeva jooksul pärast seda, kui talle on edastatud teave taganemisõiguse olemasolu ning kasutamise tagajärgede kohta. Tähtaja jooksul on tarbijal aega tutvuda ka teiste krediidandiaga pakkumistega ning hinnata enda krediidivõimelisust.

Kokkuvõtvalt mängib lepingu sõlmimisele eelneva teabe, sealhulgas taganemisõigusega seotud informatsiooni, edastamise vorm tarbija jaoks olulist rolli. Tarbijal ei pruugi alati koheselt olla võimalik tutvuda kavandatava lepingu tingimuste ning kaasnevate õiguste ja kohustustega. Seetõttu peabki olema teave edastatud vormis, mis võimaldaks tarbijal asjakohase informatsiooniga tutvuda talle sobival ajal ja kohas.

2.1. Taganemisõigusest teavitamine tulenevalt tehingu tegemise viisist

Tarbijakrediidilepinguid võib sõlmida erineval viisil – telefoni teel, Interneti teel *etc.* Tänapäeval sõlmitakse enamik krediidilepinguid sidevahendi abil, aga ka krediidandi või – vahendaja kontoris kohapeal. Kuigi paljud liikmesriigid on võtnud eesmärgiks kaitsta tarbijat ebaausate kauplemis- ja turustamisvõtete eest, on koduukse- ja kaugmüügi puhuks eriregulatsiooni sätestamiseks kindlad põhjused. Nimelt sõltub koduukse müük tihti pealetükkivast ja äärmiselt isiklikus vormis müügitehnikast mugavalt tarbija enda kodus. Kaugmüük seevastu võib olla äärmiselt anonüümne, sõltudes postist, faksidest, rämpsmeilidest, kataloogidest ja isegi televisioonist, kuid see võib ka olla rohkem isiklik juhul, kui seda tehakse telefoni teel.¹¹⁷ Seega on lepingu sõlmimise viis väga oluline, sest nii Euroopa Liidu õigus kui ka VÕS näevad teatud juhtudel ette lepingueelse täiendava teabe edastamise kohustuse olenevalt lepingu sõlmimiseks tehtavate tahteavalduste edastamise viisist. Küsimus on eelkõige selles, kas üldse ja mis ulatuses kohalduvad tarbijakrediidilepingust taganemisõiguse olemasolu korral koduukselepingute ning sidevahendi abil sõlmitavate lepingute kohta sätestatud erisused ning millistele erisustele peaks krediidandi või – vahendaja tarbija tähelepanu juhtima.

¹¹⁶ Seletuskiri (viide 16), lk 7.

¹¹⁷ G. G. Howells, S. Weatherill. Consumer Protection Law. 2nd ed. Great Britain: Ashgate Publishing Limited 2005, lk 360.

Koduukselepingutele kohaldub Euroopa Liidu Parlamendi ja Nõukogu direktiiv, mis käsitleb tarbija õigusi väljaspool ärruume sõlmitud lepingute korral¹¹⁸, mille eesmärgiks on koduukselepingute ning muude väljaspool ettevõtja ärruume sõlmitud lepingute puhul anda tarbijale õigus vähemalt seitsme päeva jooksul leping tühistada, et võimaldada tal hinnata lepingust tulenevaid kohustusi. Sidevahendi abil sõlmitud lepingutele kohaldub aga Euroopa Liidu Parlamendi ja Nõukogu direktiiv, mis käsitleb tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust¹¹⁹ ning mille artikkel 2 p-i a kohaselt on sidevahendi abil sõlmitud lepinguks finantsteenuseid käsitlev leping, mille teenuste osutaja ja tarbija on sõlminud sellise kaugmüügi- või teenuste osutamise skeemi alusel, mida pakub teenuste osutaja, kes kõnealuse lepingu täitmiseks kasutab üksnes üht või mitut kaugsidevahendit kuni lepingu sõlmimiseni. Sama direktiivi artikkel 6 lg 1 kohaselt on tarbijal neljateistkümne kalendripäeva jooksul võimalik lepingust taganeda ilma sanktsioonideta ja põhjust esitamata.

Eelnimetatud regulatsioonide kehtestamiseks on mitmeid argumente. Näiteks on nii koduukse- kui ka kaugmüügi puhul tarbija valikuvõimalus müügihetkel piiratud, samuti puudub tal täpsem informatsioon pakkuja kohta¹²⁰, ning vajaliku informatsiooni hankimiseks, võrdlemiseks ning analüüsimiseks ongi tarbijale jäetud lepingust lihtsustatud viisil taganemise võimalus. Lepingust taganemise õigus on mõeldud ka kompenseerima ebasoodsat olukorda, milles on tarbija sidevahendi abil sõlmitava lepingu korral, võimaldades tal omandatud asja kontrollida ja järele proovida¹²¹. Seda näiteks juhul, kui tarbija sõlmib ettevõtjaga järelmaksuga müügilepingu asja omandamiseks. Samas nagu eelnevast nähtub, kehtestavad direktiiv, mis käsitleb tarbija õigusi väljaspool ärruume sõlmitud lepingute korral, ja direktiiv, mis käsitleb tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust, ette erineva ajavahemiku taganemisõiguse kasutamiseks. Juba selles valguses on oluline välja selgitada, mil viisil peab taganemisõigusega seotud teave olema tarbijale edastatud ning millised sätted sõltuvalt lepingu sõlmimise viisist tulevad kohaldamisele¹²².

Väljaspool ärruume sõlmitud lepingute direktiivi vastav säte sisaldub Eesti õiguses VÕS § 46 lg-es 1, mille kohaselt on koduukseleping vallasasja üleandmise või teenuse osutamise leping,

¹¹⁸ Euroopa Ühenduste Nõukogu 20. detsember 1985 direktiiv 85/577/EMÜ, tarbija kaitsmise kohta väljaspool ärruume sõlmitud lepingute korral. – ELT L 372, 31.12.1985, lk 31-33 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 15, kd 1, lk 262-264).

¹¹⁹ Euroopa Liidu Parlamendi ja Nõukogu 23. september 2002 direktiiv 2002/65/EÜ, milles käsitletakse tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust ja millega muudetakse nõukogu direktiivi 90/619/EMÜ ning direktiive 97/7/EÜ ja 98/27/EÜ. – ELT L 271, 09.10.2002, lk 16-24, (eestikeelne eriväljaanne: ptk 6, kd 6, lk 321 - 329).

¹²⁰ G. G. Howells, S. Weatherill (viide 117), lk 361-362.

¹²¹ EK 03.09.2009, C-489/07, *Pia Messner v Firma Stefan Krüger*, eelotsusetaotlus, p 20.

¹²² Selliste probleemide edaspidiseks vältimiseks on Euroopa Parlament ja nõukogu 25.10.2011 vastu võtnud direktiivi 2011/83/EL, tarbija õiguste kohta, mida liikmesriigid peavad kohaldama alates 13.06.2014 ning mille eesmärgiks on lihtsustada ja ajakohastada kohaldatavaid eeskirju, kõrvaldada vastuolud ning täita soovimatud lüngad.

mille puhul majandus- või kutsetegevuses tegutsev pakkuja teeb tarbijale pakkumise või ettepaneku astuda läbirääkimistesse lepingu sõlmimiseks: 1) tarbija eluruumis või töökohas või nende vahetus läheduses; 2) üllatava pöördumisena ühissõidukis või tänaval; 3) väljaspool pakkuja äriruume pakkuja või kolmanda isiku poolt korraldatud vabaajaüritusel. Eesti õiguse kohaselt loetakse VÕS § 52 lg-st 2 tulenevalt sidevahendi kasutamiseks iga viisi, mis võimaldab teineteisest eemalviibival tarbijal ja pakkujal korraldada läbirääkimisteks ja lepingu sõlmimiseks vajalikku teabevahetust, eelkõige telefoni, raadio, arvuti, faksi, televisioon või trükise vahendusel.

Tarbijakrediidi direktiiv näeb aga koduukselepingute ja sidevahendi abil sõlmitud lepingute kui tarbijakrediidilepingute sõlmimisel eeltoodud direktiivide kohaldamise osas ette erandi. Nimelt sätestab tarbijakrediidi direktiivi artikkel 14 lg 5, et kui tarbijal on vastavalt tarbijakrediidi direktiivi sätetele õigus lepingust taganeda, ei kohaldata väljaspool äriruume sõlmitud lepingute direktiivis ega tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust käsitlevas direktiivis sisalduvaid sätteid tarbija taganemisõiguse kohta.

Ka võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt saab koduukselepinguna ja sidevahendi abil sõlmitud krediidilepingust taganeda üksnes tarbijakrediidi sätete järgi, mitte enam koduukselepingu või sidevahendi abil sõlmitud lepingu regulatsiooni kasutades¹²³. Seega peaks koduukselepinguna või sidevahendi abil sõlmitava krediidilepingu pakkuja juhtima tarbija tähelepanu asjaolule, et taganemisõiguse ja selle kasutamise osas ei kohaldu VÕS-i üldosas vastavate lepingute kohta sätestatu, vaid alus lepingust taganemiseks ning taganemisega kaasnevad tagajärjed tulenevad tarbijakrediidi sätetest. Järelikult, olenemata lepingu sõlmimise viisist, kohalduvad taganemisõigusest teavitamise, taganemisõiguse ning selle kasutamisega kaasnevate võimalike tagajärgede osas ainult tarbijakrediidi sätted.

Uute tarbijakrediidi sätete jõustumisega seoses on muudetud ka VÕS-i üldosas sisalduvat koduukselepingute ja sidevahendi abil sõlmitavate lepingute vastavat regulatsiooni. Sellest lähtuvalt näeb VÕS § 49 lg 5 ette, et paragrahv ei kohaldu, kui koduukselepinguks on tarbijakrediidileping. Samas sätestab VÕS § 48 lg 1, et pakkuja peab tarbijale teatama, et tal on õigus lepingust taganeda VÕS §-s 409 sätestatud alusel. Samuti sätestab VÕS § 54 lg 4¹ p 1, et kui pakutavaks finantsteenuseks on tarbijakrediit, siis esitatakse tarbijale VÕS § 54 lg 4 p-s 5 sätestatud teave erisusega, et tarbija võib lepingust taganeda VÕS §-s 409 sätestatud

¹²³ Seletuskiri (viide 16), lk 3.

alusel ja tagajärgedega ning VÕS § 56 lg 5 näeb ette, et paragrahvi ei kohaldata juhul, kui sidevahendi abil sõlmitud lepinguks on tarbijakrediidileping.

Eelnimetatud sätted sisalduvad kokkuvõtvalt veel ka VÕS § 410 lg-s 2, mille kohaselt võib tarbija koduukselepinguna või sidevahendi abil sõlmitud tarbijakrediidilepingust põhjust avaldamata taganeda üksnes VÕS § 409 sätestatud korras ja viisil. Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas on täheldatud, et kuigi vastav regulatsioon on sõnaselgelt üle võetud VÕS § 410 lg-sse 2, on peetud vajalikuks sellist erisust toonitada ka nii koduukselepingust kui ka sidevahendi abil sõlmitud lepingust taganemise regulatsiooni juures, et tagada mõlema regulatsiooni omavahelisest seosest parem ülevaatlikkus¹²⁴. Kuna tarbijakrediidilepingu sätteid on koduukselepingute ja sidevahendi abil sõlmitud lepingute regulatsioonis sisalduva taganemisõiguse kohaldamise osas oluliselt muudetud, on hea, et need on dubleeritud nii VÕS üldosas kui ka eriosas tarbijakrediidi sätete all. Nii on olulisi erinevusi lihtsam märgata ka krediidiandjatel ja –vahendajatel, kelle peamiseks majandustegevuseks ei ole krediidi andmine või vahendamine.

Pakkumise tegemise ning teabe edastamise viisi seisukohast on magistritöö kontekstis oluline ka välja tuua, et VÕS § 60 kohaselt võib tarbijale pakkumise teha inimsekkumist mittevajava automatiseeritud kõnevalimissüsteemi, faksi, telefoni automaatvastaja või elektronposti abil üksnes juhul, kui tarbija on andnud eelneva nõusoleku. Muid individuaalset suhtlemist võimaldavaid sidevahendeid võib pakkumise edastamiseks kasutada, kui tarbija ei ole nende kasutamist sõnaselgelt keelanud. Eelnimetatud säte mängib olulist rolli eelkõige kiirlaenupakkujate kui krediidiandjatega sidevahendi abil sõlmitud lepingute puhul. Sellest tulenevalt peab sidevahendi abil sõlmitava krediidilepingu sõlmimiseks pakkumise tegija küsima tarbijalt eelnevalt sellekohase nõusoleku.

Kokkuvõtvalt juhul, kui krediidiandja või –vahendaja teeb tarbijale pakkumise sõlmida krediidileping ootamatult tema ukse taha tulles või sidevahendi abil tarbijaga ühendust võttes, ei kohaldu vastavalt koduukselepingute või sidevahendi abil sõlmitavate lepingute kohta sätestatud taganemisõiguse regulatsioon, vaid seadusandja on sõnaselgelt ette näinud, et tarbijakrediidilepingust taganemisel kohaldub taganemisõiguse aluse ning tagajärgede osas vaid tarbijakrediidi sätete all sisalduv taganemisõiguse regulatsioon. Sellest tulenevalt on pakkujal kohustus tarbijat ka vastavast erisusest teavitada.

¹²⁴ Seletuskiri (viide 16), lk 5 ja 8.

3. TAGANEMISÕIGUSEST TEAVITAMISE KOHUSTUSE SISU

3.1. Taganemisõiguse eesmärk ja tähtaeg

Mitmed uuringud on näidanud, et tarbijad praktikas süstemaatiliselt alahindavad maksekohustuste täitmisega seotud ohte ja riske¹²⁵. Ohtude ja riskide hindamiseks ongi tarbijale tagatud järelemõtlemisaeg ehk teisisõnu taganemisperiood. Taganemisõigus kaitsebki antud juhul eelkõige tarbija majandushuve, kuivõrd krediidi võtmisega kaasneb tarbija jaoks majanduslikult koormav kohustus¹²⁶. Sellest lähtuvalt ongi krediidiandjale või – vahendajale pandud tarbijakrediidi direktiivi artikkel 5 lg 1 p o kohaselt kohustus tarbijat kui krediidisaaajat enne lepingu sõlmimist taganemisõigusest või selle puudumisest teavitada. Millist rolli mängib tarbija jaoks taganemisõigusest teavitamise kohustus hilisemal taganemisõiguse kasutamisel? Taganemisõigusest ja sellega seotud aspektidest teavitamise kohutuse sisu avades on esmalt oluline mõista taganemisõiguse olemust.

P. Rott ja E. Terryn käsitlese kohaselt on taganemisõigus suhteliselt hiljutine nähtus, olles enamikus riikides mõeldud vaid tarbijatele ja seda ainult teatud kindlates situatsioonides. Taganemisõigus annab tarbijale võimaluse lõpetada leping, mille pooleks ta on¹²⁷ ning seda ilma igasuguste sanktsioonide ja põhjendusteta¹²⁸. Euroopa Liidu tarbijaõiguses sisalduva taganemisõiguse eesmärgiks on kaitsta tarbijat tegemast liiga rutakaid otsuseid – anda tarbijale järelemõtlemisaeg otsustamaks, kas ta siiski soovis lepingut sõlmida ning seda isegi juhul, kui lepingust tulenevad kohustused on juba täidetud. Sellest tulenevalt annab taganemisõigus tarbijale kui lepingu nõrgemale osapoolale õiguse leping ühepoolselt lõpetada ning seeläbi piirata lepingu siduvust tarbija jaoks.¹²⁹ Sisuliselt tähendab see oma tahteavalduse tagasivõtmist lepingu sõlmimiseks, kuid on seaduses kujundatud taganemisõigusena¹³⁰.

Siduvuse piiramine toodud viisil tundub esmapilgul olevat vastuolus *pacta sunt servanda* põhimõttega, mida peetakse lepinguõiguse üheks aluspõhimõtteks. Selle printsiibi järgi on lepingu sõlminud pooled kohustatud pidama oma sõna ning täitma kumbki enda osa lepingust. Taganemisõiguse eesmärgiks aga ongi mõjutada lepingu siduvuse kehtivuse jõudu. Siiski ei

¹²⁵ M. Kingisepp (viide 1), lk 281.

¹²⁶ M. Kingisepp (viide 1), lk 289.

¹²⁷ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terryn (toim.) (viide 2), lk 239.

¹²⁸ EK 15.04.2010, C-511/08, *Handelsgesellschaft Heinrich Heine GmbH v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV*, eelotsusetaotlus, p 39.

¹²⁹ G. G. Howells, R. Schultze (toim.) (viide 9), lk 239.

¹³⁰ V. Kõve. Leping ühepoolsel lõpetamise võimalused Eesti õiguses (võrdlev käsitus). Magistritöö. Tartu 2003, lk 57.

ole taganemisõigus tegelikult vastuolus eelnimetatud printsiibiga, kui *pactum*, millel põhineb ka lepingu siduv iseloom, ei rajane tarbija vabal ja läbimõeldud tahteavaldusel.¹³¹ P. Rott ja E. Terryn'i käsitlese kohaselt põhineb vastav printsiip hüpoteesil, et selle vastutustundlik täitmine tagab õiglase lepingulise vahekorra. Teatud juhtudel aga võimaldabki ainult taganemisõigus tarbijal olla vastutustundlik. Taganemisõigus annab eeltoodud printsiibi olemasoluks täiendavaid põhjendusi ja kinnitab printsiibi kui eraõiguse alustala rolli vabas turumajanduses. Tarbijakrediidilepingute puhul on seadusandja lepingust taganemise õiguse näinud ette just selliste lepingute keerukuse tõttu.¹³² Seejuures sõltub lepingust taganemine ainult tarbija enda tahtest ning ta ei pea selleks avaldama isegi konkreetset põhjust.¹³³ Seega saab tarbija kui lepingu nõrgem osapool läbi taganemisõiguse uue võimaluse mõelda lepingu sõlmimise soovi ning vajaduse üle.

Lisaks taganemisõiguse olemasolule või puudumisele, peab krediidiandja või –vahendaja enne krediidilepingu allkirjastamist tarbijat vastavalt direktiivi artikkel 10 lg 2 p-ile p teavitama ajavahemikust, mille vältel taganemisõigust saab kasutada ning muudest taganemisõiguse kasutamise tingimustest. Sarnane säte sisaldub ka VÕS § 404 lg 2 p-is 9, mille kohaselt peab tarbija poolt allkirjastatavas avalduses kohustuste võtmiseks sisalduma ka teave taganemisõiguse, selle teostamise korra ja tähtaja kohta. Sellest tulenevalt on tarbijal taganemisõiguse kasutamise või mittekasutamise üle otsustamiseks aega ainult teatud kindel ajavahemik.

Tarbijal on tarbijakrediidi direktiivi artikkel 14 lg-st 1 tulenevalt õigus krediidilepingust taganeda neljateistkümne kalendripäeva jooksul põhjust esitamata. Kusjuures taganemise õigus tekib isikul juhul, kui ta on tarbija ning leping, mille osapooleks ta on, langeb direktiivi kohaldamisalasse ja sellise lepingu suhtes ei ole taganemisõigus erandina välistatud. Oluline ei ole, mis põhjusel tarbija soovib lepingust taganeda. Tarbija võib lepingust taganeda isegi juhul, kui ta saab kuskilt parema pakkumise või pärast järelemõtlemist ei meeldi talle soetatud hüve värv.¹³⁴ Ka ei ole tarbijal taganemisõiguse kasutamiseks vaja tõendada, et ta oli pakkuja poolt manipuleeritud või mõjutatud¹³⁵, isegi kui see tegelikkuses nii on.

¹³¹ M. B. M. Loos. Rights of Withdrawal. Amsterdam: Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2009/04, lk 3-4. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1350224, 14.03.2013.

¹³² H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terryn (toim.) (viide 2), lk 240.

¹³³ K. Riesenhuber. System and Principles of EC Contract Law. – European Review of contract law 2005/1 (3), lk 311.

¹³⁴ M. B. M. Loos (viide 131), lk 15.

¹³⁵ EK 22. 04. 1999, C-423/97, *Travel Vac SL v Manuel José Antelm Sanchís*, eelotsusetaotlus, p 40-41 ja 43.

Kuni kehtiva tarbijakrediidi direktiivi vastuvõtmiseni tarbijakrediidilepingutele kohaldunud direktiiv tarbijale sellist õigust ette ei näinud.¹³⁶ Siiski oli paljude liikmesriikide õigussüsteemides võrreldav tarbijakrediidilepingust taganemise õigus juba eelnevalt olemas¹³⁷, hoolimata sellest, et taganemisõiguse kehtestamise kohustust Euroopa Liidu tasandil ei olnud ette nähtud. Näiteks oli tarbijatel selline õigus juba eelnevalt olemas Saksamaal¹³⁸, aga ka Eestis. Enamikul juhtudel oli aga taganemisõiguse perioodi pikkus ainult viiest päevast kuni kahe nädalani või oli vastav õigus piiratud konkreetsete lepingutega või aktsepteeritav ainult teatavatel tingimustel¹³⁹. Kehtiv tarbijakrediidi direktiiv taotleb täielikku ühtlustamist – see tähendab, et kõik liikmesriigid peavad kehtestama ühesuguse pikkusega perioodi. Nimelt võimaldab selline lepingu siduvuse „edasilükkamine“ tarbijal vaadata pärast lepingu sõlmimist ringi ja võimalusel leida ka parem pakkumine. Selle eesmärgiks on omakorda suurendada konkurentsi.¹⁴⁰ Lisaks võimaldab taganemisõiguse kasutamise periood tarbijal hankida lepinguga seotud vajaliku teabe ning hinnata juba eelnevalt saadud informatsiooni.¹⁴¹ Seega on taganemisõiguse eesmärgiks lisaks eelnevalt väljatoodule võimaldada ka tarbijal leida paremaid tingimusi pakkuv krediidiandja ning seeläbi suurendada konkurentsi.

Kui otsida Eesti õigusest vastavat direktiivi sätet, siis sisaldub see VÕS § 409 lg-s 1, mille kohaselt on tarbijal õigus tarbijakrediidilepingust taganeda neljateistkümne päeva jooksul. Ka kuni 30.06.2011. a kehtinud VÕS-i redaktsiooni kohaselt oli tarbijal õigus krediidilepingust taganeda, seda aga seitsme päeva jooksul. Kui tarbijakrediidi direktiiv räägib kalendripäevadest, siis VÕS-i vastav säte räägib päevadest. Siiski vastab VÕS-i säte sõnastuselt täielikult direktiivile – esiteks on kogu VÕS-i regulatsioonis, v.a üks erand, läbivalt kasutatud sõna “päev”, mitte “kalendripäev” ning teiseks võib eeldada, et kui ei ole just eraldi sätestatud “tööpäev”, siis võibki “päevaks” lugeda kõiki kalendripäevi, s.h nädalavahetust ning pühasid.

Samas näeb TsÜS § 136 lg 8 ette, et juhul, kui tahteavalduse tegemiseks või kohustuse täitmiseks ettenähtud tähtpäev satub riigipühale või muule puhkepäevale, loetakse tähtpäev saabunuks puhkepäevale järgneval esimesel tööpäeval. Seega võib TsÜS-i vastavast sätest tulenevalt neljateistkümnepäevane taganemisõigus venida automaatselt kuueteistkümnepäevaseks, ehk tarbijal on õigus tahteavaldus taganemisõiguse kasutamiseks

¹³⁶ Seletuskiri (viide 16), lk 46.

¹³⁷ European Parliament (viide 37), lk 35.

¹³⁸ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terry (toim.) (viide 2), lk 240.

¹³⁹ European Parliament (viide 37), lk 35.

¹⁴⁰ Commission of the European Communities (viide 83), lk 6.

¹⁴¹ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terry (toim.) (viide 2), lk 241.

edastada krediidiandjale või –vahendajale ka kuueteistkümnenda päeva õhtul. Seda muidugi juhul, kui taganemisõiguse kasutamise tähtpäev (neljateistkümnes päev) langeb näiteks laupäevale. Juhul, kui puhkepäevale järgnevad ka riigipühad, lükkub taganemisõiguse perioodi pikkus veel nende päevade võrra edasi. Kuna tarbijakrediidi direktiiv taotleb maksimumharmoniseerimist, tekib küsimus, kas selline taganemisõiguse perioodi nn tehnilik pikenemine on kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Vastuse sellele küsimusele leiab Euroopa Liidu Nõukogu 03.06.1971 määrusest 1182/71, millega määratakse kindlaks ajavahemike, kuupäevade ja tähtaegade suhtes kohaldatavad eeskirjad¹⁴². Määruse artikkel 3 lg 4 sätestab, et juhul, kui muul viisil kui tundides väljendatud ajavahemiku viimane päev on riigipüha, pühapäev või laupäev, lõpeb kõnealune ajavahemik järgmise tööpäeva viimase tunni lõpus. Sellest tulenevalt on ka vastav valdkond juba Euroopa Liidu tasandil harmoniseeritud.

Teatud juhtudel võib seadusandja ette näha võimaluse taganemisõiguse perioodi lühendamiseks. Nimelt võivad tarbijakrediidi direktiivi artikkel 14 lg-e 2 kohaselt liikmesriigid erandlikult sätestada, et osutatud tähtaega võib tarbija selgesõnalisel taotlusel teatud juhtudel lühendada konkreetse tähtpäevani. Selline võimalus on ette nähtud juhaks, kui tegemist on nn seotud krediidilepinguga ning kui siseriiklikud õigusaktid sätestasid juba tarbijakrediidi direktiivi jõustumise ajal, et vahendeid ei tohi tarbijale kättesaadavaks teha enne teatud tähtpäeva möödumist. Neil juhtudel võivad tarbijad aga soovida tagada, et nad saavad ostetud kaubad või teenused varakult. Sellest tulenevalt võib tarbija tahteavalduse alusel lühendada taganemisõiguse perioodi pikkust ning kehtestada see samas ulatuses perioodiga, mille jooksul on ette nähtud, et finantseeritavat hüve tarbijale ei väljastata. Lisaks sätestab tarbijakrediidi direktiivi artikkel 14 lg 7, et artikkel ei piira selliste siseriiklike õigusaktide kohaldamist, millega kehtestatakse ajavahemik, mille jooksul ei või alustada lepingu täitmist. Seega on liikmesriikidel õigus kehtestada, et taganemisõiguse perioodi jooksul ei toimu krediidilepingu täitmist ehk tarbijale ei väljastata võetud krediiti.

Eelnimetatud juhtudel on tarbijal taganemisõiguse perioodi jooksul võimalik otsida endale uus ostu või teenuse finantseerija. Seejuures toimub lepingu täitmine alles pärast taganemisõiguse perioodi möödumist – see tähendab, et senikaua ei ole tarbijal võimalik kasutada ostetavat hüve või pakutavat teenust, samuti ei väljasta krediidiandja tarbijale krediiti. Samas ei teki tarbijal ka enne eelnimetatud perioodi möödumist kohustust maksta krediidi kasutamise eest tasu. Juhul, kui liikmesriigi õigusakt sellised võimalused

¹⁴² Euroopa Ühenduste Nõukogu 03. juuni 1971 määrus 1182/71, millega määratakse kindlaks ajavahemike, kuupäevade ja tähtaegade suhtes kohaldatavad eeskirjad. – ELT L 124, 08.06.1971, lk 1-2, (eestikeelne eriväljaanne: ptk 1, kd 1, lk 51 - 52).

krediidiandjale ette näeb, peaks krediidiandjale panema ka kohustuse juhtida tarbija tähelepanu nende asjaoludele.

Eestis eeltoodud kahte erandit rakendatud ei ole. Siinkohal tuleb aga silmas pidada kahte vastandlikku aspekti. Üheltpoolt soov tagada, et tarbija saaks tõhusalt kasutada oma õigust lepingust taganeda, ja teisest küljest soov mitte tõkestada kaubavahetust ja majandustegevust ega tavapärasel viisil lepingute täitmist. Kui lepingu täitmine on lubatud taganemisõiguse kasutamise perioodi ajal, on tarbijal keerulisem täiendavaid kulusid kandmata lepingust taganeda. Samuti komplitseerib taganemisõiguse kasutamist asjaolu, et juba täidetud leping tuleb ka tagasitäita. Teisest küljest, kui täitmine ei ole taganemisõiguse perioodi vältel lubatud, võib see kahjustada tarbija huve, kellel on näiteks kiiresti vaja remontida oma kodu.¹⁴³ Üldjuhul on tarbija seisukohast vaadatuna igal juhul kasulikum krediidilepingu kohese täitmise võimaldamine, seda eriti olukorras, kus krediit väljastatakse omandatava hüve finantseerimiseks. Sellisel juhul on tarbijal lisaks oma krediidivõimelisuse hindamisele võimalik tutvuda ka soetatud hüvega ning juhul, kui hüvel on näiteks puudused või see ei vasta tarbija ootustele, on tal lihtsustatud viisil võimalik lepingust taganeda. Samas, kui vaadata lepingu täitmist krediidiandja seisukohast, siis oleks talle igal juhul turvalisem väljastada krediit pärast taganemisõiguse perioodi möödumist, sama kehtib ka hüve pakkuja seisukohast vaadatuna.

Eestis väljastatakse tarbijale enamasti nii krediit kui ka finantseeritav hüve enne taganemisõiguse perioodi lõppemist, mis nagu eelpool sai väljatoodud, toetab pigem tarbijakaitselist eesmärki. Mis saab aga hüpoteegiga tagatavast krediidilepingust, mis ei ole sõlmitud sellistele lepingutele tavalistel tingimustel¹⁴⁴? Enne hüpoteegi seadmist tuleks oodata ära taganemisõiguse kasutamise perioodi möödumine ning seejärel alles teha notariaalsed toimingud. Kuna hüpoteegi puhul on asjaõigusseaduse¹⁴⁵ mõttes tegemist piiratud asjaõigusega, ning vastav krediidiandja õigus kantakse ka kinnistusraamatusse, siis kaasnevad sellega ka lisakulud tarbijale. Sellest tulenevalt on ka tagasitäitmine, juhul, kui tarbija kasutab taganemisõigust, komplitseeritum ning toob tarbija jaoks kaasa täiendavaid kulusid. Seega on antud juhul asja lahendamisel eeltoodud viisil paremini tagatud ka tarbija huvid, kuigi tarbija ei saa sellest tulenevalt tõenäoliselt enne taganemisõiguse perioodi möödumist kasutada ei krediiti ega võimalikku finantseeritavat hüve.

¹⁴³ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terry (toim.) (viide 2), lk 263.

¹⁴⁴ *Supra*, lk 10.

¹⁴⁵ Asjaõigusseadus. RT I 1993, 39, 590 ... RT I, 23.04.2012, 2.

Oluline on ka see, kuidas tarbija peab väljendama oma otsustust taganeda lepingust¹⁴⁶ ehk pöörata tähelepanu taganemise tahteavalduse viisile ja vormile. Tarbijakrediidi direktiivi artikkel 14 lg 3 p a kohaselt peab krediidisaaaja teavitama krediidiandjat või –vahendajat taganemisest viisil, mida on võimalik tõendada vastavalt siseriiklikele õigusaktidele. Sellest tulenevalt ei sea direktiiv liikmesriikidele ette kindlat vorminõuet. Kuna ei tarbijakrediidi sätteid ega ka VÕS üldosa sätteid taganemise avaldusele kui tahteavaldusele konkreetset vorminõuet ei sätesta, siis võib taganemisavaldus tulenevalt VÕS § 188 lg-st 1 olla esitatud ka suulises vormis ja telefoni teel. Millal loetakse aga avaldus õigeaegselt esitatuks? Tulenevalt VÕS § 194 lg-st 1 piisab tähtaja järgimiseks avalduse ärasaatmisest tähtaja jooksul. Seega, kui taganemisavaldus on tehtud paberil või muul püsival andmekandjal, on oluline, et tarbija oleks selle ära saatnud taganemisperioodi jooksul. Kuna tarbijakrediidi direktiiv sätestab tähtaja õiguse kasutamiseks ning tähtaeg lõppeb tähtpäeva viimasel tunnil, ei ole oluline, et teade jõuaks sätestatud perioodi jooksul adressaadini.

Saksamaal on õiguskirjanduses käimas arutelu seoses taganemisõiguse teatavate aspektide rakendamise vastavusega direktiivile. Mõned ilmsed vastuolud direktiiviga on juba Saksa õiguses parandatud. Siiski mitte kõik, nimelt sätestab BGB § 508 lg 1, et taganemisõiguse asemel on tarbijal õigus kasutada tagastamise õigust, kui ta on omandanud hüvesid nn seotud krediidilepingu alusel. Mõned autorid väidavad, et tagastamisõigus on samane taganemisõigusega ja seega on vastav säte kooskõlas direktiiviga. Tundub aga tõenäolisem, et BGB § 508 lg 1 on vastuolus direktiivi artikli 14 lg-ga 1. Nimelt mõjutab BGB vastav säte direktiivi rakendamist, luues taganemisõigusele alternatiivi, mida ei ole direktiiviga ette nähtud.¹⁴⁷ Sätet lugedes tõlgendaks ka autor seda pigem nii, et Saksa seadusandja on lisaks taganemisõigusele tarbijale ette näinud veel täiendava alternatiivse õiguse, mida on võimalik rakendada taganemisõiguse asemel. Tegelikult ei piirdu säte vaid alternatiivse õiguse loomisega, vaid BGB § 508 lg 1 viitab ka BGB §-i 365 kohaldamisele. BGB § 365 lg 2 sätestab aga, et tagastamisõigust võib kasutada taganemisperioodi jooksul, kuid periood ei hakka kestma enne, kui tarbija on asja oma valdusesse saanud. Seega, kui isegi aktsepteerida taganemisõiguse kõrval nn tagastamisõigust, siis asjaolu tõttu, et tagastamisõiguse kasutamise periood võib alata tunduvalt hiljem kui tarbijakrediidi direktiiv näeb ette taganemisõiguse kasutamise perioodi algusajaks, on eeltoodud BGB säte vastuolus direktiivi täieliku ühtlustamise eesmärgiga.

¹⁴⁶ M. B. M. Loos (viide 131), lk 17.

¹⁴⁷ European Parliament (viide 37), lk 36.

Kokkuvõtvalt on tarbijat esmalt vajalik teavitada olemasolevast taganemisõigusest, et ta saaks selle kasutamise või mittekasutamise üle otsustada. Taganemisõigust puudutava teavitamiskohustuse olulisuse ja selle ülesanded on Euroopa Kohus välja toonud kohtuasjas C-227/08. Otsuse kohaselt on taganemisõigusest teavitamise kohustusel keskne tähtsus tarbijakaitse regulatsiooni ülesehituses, sest see on taganemisõiguse tegeliku kasutamise ning tarbijakaitse kasuliku mõju peamine tagatis.¹⁴⁸ Kui krediidiandja või –vahendaja ei ole tarbijat kui krediidisaaajat talle kuuluvast taganemisõigusest teavitanud, ei ole tarbijal võimalik ka olemasolevat õigust teostada. Tarbija lepingust kohese taganemise õigus on seaduses sätestatud imperatiivselt, mistõttu kokkulepped selle õiguse piiramise või välistamise kohta, aga ka näiteks leppetrahvi või muu hüvitise maksmise kohta lepingust taganemise korral, on tühised¹⁴⁹.

3.2. Tagasitäitmine lepingust taganemisel

Krediidiandja või –vahendaja poolt tarbijale edastatud teabest taganemisõiguse olemasolu või puudumise kohta ainuüksi ei piisa. Juhul, kui tarbijal taganemisõigus tekib, toob vastava õiguse kasutamine tarbijale kaasa ka kohustused, seda eriti olukorras, kus leping on krediidiandja ja hüve pakkuja poolt juba täidetud. Kui tarbija on nõuetekohaselt lepingust taganenud, tuleb juba täidetud kohustused tagasitäita¹⁵⁰. Seetõttu on krediidiandja või –vahendaja kohustatud tarbijat kui krediidisaaajat teavitama ka taganemisõiguse kasutamisega kaasnevatest võimalikest tagajärgedest, et tarbija saaks nendega juba enne lepingu allkirjastamist arvestada.

Sellest tulenevalt näeb tarbijakrediidi direktiivi artikkel 10 lg 2 p p ette, et enne lepingu allkirjastamist peab krediidiandja – või vahendaja krediidisaaajat teavitama taganemisõigusega kaasnevast kohustusest maksta tagasi kasutatud krediidi põhiosa ja intress ning kogunev intress päeva kohta. Tarbijapoolsete kohustuste täpsema sisu sätestab direktiivi artikkel 14 lg 3 p b, mille kohaselt on tarbija, juhul, kui ta kasutab taganemisõigust, kohustatud maksuma krediidiandjale põhjendamatult viivitamata ja mitte hiljem kui 30 kalendripäeva jooksul pärast seda, kui ta on taganemisteate krediidiandjale saatnud, laenu põhiosa ja põhiosa suhtes alates selle kasutamise kuupäevast kuni selle krediidiandjale maksmise kuupäevani kogunenud kokkulepitud intressi. Krediidiandjal ei ole õigust saada tarbijalt muud hüvitist, kui hüvitis krediidiandja poolt riiklikele haldusorganitele makstud tagastamatute tasude eest.

¹⁴⁸ EK 17.12.2009, C-227/08, *Eva Martín Martín v EDP Editores SL*, eelotsusetaotlus, p 27.

¹⁴⁹ V. Kõve (viide 130), lk 58.

¹⁵⁰ M. B. M. Loos (viide 131), lk 21.

VÕS-is sisalduvad sarnased sätted § 404 lg 2 p-s 5 ning § 409 lg-s 3, mille kohaselt maksab tarbija krediidiandjale viivitamata, kuid mitte hiljem kui 30 päeva jooksul taganemisavalduse tegemisest arvates tagasi krediidi põhisumma ja põhisummalt alates krediidi kasutusse võtmisest kuni põhisumma tagasimaksmiseni kokkulepitud intressi. Taganemise korral ei ole krediidiandjal õigust nõuda tarbijalt muid hüvitisi kui krediidiandja poolt avalik-õigusliku suhte alusel krediidisuhte raames makstud tagastamatuid tasusid¹⁵¹.

Kuni 30.06.2011. aastani kehtinud VÕS-i redaktsiooni § 409 lg 3 nägi ette, et juhul, kui tarbija kasutab taganemisõigust, peab ta krediidi tagasi maksuma kahe nädala jooksul pärast taganemise avaldamist või krediidi väljamaksmist. Seega näeb kehtiv VÕS-i redaktsioon esmapilgul vaadates tarbijale ette rangema krediidi tagasimaksmise korra. Nimelt kohustub tarbija kehtiva VÕS-i järgi lepingust taganemisega kaasnevad kohustused täitma üldjuhul viivitamata, erandina 30 päeva jooksul. Viivitamata tähendab antud kontekstis, et krediidisaaaja peab krediidi tagastama niipea, kui see on mõistlikult võimalik, sellega põhjendamatult viivitamata, s.t objektiivselt etteheidetava viivitusega¹⁵². Kusjuures tagastamise tähtaja seadmise eesmärgiks ei ole võimaldada tarbijal teatud aja jooksul krediiti edasi kasutada¹⁵³. Seega näiteks juhul, kui isik on haiglas või välismaal ning tal ei ole kohe pärast taganemisavalduse tegemist krediiti võimalik tagasi maksta, on makse tegemise edasilükkamine põhjendatud.

Sätte, mis näeb ette tähtaja krediidi tagastamiseks, laiem eesmärk on tegelikult fikseerida päev, millest alates saab lugeda, et taganemist ei olekski nagu toimunud ning leping on pooltele siduv ehk sätestada tagajärg tagasitäitmise kohustuse rikkumise puhuks. Kuni 30.06.2011. aastani kehtinud VÕS-i redaktsiooni kohaselt oli tarbijapoolse kohustuse täitmise tähtajaks kaks nädalat, kehtiva VÕS-i järgi aga peab krediidi tagastama viivitamata, kuid mitte hiljem kui kolmekümne päeva jooksul. Toodud tähtaja näol on tegemist nn mitme kriteeriumiga määratud tähtajaga¹⁵⁴, mistõttu peavad tagajärje saabumiseks olema täidetud mõlemad kriteeriumid ehk täitmise tähtpäevaks saab lugeda kolmekümnendat päeva. Seega võib kehtivat VÕS-i regulatsiooni lähemalt lugedes järeldada, et kohustus krediit tagastada viivitamata, on siiski mõeldud pigem tarbija distsiplineerimiseks, mitte lepingu kehtivust mõjutavate tagajärgede kaasatoomiseks, ning sellest lähtuvalt on tagasimaksmise korda tarbija suhtes leevendatud. Vastasel juhul saaks sätet tõlgendada viisil, kus krediidisaaaja on tasunud krediidi küll kolmekümne päeva jooksul, kuid kuna ta on tasumisega põhjendamatult

¹⁵¹ Seletuskiri (viide 16), lk 46.

¹⁵² P. Varul jt (koost.) (viide 100), lk 321.

¹⁵³ M. Käerdi. VÕSK § 409/3.3.1. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

¹⁵⁴ P. Varul jt (koost.) (viide 100), lk 321.

viivitanud, ei olekski nagu taganemist toimunud ning krediidiandja ja krediidisaaaja vaheline leping on kehtiv. Sellisel juhul võiks krediidi tagasimaksmine VÕS § 411 lg 1 mõttes tähendada kohustuste ennetähtaegset täielikku tagastamist, millega võivad teatud eelduste täitmisel kaasneda tarbijale aga lisakohustused.

Sissenõutavaks muutub krediit tulenevalt VÕS § 82 lg-st 1 hetkest, mil krediidiandjal on õigus nõuda kohustuse täitmist. Erinevalt võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas toodud seisukohast, et kehtiva VÕS-i järgi muutuvad tarbija taganemisest tulenevad kohustused sissenõutavaks üldjuhul viivitamata, mis võib erandkorras olla kuni 30 päeva¹⁵⁵, on autor seisukohal, et kohustus muutub sissenõutavaks kolmekümne päeva möödumisel taganemisavalduse tegemisest. Juhul, kui kohustus muutuks sissenõutavaks viivitamata, mis võib erandkorras olla kuni 30 päeva, oleks ettevõtjal igakordselt vajalik hinnata, kas tarbija on krediidi tagasimaksmisega põhjendamatult viivitanud või mitte. Seega vajaks krediidiandja ka tarbija selgitusi selles osas. Nagu eelnevalt väljatoodud, on antud tähtaja puhul tegemist mitut kriteeriumit sisaldava tähtajaga, mistõttu muutub kohustus sissenõutavaks juhul, kui mõlemad kriteeriumid on täidetud. Toodud tõlgendust toetab ka tarbijakrediidi direktiivi vastav säte. Alates sissenõutavaks muutumisest on krediidiandjal õigus nõuda ka krediidi maksmisega viivitamise korral viivist, mille suuruseks on seejuures VÕS § 113 lg-st 1 tulenevalt § 94 lg-s 1 sätestatud seadusjärgne intressimäär. Lepingust taganemise korral tekib samas ka krediidisaajal õigus krediidiandjalt nõuda enda poolt lepingu täitmisena krediidiandjale üleantu tagastamist, eelkõige tasutud lepingu sõlmimise tasu või muude lepinguliste tasude ning intressina tasutud summade tagastamist koos VÕS §-s 94 sätestatud intressiga¹⁵⁶.

Kuni 30.06.2011. aastani kehtinud VÕS-i redaktsiooni § 409 lg-e 3 kohaselt oli krediidisaaaja kohustatud krediidiandjale tagastama vaid krediidi, millele lisandus VÕS § 113 lg-st 1 tulenevalt viivis suuruses, mis vastab seadusjärgsele intressile, arvates kohustuse sissenõutavaks muutumisest ehk taganemisest kuni kohase täitmiseni. Kehtiva õiguse kohaselt peab krediidisaaaja tasuma aga kokkulepitud intressi kuni krediidi krediidiandjale tagastamise kuupäevani. Autori arvates seatakse seeläbi krediidisaaaja eelnevaga võrreldes halvemasse seisu – seadusest tulenev intressimäär on praktikas reeglina kokkulepitud intressimäärast väiksem, mistõttu on eelnimetatud sätte kehtestamisel lähtutud pigem krediidiandja huvist.

Tarbijakrediidi direktiivi artikkel 23 kohaselt kehtestavad liikmesriigid eeskirjad karistuste kohta, mida kohaldatakse direktiivi alusel vastu võetud siseriiklike õigusnormide rikkumise

¹⁵⁵ Seletuskiri (viide 16), lk 47.

¹⁵⁶ M. Käerdi. VÕSK § 409/3.3.1. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

korral, ning võtavad kõik vajalikud meetmed nende rakendamise tagamiseks. Kehtestatud karistused peavad olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Sellest tulenevalt on Eesti seadusandja näinud läbi VÕS § 409 lg-e 3¹ ette, et juhul, kui tarbija ei maksa krediiti tagasi VÕS § 409 lg-s 3 toodud tähtaja jooksul, loetakse, et tarbija ei ole lepingust taganenud. Seega juhul, kui tarbija taganeb küll krediidilepingust, kuid ei maksa krediiti tähtaegselt tagasi, on leping endiselt pooltele siduv. Eriti oluline on teavitada tarbijat eelnimetatud tagajärjest, kuna tavapäraselt lõppeb lepinguline suhe taganemisavalduse adressaadini jõudmisest, siis antud juhul näeb seadus ette erandi, mis toob kaasa äärmuslikud tagajärjed.

Kuna tarbija suhtes on tõesti tegemist äärmusliku tagajärgjega, tekib küsimus – kas vastav säte on ikka kooskõlas tarbijakrediidi direktiiviga? K. Sein on avaldanud arvamust, et kuna direktiiv ei sätesta selgelt, kas õigeaegset laenu tagasimaksmist võib käsitleda kui taganemise eeldust või mitte, ning tegu on väga vaieldava küsimusega, peaks selles osas seisukoha võtma Euroopa Kohus¹⁵⁷. K. Seina seisukohaga võib siinkohal nõustuda.

Mitte kõikide tarbijakrediidilepingute osas ei ole seadusandja ette näinud sellist äärmuslikku tagajärge. Krediidilepingute, mille eesmärk on eseme omandamise või teenuse osutamise finantseerimine või liisingulepingute puhul, millega ei kaasne tarbija kohustust lepinguese välja osta (VÕS § 409 lg 4), osas on kehtestatud teistsugune kord. Nimelt ei kohaldu eelnimetatud lepingute suhtes VÕS § 409 lg-tes 3 ja 3¹ sätestatu ning lisaks on sellistest lepingutest taganemise korral krediidiandjal õigus nõuda saadud viljade ja muu kasu väljaandmist. Seega ei näe tarbijakrediidi sätteid eeltoodud lepingute finantseerimiseks sõlmitud tarbijakrediidilepingust taganemise tagajärgedena ette konkreetset aega raha tagastamiseks ning samuti ei mõjuta krediidi tagastamata jätmine kuidagi lepingu kehtivust.

Selline taganemisõiguse kasutamise tagajärgede eristamine tulenevalt krediidi võtmise eesmärgist on õigustatud. Juhul, kui krediidisaaaja võtab lihtsalt krediiti ning taganeb lepingust, ei ole krediidi tagastamine eelduslikult nii komplitseeritud, kui krediidi, mis võeti hüve omandamise finantseerimiseks, tagastamine.

Kokkuvõtvalt ei tohiks alahinnata teavitamiskohustuse tähendust tarbijat taganemisõiguse kasutamise kaasnivatest kohustustest teavitamisel, kuna kehtiva õiguse järgi ei piisa teatud juhtudel ainuüksi taganemisavaldusest, et lugeda krediidileping poolte vahel lõppenuks. Sellest tulenevalt on teatud krediidilepingutest taganemisel ette nähtud tähtaeg kohustuse

¹⁵⁷ K. Sein (viide 7), lk 442-443.

täitmiseks, samuti on tarbija kohustatud krediidi väljastamisest kuni krediidi kohase tagastamiseni maksma krediidiandjale krediidi kasutamise eest kokkulepitud intressi.

3.3. Taganemine krediidilepinguga seotud kõrvallepingust

Krediidilepingu sõlmimisega kaasnevad tarbijale tihti lisakohustused, mistõttu on oluline tarbijat sellistest kohustustest juba enne lepingu sõlmimist teavitada. Sellest tulenevalt näebki tarbijakrediidi direktiivi artikkel 5 lg 1 p k ette, et enne krediidilepingu sõlmimist peab krediidiandja tarbijat teavitama krediidilepinguga seotud kõrvalteenuse osutamise lepingu sõlmimise kohustusest, kui sellise lepingu sõlmimine on krediidi saamiseks vajalik. Selliseks kohustuseks võib olla näiteks arvelduskonto avamise lepingu sõlmimine või kindlustuslepingu sõlmimine. Mis saab kõrvallepingust aga juhul, kui tarbija kasutab õigust taganeda krediidilepingust?

Olukorrale näeb lahenduse ette tarbijakrediidi direktiivi artikkel 14 lg 4, sätestades, et juhul, kui krediidiandja või kolmas isik pakub krediidilepinguga seotud kõrvalteenust kolmanda isiku ja krediidiandja vahelise lepingu alusel, ei ole kõrvalteenuse leping tarbija suhtes enam siduv, kui tarbija kasutab oma taganemisõigust krediidilepingu suhtes.

Eesti õiguses sisaldub sarnane säte VÕS § 409 lg-s 3², mis näeb ette, et juhul, kui tarbija kasutab taganemisõigust, loetakse ta taganenuks ka tarbijakrediidilepinguga seotud kõrvallepingust, mille eesmärgiks on pakkuda teenust või muud hüve ja mida pakub krediidiandja või kolmas isik kolmanda isiku ja krediidiandja vahelise kokkuleppe alusel. Seega on kõrvallepinguks leping, mis on tarbijakrediidilepinguga seotud nii, et selle sõlmimise vajadus tuleneb sisuliselt tarbijakrediidilepingu sõlmimisest¹⁵⁸.

Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt kuuluvad kõrvalteenuste alla ka võlaõigusseaduse 8. peatükis sätestatud lepingud¹⁵⁹, s.t käendus, garantii, käsiraha ja leppetrahv. Autori hinnangul võivad eelnõu koostajad olla siinkohal siiski mõelnud VÕS-i 8. osas sätestatud teenuste osutamise lepinguid. Seda kolmel põhjusel. Esiteks on tarbijale enne krediidilepingu sõlmimist edastatava teabe eraldi punktidenä välja toodud kõrvallepingu sõlmimise kohustus ning nõutavate tagatiste olemasolu vajadus. Teiseks, et leping automaatselt lõppeks, peab tarbija olema üheks lepingupooleks – näiteks käenduslepingu puhul see nõue täidetud ei ole. Kolmandaks on kõrvalkohustuste kui tagatiste eesmärgiks tavaliselt tagada ka võimalikke nõudeid põhilepingu lõppemise puhuks. Näiteks

¹⁵⁸ Seletuskiri (viide 16), lk 21.

¹⁵⁹ Seletuskiri (viide 16), lk 47.

on käänduse üheks lõppemise aluseks tagatud kohustuse lõppemine taganemise tõttu, millest vastav kohustus tekkis. Siiski ei lõppe käendus, kui see peab poolte kokkuleppe kohaselt laienema ka taganemise tagajärjel tekkivatele nõuetele, mis on aga praktikas pigem reeglik.¹⁶⁰ Seega on käendus, garantii, käsiraha ja leppetrahv lepingu sõlmimisega kaasnevate riskide vähendamise vahenditeks ning ei tarbijakrediidi direktiivis ega ka VÕS-is sisalduvate vastavate sätete eesmärk ei ole selliste krediidiandja jaoks oluliste tagatiste automaatne lõppemine juhul, kui tarbija krediidilepingust taganeb. Vastavat seisukohta kinnitab ka asjaolu, et VÕS § 409 lg-st 1 tulenevalt ei saa käendaja enam juhul, kui tarbija krediidilepingust taganeb, taganeda käenduslepingust.

Siinjuures tõusetuvad aga veel kaks probleemi. Esiteks, kas juhul, kui tarbija kui krediidisaaaja sõlmib vabatahtlikult lepingu teenuse osutamiseks, loetakse ta krediidilepingust taganemisel taganenuks ka sellest lepingust. Kuna antud juhul ei ole tarbija poolt täiendavalt sõlmitud leping otseselt seotud krediidilepinguga ning selle sõlmimise vajadus ei tulene otsesõnu krediidilepingust, ei saa tarbijat sellest automaatselt taganenuks lugeda. Seega näiteks juhul, kui tarbija ostab järelmaksuga auto ning krediidilepingus ei sisaldu kohustust sõlmida selle suhtes vabatahtlikku kindlustuslepingut, kuid tarbija siiski soovib selle sõlmida, siis sellisel juhul krediidilepingust taganemisel kindlustusleping automaatselt ei lõppe. Teiseks, kas tarbija loetakse kõrvallepingust taganenuks ka juhul, kui kõrvalleping on sõlmitud kolmandast isikust teenusepakkujaga? Et krediidilepingust taganemisel loetaks tarbija automaatselt taganenuks ka kõrvallepingust, peab see vastama kolmele alljärgnevalt nimetatud eeldusele:

- 1) leping peab olema sõlmitud eesmärgiga pakkuda teenust või muud hüve ja
- 2) pakkujaks on krediidiandja või kolmas isik ja
- 3) teenuse või hüve pakkumiseks peab kolmanda isiku ja krediidiandja vahel olema kokkulepe.

Seega juhul, kui tarbija sõlmib lepingu kolmanda isikuga, kellel on omakorda teenuse või hüve pakkumiseks vastav kokkulepe krediidiandjaga, loetakse krediidilepingust taganemisel tarbija taganenuks ka kõrvallepingust. Kui aga tarbija sõlmib kõrvallepingu kolmanda isikuga, kellel ei ole täiendavat kokkulepet krediidiandjaga, ei lõppe selline leping automaatselt, kui tarbija krediidilepingust taganeb. Seega näiteks juhul, kui tarbija on sõlminud kindlustuslepingu teenusepakkujaga, kellel ei ole lepingulist suhet krediidiandjaga, et lõppe kindlustusleping automaatselt krediidilepingust taganemisega.

¹⁶⁰ I. Kull, M. Käerdi, V. Kõve (viide 76), lk 363.

Kokkuvõtvalt on tarbijal õigus enne lepingu allkirjastamist teada, milliste kõrvallepingute sõlmimise seab krediidiandja või –vahendaja krediidlepingu sõlmimise eelduseks, ning millist mõju avaldab krediidlepingust taganemine kõrvallepingutele. Tarbija taganemisel krediidlepingust lõpeb automaatselt ka sellega seotud kõrvalleping.

3.4. Taganemine seotud lepingust

Kaubanduspraktikas aitavad tarbijakrediidlepingud saada tarbijal kasu finantssüsteemist, võimaldades neil koheselt kasutada teatud hüvesid, lubades tarbijal maksta hüvede eest osamaksetena eelnevalt kokkulepitud määras ja ajaperioodi vältel¹⁶¹. Toodud viisil seotud lepinguteks on tihti krediidleping ja müügileping¹⁶². Seotud tehingute põhimõtte eesmärgiks on tunnustada krediidlepingu ja hüve omandamise kokkuleppe omavahelist sõltuvust¹⁶³. Selline võimalus tagab paremini nii tarbijate kui ka pakujate huve. Üheltpoolt saavad tarbijad hüve koheselt kasutada, makstes selle eest osamaksetena, teiselt poolt suureneb aga nõudlus pakutavatele hüvedele, mis omakorda tagab konkurentsi.

Seega ei ole leping, millest tarbija taganeb, enamasti eraldiseisev¹⁶⁴, vaid on seotud näiteks lepinguga mingi hüve omandamiseks. Ehkki seotud lepingud on suunatud üheskoos sama majandusliku eesmärgi saavutamisele, on tegemist juriidiliselt eraldiseisvate lepingutega¹⁶⁵. Sellest tulenevalt on vajalik kehtestada erisätted, et määratleda ühest lepingust taganemisega seotud mõju selle lepinguga seotud lepingutele. Taganemise mõju seotud lepingutele määratleb suuresti ära, kui efektiivne on lepingust taganemise õiguse kasutamine.¹⁶⁶ Et aga tarbija saaks efektiivselt teostada oma õigusi, näeb tarbijakrediidi direktiivi artikkel 10 lg 2 p q krediidiandjale või –vahendajale ette kohustuse teavitada tarbijat seotud krediidlepingust taganemisega kaasnevatest õigustest ning õiguste kasutamise korrast.

Üheltpoolt tekib tarbijal õigus taganeda krediidlepingust. Teisalt, sarnaselt tarbijakrediidi direktiivist tulenevale tarbija taganemisõigusele, tekib EL-i õiguse alusel tarbijal teatud juhtudel samuti õigus taganeda eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoober 2011 direktiivi 2011/83/EL¹⁶⁷, mille sätteid liikmesriigid

¹⁶¹ B. Pasa, G. A. Benacchio (viide 11), lk 205.

¹⁶² Acquis Group (viide 114), lk 192.

¹⁶³ A. de la M. Muñoz (viide 18), lk 4.

¹⁶⁴ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terryn (toim.) (viide 2), lk 275.

¹⁶⁵ M. Kingisepp (viide 1), lk 288.

¹⁶⁶ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terryn (toim.) (viide 2), lk 275.

¹⁶⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoober 2011 direktiiv 2011/83/EL, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja

peavad kohaldama alates 13. juunist 2014. aastal, artikkel 9 lg-st 1 tulenevalt on tarbijal õigus 14 päeva jooksul kauglepingust või väljaspool äriruume sõlmitud lepingust taganeda ilma põhjust esitamata. Seega juhul, kui eseme omandamise või teenuse osutamise leping on sõlmitud näiteks sidevahendi abil või koduukselepinguna ning tarbija võtab vastava eseme omandamiseks või teenuse osutamiseks krediiti, tekib olukord, kus tarbijal on õigus taganeda nii eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust ning samuti ka krediidlepingust. Kui tarbija kasutab võimalust taganeda eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust või krediidlepingust, tekib küsimus – mis saab selle lepinguga seotud lepingust? Tarbija jaoks on oluline teada, kas ja milliseid tahteavaldusi ta peab tegema juhul, kui ta taganeb konkreetse lepinguga seotud lepingust.

Leidmaks vastust eelnimetatud küsimusele, analüüsitakse esmalt seotud tarbijakrediidlepingu olemust ning seejärel tuuakse välja lepingust taganemisega kaasnevad tagajärjed seotud lepingute suhtes. Kuna enamik sõlmitavaid tarbijakrediidlepinguid on seotud eseme omandamise või teenuse osutamise lepingutega, on krediidiandja või –vahendaja kohustus enne lepingu allkirjastamist teavitada krediidisaaajat ka sellest, mis saab taganetava lepinguga seotud lepingust.

Seotud krediidlepingu olemuse avab tarbijakrediidi direktiivi artikkel 3 p n, mille kohaselt peab selline krediidleping vastama kahele tingimusele. Esiteks kasutatakse krediiti üksnes niisuguse lepingu rahastamiseks, mis on sõlmitud konkreetse kauba tarnimiseks või konkreetse teenuse osutamiseks. Seega peab tarbijale olema teada konkreetne hüve, mille omandamist või osutamist ta soovib ning vastava hüve saamise eesmärgil krediidleping sõlmitaksegi.

Teiseks vaadeldakse neid kahte lepingut objektiivsest seisukohast majanduslikult ühtsena. Majandusliku ühtsuse kontseptsioon on üle võetud Saksa õigusest¹⁶⁸. Majanduslikult ühtseks loetakse lepingud siis, kui tarnija või teenuse osutaja rahastab tarbija krediiti ise, või – kui rahastajaks on kolmas osapool – kui krediidiandja kasutab seoses krediidlepingu sõlmimise või ettevalmistamisega tarnija või teenuse osutaja teenuseid või kui konkreetsed kaubad või konkreetse teenuse osutamine on krediidlepingus selgesõnaliselt kindlaks määratud. Seega peab konkreetse eseme omandamine või teenuse osutamine olema fikseeritud krediidlepingus. Toodud kontseptsioon jätab kohtunikule diskretsiooniõiguse objektiivsetest faktoritest ning konkreetse juhtumi asjaoludest lähtuvalt otsustada, kas sõlmitud lepinguid

millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ. – ELT L 304, 22.11.2011, lk lk 64-88.

¹⁶⁸ Acquis Group (viide 114), lk 190.

saab vaadata majanduslikult ühtsetena või mitte¹⁶⁹. Majandusliku ühtsuse põhimõttest tulenevalt võib omavahel seotud lepinguteks lugeda elektroonikapoodi pidava ettevõtja ning tarbija vahelist müügilepingust ning ostetava asja finantseerimiseks sõlmitavat krediitilepingut, juhul, kui tarbijale annab krediiti sama ettevõtja. Näiteks X nõustub järelmaksuga ostma Y-lt sügavkülmiku¹⁷⁰, kusjuures Y on nii krediidiandjaks kui ka müüjaks. Seotud lepinguteks on aga ka reisiteenuse osutamise leping ning reisi finantseerimiseks sõlmitud leping ning seda isegi juhul, kui reisipakkuja ning krediidiandja ei lange kokku.

Oluline on välja tuua ka kontseptsiooni kohaldatavus liisingusuhetele kui nn kolmnurksuhetele¹⁷¹, kuna siin tarbija ei ole lepinguliselt seotud hüve pakkujaga. Liisingulepingut krediidiandjast müüja ja liisinguvõtjast tarbija vahel ning liisingueseme omandamiseks sõlmitud müügilepingut müüja ja krediidiandjast ostja vahel saab lugeda seotud lepinguteks. Kuigi müügileping on sõlmitud müüja ja krediidiandjast ostja vahel ning tarbija kui liisinguvõtja pole müügilepingu pooleks, on tarbijast liisinguvõtjal müügilepingust tulenevate rikkumiste korral võimalik esitada müüja vastu liisinguandja kui ostja nõudeid, millesisuline õigus on tarbijale kui liisinguvõtjale tagatud VÕS §-ga 365. Sellest loogikast lähtuvalt ongi liisingulepingute puhul tegemist nn majanduslikult seotud lepingutega.¹⁷² Sarnast seisukohta on Riigikohus väljendanud ka oma otsuses nr 3-2-1-29-06, mille kohaselt on liisinguleping VÕS § 401 lg 2 ja § 402 järgi hinnatav tarbijakrediitilepinguna ja müügilepinguga seotud lepinguna VÕS § 414 lg 1 tähenduses¹⁷³. Seega saab majanduslikult ühtseks lugeda lepinguid, mis on seotud viisil, kus ühte lepingut ei oleks sõlmitud ilma teist lepingut sõlmimata¹⁷⁴.

Kuigi lepingud võivad olla majanduslikult ühtsed, on tegelikkuses eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust taganemise ning krediitilepingust taganemise mõju nende lepingutega seotud lepingutele täiesti erinev.

Tarbijakrediidi direktiiv ei sätesta tagajärgi, mis saab krediitilepinguga seotud lepingutest juhul, kui tarbija taganeb krediitilepingust. Tulenevalt tarbijakrediidi direktiivi preambuli 9. retsitaalist on krediitilepingust taganemise mõju reguleerimine seotud lepingutele jäetud liikmesriikide diskretsiooniõiguseks. Sellest tulenevalt on liikmesriigil sisuliselt kolm võimalust. Esiteks võib liikmesriik sätestada, et juhul, kui tarbija taganeb krediitilepingust, on

¹⁶⁹ Acquis Group (viide 114), lk 190.

¹⁷⁰ A. A. P. Dobson, R. Stokes (viide 56), lk 367.

¹⁷¹ M. Käerdi. VÕSK § 361/1. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

¹⁷² Seletuskiri (viide 16), lk 53.

¹⁷³ RKTk 3-2-1-29-06, p 22.

¹⁷⁴ Acquis Group (viide 114), lk 192.

tal õigus taganeda ka seotud lepingust. Teiseks võib liikmesriik sätestada, et juhul, kui tarbija taganeb krediidilepingust, loetakse ta automaatselt taganenuks ka seotud lepingust. Kolmandaks säilib liikmesriigil ka diskretsioon jätta vastav küsimus üldse reguleerimata.

Osade liikmesriikide siseriiklikes õigusaktides on seotud lepingutega seonduv reguleeritud üksikasjalikult¹⁷⁵. Eesti seadusandja on vastava olukorra reguleerinud VÕS § 414 lg-s 2, mille kohaselt võib tarbija juhul, kui ta taganeb krediidilepingust, taganeda ka tarbijakrediidilepinguga majanduslikult seotud müügilepingust. Kuigi säte näeb selgelt ette, et selline reegel kehtib vaid juhuks, kui krediidilepinguga seotud lepinguks on müügileping, näeb sama paragrahvi lõige neli ette, et eelnimetatud sätet kohaldatakse ka tarbijakrediidilepingule, millega finantseeritakse muu kohustuse täitmist kui asja üleandmist, s.t kohaldamist ka teenuse osutamise lepingutele. Seega on Eesti seadusandja tarbijale andnud valikuvabaduse otsustamiseks, kas ta soovib endiselt olla seotud eseme omandamiseks või teenuse osutamiseks sõlmitud lepinguga või taganeda ka sellest.

Samas ei ole kõikide liikmesriikide seadusandjad näinud tarbijale ette sellist valikuvabadust. Nimelt sätestab BGB § 358 lg 2, et juhul, kui tarbija on efektiivselt taganenud tarbijakrediidilepingust, loetakse ta taganenuks ka krediidilepinguga seotud lepingust. Sätte mõte seisneb selles, et lepingud, mida saab majanduslikult lugeda ühtseks, peaksid jagama sama saatust¹⁷⁶. Seega juhul, kui tarbija taganeb krediidilepingust, loetakse ta automaatselt taganenuks ka lepingust, mille finantseerimiseks krediidileping sõlmiti.

Eesti seadusandja poolt sätestatud lahendus on ratsionaalsem. Tarbijale peaks võimaldatama taganeda krediidilepingust, kuid säilitada eseme omandamise või teenuse osutamise lepingu kehtivus. Selline lahendus tagab tõhusamalt tarbija õiguseid, andes talle võimaluse otsida uus finantseerija. Krediidiandjal või –vahendajal tekib küll kohustus teavitada tarbijat taganemise õigusest krediidilepinguga seotud lepingust, kuid mis perioodi jooksul võib tarbija vastavat õigust teostada?

Kuigi tarbijale on vastav õigus antud, tekitab säte kahjuks segadust, kuna ei sisalda tähtaega seotud lepingust taganemise õiguse kasutamiseks¹⁷⁷. Kuni 30.06.2011. aastani kehtinud VÕS-i redaktsioonis sisalduv vastav säte andis võimaluse tõlgendada seda nii, et krediidilepinguga seotud müügilepingust taganemiseks on tarbijal samuti aega neliteist päeva. Selline tõlgendus on toodud ka VÕS-i kommentaarides, mille kohaselt võib tarbija seotud lepingust taganeda

¹⁷⁵ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terryn (toim.) (viide 2), lk 276.

¹⁷⁶ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terryn (toim.) (viide 2), lk 276.

¹⁷⁷ K. Sein (viide 7), lk 442.

sama tähtaja jooksul kui krediidilepingust¹⁷⁸. Osad liikmesriigid on näinud ette ka konkreetse tähtaja seotud lepingust taganemiseks, näiteks sätestab Austria Tarbijakrediidi Seadus, et tarbijal on õigus seotud lepingust taganeda ühe nädala jooksul¹⁷⁹.

Kehtiv VÕS § 414 lg 2 näeb ette, et seotud müügilepingust taganemisele kohaldatakse VÕS §-des 188–194 sätestatud. Eeltoodud sätetes ei sisaldu aga võimalikku tähtaega taganemisõiguse kasutamiseks. K. Sein kohaselt tuleks krediidilepingust taganemise õiguse kasutamise aja määratlemisel sellisel juhul analoogia alusel kohaldada VÕS-i üldosas sisalduvat § 118 lg-t 1, mille kohaselt kaotab taganemiseks õigustatud lepingupool õiguse lepingust taganeda, kui ta ei tee taganemisavaldust mõistliku aja jooksul¹⁸⁰. Autor pooldab antud juhul pigem K. Sein tõlgendust, kui seda, et tarbijal on krediidilepinguga seotud lepingust õigus taganeda sama aja jooksul, mis krediidilepingust. Asjaolu, et juhul, kui tarbija taganeb krediidilepingust, kohaldatakse sellega seotud lepingust taganemise osas VÕS-i üldosa sätteid, viitab sellele, et ka taganemisõiguse kasutamise perioodi pikkus võiks tuleneda üldsätetest. Autori arvates kaitseb tarbijakrediidilepinguga seotud lepingust taganemise ajavahemiku määratlemine mõistliku ajana paremini ka tarbijate huve, võimaldades igakordselt hinnata taganemisõiguse kasutamise võimalust konkreetse tarbija poolt. Seeläbi peaks vastav õigus olema tarbijale igal juhul tagatud ja kättesaadav.

Milline on aga eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust taganemise mõju sellega seotud krediidilepingule? Vastavalt tarbijakrediidi direktiivi artikkel 15 lg-le 1 ei ole seotud krediidileping sellisel juhul tarbijale enam siduv. Kuna vastav olukord on direktiivis reguleeritud, ei ole liikmesriigi seadusandjal õigust taganemise mõju osas kehtestada teistsugust tagajärge. Seega nii VÕS § 49¹ lg-st 1, VÕS § 57 lg-st 1 kui ka BGB § 358 lg-st 1 tulenevalt ei ole tarbija enam seotud krediidilepinguga, kui ta taganeb sellega majanduslikult seotud eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust. Lepingust taganemisega langeb automaatselt ära ka krediidilepingu siduvus. Näiteks ühe Saksamaa Ringkonnakohtu kaasuse kohaselt sõlmis tarbija koduukselepinguna müügilepingu auto ostmiseks. Samal päeval sõlmis tarbija automüüja abiga ka krediidilepingu autoostu finantseerimiseks. Müügilepingut ja krediidilepingut saab antud juhul lugeda majanduslikult ühtseks. Seega toob müügilepingust taganemine automaatselt kaasa ka taganemise krediidilepingust.¹⁸¹ Eseme omandamise või teenuse osutamise lepinguga seotud krediidilepingust taganemiseks ei ole mingisugust

¹⁷⁸ M. Käerdi. VÕSK § 414/3.3. – P. Varul jt (koost.) (viide 12).

¹⁷⁹ K. Sein (viide 7), lk 442.

¹⁸⁰ K. Sein (viide 7), lk 442.

¹⁸¹ Acquis Group (viide 114), lk 193.

täiendavat teavitamist vaja¹⁸². Kui taganetavas lepingus ei ole pakkujaks sama isik, kes seotud lepingus, võiks pakkujale panna kohustuse teavitada seotud lepingus pakkujaks olnud isikut lepingust taganemisest¹⁸³, ning seejuures teavitamist mitte jätta tarbija kohustuseks. Seega pakub autor välja võimaluse sätestada pakkujale teavitamiskohustus juhuks, kui tarbija taganeb lepingust, mis on majanduslikult seotud teise lepinguga ning pakkujaks on erinevad isikud.

Tegelikkuses on Eesti seadusandja läinud direktiivis reguleeritust veelgi kaugemale, võimaldades VÕS § 414 lg-st 3 tulenevalt taganeda seotud krediidilepingust ka juhul, kui tarbija on eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust taganenud asjaolu tõttu, et pakkuja on rikkunud lepingust tulenevaid kohustusi. Antud kontekstis on eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust taganemise õiguse all mõeldud tarbija õiguskaitsevahendit pakkuja vastu olukorras, kus pakkuja on lepingut rikkunud. Seletuskirjas on tarbijale sellise õiguse andmist selgitatud asjaoluga, et oleks ebamõistlik sundida tarbijat krediidisuhet jätkama, kui tarbijal ei ole lepingueset, mille omandamiseks või kasutamiseks krediiti võeti¹⁸⁴. Lahendus võimaldab tarbijal lihtsustatud viisil taganeda sõlmitud krediidilepingust isegi juhul, kui nn järelemõtlemisaeg on möödas. Samas erinevalt juhust, kui tarbija järelemõtlemisaja kestel kasutab taganemisõigust, on lepingu rikkumisest tuleneva taganemisõiguse kui õiguskaitsevahendi kasutamise puhul tarbijal õigus otsustada, kas ta taganeb ka krediidilepingust või soovib ta sellega endiselt seotud olla ning omandada juba võetud krediiti kasutades uus sarnane ese.

Seotud lepingute osas näeb aga VÕS ette veel ühe väga olulise erandi. Nagu käesoleva magistritöö alapunktis 3.2.¹⁸⁵ väljatoodud, ei kohaldata VÕS § 409 lg-e 4 kohaselt tarbija taganemise korral seotud krediidilepingust tarbijakrediidi sätteid, mis näevad tarbijale ette tähtaja krediidi tagasimaksmiseks ning selle rikkumise tagajärjena krediidilepingu endise kehtivuse. Seega juhul, kui sõlmitava krediidilepingu eesmärgiks on eseme omandamise või teenuse osutamise finantseerimine ning tarbija kasutab oma õigust lepingust taganemiseks, ei kohaldata tarbijakrediidi sätteid tagasitäitmise osas, vaid tagasitäitmine toimub vastavalt VÕS-i üldosa sätetele.

Seda erisust põhjendatakse asjaoluga, et kuna sätte eesmärgiks on kaitsta tarbijat tagasimaksmisega hilinemisel tekkivate viiviste kuhjumise eest, ning seotud lepingute puhul

¹⁸² Acquis Group (viide 114), lk 190.

¹⁸³ Acquis Group (viide 114), lk 190.

¹⁸⁴ Seletuskiri (viide 16), lk 55.

¹⁸⁵ *Supra*, lk 48.

ei anta tarbija käsutusse konkreetset rahasummat, siis ei ole sellise tagajärje kohaldamine relevantne¹⁸⁶. Toodud lahenduse sätestamist toetab ka tarbijakrediidi direktiivi preambuli 35. retsitaal, mis näeb ette, et juhul, kui tarbija taganeb krediidilepingust, millega seoses on ta saanud kaupu, eelkõige järelmaksuga ostust või rendi- või liisingulepingust, millega kaasneb väljaostmise kohustus, ei ole direktiivi eesmärgiks piirata kaupade tagastamise või sellega seotud küsimuste reguleerimist liikmesriikide poolt. Taaskord võib Eesti seadusandja poolt pakutud lahendust pidada ratsionaalseks, kuna juhul, kui krediidileping on sõlmitud eseme omandamise või teenuse osutamise finantseerimiseks, ei sõltu kohane tagasitäitmine ainult tarbijast, vaid ka teis(t)est lepingupool(t)est. Sellest tulenevalt võib krediidi tagasimaksmine viibida krediidisajaast mittetulenevatel põhjustel, seda eelkõige juhul, kui krediidisaja on enda kohustused täitnud kohaselt.

Kokkuvõtvalt mõjutab tarbija poolt lepingust taganemise õiguse kasutamine selle lepinguga seotud lepingu siduvust olenevalt sellest, kas taganetavaks lepinguks on krediidileping või eseme omandamise või teenuse osutamise leping. Krediidilepingust taganedes on tarbijal võimalik mõistliku aja jooksul valida, kas taganeda täiendavalt ka seotud lepingust või jätta see kehtima. Seevastu eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust taganedes loetakse tarbija automaatselt taganenuks ka seotud krediidilepingust. Oma õiguste mõistmiseks ning nende efektiivseks kasutamiseks on tarbijal aga eelnevalt vaja sellekohast informatsiooni.

3.5. Teavitamise seos taganemisperioodi kulgemise algusega

Tarbijal on õigus krediidilepingust taganeda neljateistkümne päeva jooksul. Mis ajast hakkab aga eelnimetatud taganemisperiood vältama? Algasaja fikseerimine on oluline, kuna selle kaudu saab määratleda perioodi kestuse lõpu. Pärast taganemisõiguse kasutamise tähtaja möödumist on krediidileping pooltele siduv ning täitmiseks kohustuslik.

Tulenevalt tarbijakrediidi direktiivi artikkel 14 lg-st 1 algab taganemisõiguse tähtaeg kas

- a) krediidilepingu sõlmimise päeval või
- b) päeval, mil tarbija sai kätte krediidilepingus sisalduvad kohustuslikud lepingutingimused ja teabe, juhul, kui selline teave edastatakse tarbijale pärast krediidilepingu sõlmimise päeva.

Kuigi üheks võimaluseks taganemisõiguse tähtaja alguse fikseerimisel on krediidilepingu sõlmimise päev, siis eeldab see siiski seda, et krediidilepingus endas või krediidilepingu

¹⁸⁶ Seletuskiri (viide 16), lk 47.

sõlmimisega samal päeval on tarbijale edastatud kohustuslikud lepingutingimused ja teave lepingu sõlmimisega kaasnevate õiguste ja kohustuste kohta. Seega peavad tähtaja kestma hakkamiseks olema kindlasti täidetud kaks kriteeriumit. Esiteks peab poolte vahel olema sõlmitud kehtiv krediidleping ning teiseks peab tarbijale olema edastatud õigusaktides ettenähtud teave. Kusjuures kesksel kohal on teabe edastamine, sest lepingu sõlmimisest üksi ei piisa. Teabe edastamise kohustusel on seega oluline roll taganemisõiguse perioodi algusaja määratlemisel.

Samas on õiguskirjanduses kritiseeritud taganemisperioodi algusaja sidumist lepingu sõlmimise päevaga. Nimelt võib selline lahendus viia soovimatu tulemuseni. Üheltpoolt võib tarbija olla huvitatud taganeda pakkumusest enne kui see on vastuvõetud.¹⁸⁷ Alates kättesaamisest muutub pakkuimus tagasivõetamatuks ning selle saaja omandab võimaluse luua nõustumusega lepinguline suhe¹⁸⁸ ehk antud juhul kehtiv krediidleping. On leitud, et oleks kummaline, kui tarbija, kes on juba otsustanud taganeda, peab ootama kuni pakkuimuse vastuvõtmiseni. Teisest küljest võib tarbija jaoks olla ohtlik, kui tähtaeg hakkaks jooksmas juba tarbija poolt pakkuimuse tegemisest, sest siis võib tekkida olukord, kus taganemisõiguse periood saab mööda enne lepingu sõlmimist. See võib põhjustada ebavajalikke teavitamiskohustusi mõlema poole jaoks, kui tarbija, kes on teinud pakkuimuse (siduva või mitte), oli sunnitud sellest ettevaatusabinõuna taganema juhtudeks, kus tema pakkuimust ei ole vastu võetud ja ta arvab, et seda ei tehta ka edasipidi. Näiteks juhul, kui tarbija on ka ise teadlik asjaolust, et ta ei pruugi olla krediitdivõimeline. Probleemi saab kergesti lahendada selgitusega, et taganemisperiood ei hakka kulgema enne lepingu sõlmimist ning tarbija on õigustatud taganema pakkuimusest või muust siduvast avaldusest juba enne taganemisperioodi algust.¹⁸⁹

Tulenevalt krediidlepingute olemusest ning neile ettenähtud kohustuslikest lepingutingimustest, on vähemalt krediitiasutustelt kui krediidiandjatelt krediiti võttes tavaliselt siduva pakkuimuse tegijaks krediidiandja või –vahendaja. Seega ei tohiks suuremate krediitide võtmisel sellise olukorra tekkimine olla tavapärane. Seevastu nn väikelaenude võtmisel on eeldatavasti enamasti just tarbija pakkuimuse tegijaks. Krediidiandja või –vahendaja olukord ei tohiks muutuda oluliselt halvemaks juhul, kui tarbijale, kes on teinud pakkuimuse, mida ei ole veel aktsepsitud, näha ette õigus taganeda ka pakkuimusest. Vastav õigus võimaldaks juba eos likvideerida selliste krediidlepingute sõlmimise, millest tarbija on

¹⁸⁷ H. Schulte-Nölke, C. Twigg-Flesner, M. Ebers (toim.). EC Consumer Law Compendium. The Consumer Acquis and its transposition in the Member States. Munich: sellier european law publishers 2008, lk 478.

¹⁸⁸ P. Varul jt (koost.) (viide 100), lk 217.

¹⁸⁹ H. Schulte-Nölke, C. Twigg-Flesner, M. Ebers (toim.). (viide 187), lk 478.

otsustanud taganeda tegelikult kohe pärast pakkumuse krediidiandja või –vahendajani jõudmist.

Tarbija taganemisõiguse olemasolust teavitamata jätmine muudab selle õiguse ebatõhusaks. Tarbijalepingute suhtes on ebatõhususe vältimiseks kehtestatud spetsiifiline abinõu. Nimelt lükkub taganemisõiguse kasutamise aja alguspäev edasi juhul, kui ettenähtud informatsiooni ei ole tarbijale edastatud.¹⁹⁰ Seega enne, kui tarbijale ei ole ettenähtud teavet edastatud, ei hakka taganemisperiood üldse kulgemagi. See tähendab omakorda määramata ajaks taganemisõiguse kasutamise perioodi alguse aja edasilükkamist ning vastuolu õiguskindluse põhimõttega¹⁹¹. Teavitamiskohustuse täitmata jätmine võib viia selleni, et vajadusel võib tarbija lepingust taganeda palju aega hiljem pärast lepingu sõlmimist¹⁹² nagu juhtus *Heninger*¹⁹³ või *Messner*¹⁹⁴ kaasuste puhul. Mõned autorid pooldavad seetõttu taganemisõiguse kasutamise maksimaalse tähtaja kehtestamist, et viia tasakaalu tarbijate huvid ning vajadus õiguskindluse järele¹⁹⁵.

Kuni 30.06.2011. aastani kehtinud VÕS-i redaktsiooni § 409 lg 5 sätestaski, et juhul, kui tarbijale seaduses ettenähtud teavet ei edastata, lõpeb tarbija taganemisõigus lepingu täielikul täitmisel mõlema lepingupoole poolt, kuid siiski hiljemalt ühe aasta möödumisel krediidilepingu sõlmimisele suunatud tarbija avalduse tegemisest. Seega oli VÕS-is sätestatud kaks võimalust, mil taganemisõigus igal juhul lõppes. Esiteks lepingu täielikul mõlemapoolsel täitmisel ning teiseks hiljemalt aasta möödumisel tarbija tehtud avaldusest lepingu sõlmimiseks.

Euroopa Kohus on oma 10.04.2008. a otsuses C-412/06 leidnud, et liikmesriigil on õigus sätestada taganemisõiguse kasutamise perioodi lõpptähtaeg juhuks, kui tarbijale taganemisõiguse kohta edastatud informatsioon on küll puudulik, kuid pooled on täies ulatuses lepingu täitnud¹⁹⁶. Kas lepingu täielik mõlemapoolne täitmine peaks mõjutama tarbija õigust lepingust taganemiseks? Kui taganemisõigus aegub pärast lepingu täielikku täitmist, isegi juhul, kui tarbijat ei ole taganemisõigusest teavitatud, võib see petturitest pakkujatele olla ajendiks kiiresti kauba tarbijale kättetoimetamiseks ning tasu nõudmiseks.¹⁹⁷

¹⁹⁰ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terry (toim.) (viide 2), lk 255.

¹⁹¹ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terry (toim.) (viide 2), lk 255.

¹⁹² M. B. M. Loos (viide 131), lk 10.

¹⁹³ EK 13.12.2001, C-481/99, *Georg Heininger and Helga Heininger v Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG*, eelotsusetaotlus. Kaasuse puhul taganes tarbija lepingust seitse aastat pärast selle sõlmimist.

¹⁹⁴ EK 03.09.2009, C-489/07, *Pia Messner v Firma Stefan Krüger*, eelotsusetaotlus, kohtujurist Verica Trstenjaki ettepanek, p 43. Kaasuse puhul taganes tarbija lepingust üksteist kuud pärast ostu sooritamist.

¹⁹⁵ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terry (toim.) (viide 2), lk 255.

¹⁹⁶ EK 10.04.2008, C-412/06, *Annelore Hamilton vs. Volksbank Filder eG*, eelotsusetaotlus, p 50.

¹⁹⁷ H.-W. Micklitz, J. Stuyck, E. Terry (toim.) (viide 2), lk 261.

Toodud viisil taganemisõiguse lõppemise sätestamine soosib pigem teavitamiskohustuse mittetäitmist. Sama kehtib ka juhul, kui sätestada, et hoolimata teavitamiskohustuse täitmisest või mittetäitmisest, lõpeb taganemisõigus pärast kindlaksmääratud tähtaega.

Euroopa Kohtu kohtujurist Verica Trstenjaki arvamuse kohaselt tuleb arvesse võtta asjaolu, et tarbijakaitse mõte on osaliselt erinev olukorras, kus tarbijal on võimalus lepingust taganeda vahetult pärast sõlmimist, ja olukorras, kus ta võib lepingust taganeda ka pärast teatud aja möödumist lepingu sõlmimisest, kuna see tähtaeg pikeneb tingituna asjaolust, et tarbijat taganemisõigusest ei teavitatud. Võimalus lepingust taganeda vahetult pärast selle sõlmimist kannab mõtet kaitsta tarbijat ennatliku otsuse eest. Seetõttu peab tarbijale jääma võimalus pärast lepingu sõlmimist suhteliselt lühikese ajavahemiku jooksul hinnata sellest lepingust tulenevaid kohustusi ja otsustada, kas ta taganeb sellest lepingust või mitte. Tarbijale antud võimalust taganeda lepingust hiljem selle tõttu, et teda ei teavitatud taganemisõigusest, põhjendatakse kahe mõnevõrra erineva argumendiga. Ühelt poolt on selle eesmärk tagada tarbijale võimalus oma õigusi tõhusalt teostada. Teiselt poolt sunnib tarbija võimalus lepingust piiramata aja jooksul taganeda, kui teda ei ole taganemisõigusest teavitatud, teatud moel ettevõtjaid teavitamiskohustust täitma. Võib öelda, et selline taganemise tähtaja pikendamine on omamoodi karistus ettevõtjale, kes ei ole tarbijat taganemisõigusest teavitanud.¹⁹⁸

Eeltoodud argumendid on ka osa põhjustest, miks tarbijakrediidi direktiivi kohaselt ei ole lubatud sätestada maksimaalset tähtaega ja/või faktilist olukorda taganemisõiguse kasutamiseks. Sellest tulenevalt tunnistati ka VÕS-i vastavad sätted kehtetuks.

Sättest saab aga ka välja lugeda, et taganemisperiood algab päeval, mil krediidileping on sõlmitud ning lepingutingimused edastatud. Selline lahendus on tavatu, kuna enamasti arvestatakse mingi ajavahemiku kestuse alguseks tehingule või toimingule järgnev päev. Eeltoodud viisil ajavahemiku algusaja arvestamise näeb ette ka Euroopa Liidu Nõukogu määruse 1182/71¹⁹⁹ artikkel 3 lg 1. Selles on sätestatud, et juhul, kui päevades, nädalates, kuudes või aastates väljendatavat ajavahemikku arvestatakse sündmuse toimumise või toimingu sooritamise hetkest, ei loeta seda päeva, mille jooksul sündmus toimub või toiming sooritatakse, kõnealuse ajavahemiku osaks. Sama määruse artikli 1 kohaselt kohaldatakse määrust aga juhul, kui õigusaktis endas ei ole sätestatud teisiti. Antud juhul ei sätesta tarbijakrediidi direktiiv teistsugust ajavahemiku arvestamise korda. Antud juhul ei nähtu ka

¹⁹⁸ EK 15.04.2010, C-215/08, *E. Friz GmbH versus Carsten von der Heyden*, eelotsusetaotlus, kohtujurist Verica Trstenjaki ettepanek, p 101 ja 102.

¹⁹⁹ Euroopa Ühenduste Nõukogu (viide 142).

ratsionaalset põhjendust tarbijakrediidi direktiivi puhul taganemisõiguse algusaja kestma hakkamise päeva fikseerimisel erandi kehtestamist. Seega hakatakse taganemisperioodi arvestama lepingu sõlmimisele ja/või teabe edastamisele järgnevast päevast.

Eesti seadusandja on sätestanud tarbija õiguse krediidilepingust taganemisel, taganeda ka sellega seotud lepingust ning näinud krediidiandjale või –vahendajale ette kohustuse sellest tarbijat teavitada²⁰⁰, kuid mis ajast hakkab viidatud taganemisperiood kulgema?

Antud juhul ei saa tähtaja kulgemise aja arvestamisel kohaldada ei VÕS § 409 lg-t 2 ega § 118 lg-t 1. Kuna seotud lepingust taganemise õigus tekib alles hetkest, kui tarbija on teinud avalduse krediidilepingust taganemiseks, hakkabki autori arvates tähtaeg jooksmas alates krediidilepingust taganemise avalduse tegemisele järgnevast päevast ning seda juhul, kui tarbija on oma õigusest teadlik. Olenemata taganemisperioodi pikkusest või selle määramise viisist, saab tähtaeg kestma hakata vaid juhul, kui tarbijat on informeeritud. Seetõttu võib juhul, kui tarbijat ei ole nõuetekohaselt taganemisõigusest teavitatud, olla ebakindel tehingute edasine saatus. Seega peaks teostama tõhusamat järelevalvet krediiti pakkuvate või vahendavate ettevõtete suhtes, kuna taganemisõigusest teavitamise kohustuse täitmine mängib tähtsat rolli lepinguliste suhete õiguskindluse tagamisel.

Kokkuvõtvalt on taganemisperioodi kulgemise algus seotud krediidilepingu sõlmimise või krediidiandja või –vahendajapoolse teabe edastamisega. Samas oleks taganemisõigus veel tõhusam, kui tarbijal oleks võimalik taganeda juba lepingu sõlmimisele suunatud tahteavaldusest, mida ei ole veel aktseptitud. Taganemisõiguse tähtaeg ei hakka kulgema enne, kui tarbijat ei ole vastavast õigusest kohaselt teavitatud, mistõttu võib tarbija taganeda lepingust ka aastaid hiljem pärast selle sõlmimist. Sama kehtib ka tarbijakrediidilepinguga seotud lepingust taganemise õiguse suhtes. Seotud lepingust taganemisel hakkab tähtaeg kulgema alates krediidilepingust taganemise avalduse tegemisele järgnevast päevast, eeldusel, et tarbija on vastava õiguse olemasolust ka teadlik.

²⁰⁰ Oluline on eristada krediidilepingust või asja omandamise või teenuse osutamise lepingust taganemise mõju seotud lepingutele. Vt lähemalt käesoleva magistritöö III ptk p 3.4. (lk 53 jj).

KOKKUVÕTE

Magistritöö kirjutamise aluseks on võetud mõni aeg tagasi vastu võetud tarbijakrediidi sätted, mille eesmärgiks oli täielikult ühtlustada liikmesriikidevahelised erinevused tarbija kaitsmisele suunatud krediidi regulatsiooni osas. Sellest lähtuvalt oli magistritöö põhiliseks eesmärgiks hinnata teavitamiskohustuse tähendust tarbijale võimaldatud spetsiifilise taganemisõiguse kasutamise ja sellega kaasnevate õiguste ja kohustuste suhtes ning leida kinnitus hüpoteesile, et maksimumharmoniseerimisega liikmesriikidele pealesurutud abinõud ei ole piisavad ning tarbijakrediidi sätted vajavad täiendamist ja konkretiseerimist. Järgnevalt toob autor välja seisukohad, milleni ta töö kirjutamise käigus jõudis.

Esiteks, et sõlmitavale krediidilepingule kohalduks tarbijakrediidi regulatsioon ning selles sisalduvad taganemisõigusest ja selle kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest teavitamise kohustused, on vaja määratleda tarbijakrediidi sätete kohaldamisulatus ning teavitamiskohustuse subjektid. Nii tarbijakrediidi direktiivis kui ka VÕS-is on tarbijakrediidi sätete kohaldamisala avatud negatiivselt – välja on toodud nimekiri lepingulistest suhetest, millele sätted ei laene. Eesti seadusandja on aga tarbijale taganud laiaulatuslikuma kaitse, kui direktiiv seda ette näeb, hõlmates sätete kohaldamisalasse ka suhted, mis tarbijakrediidi direktiivi regulatsiooni kohaselt on välistatud. Erinevalt tarbijakrediidi direktiivist ei ole VÕS-i tarbijakrediidi sätetes sisalduva taganemisõiguse kohaldamiseks seatud näiteks krediidi ülem- ega alampiiri, samuti on Eesti seadusandja näinud taganemisõiguse teatud piirangutega ette hüpoteegiga tagatud krediidilepingute ning kõikide liisingulepingute sõlmimisel. Tarbijakrediidi sätete, k.a taganemisõiguse, kohaldamisala on laiendanud ka teised liikmesriigid, s.h Saksamaa ja Ühendkuningriigid, ning erisused kohaldamise ulatuse osas on märgatavad. Lepingulised suhted, mis Eesti seadusandja on tarbijakrediidi sätete kohaldamisalast välja jättnud, on pigem harvaesinevad. Seetõttu kohalduvad taganemisõigusest ja selle kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest teavitamise kohustused Eesti õiguse kohaselt suure osa sõlmitavate krediidilepingute suhtes. Tarbija seisukohast on tarbijakrediidi sätete, s.h taganemisõiguse, kohaldamine võimalikult paljudele lepingulistele suhetele tarbijakaitselist eesmärki täitev.

Tarbijat on taganemisõigusest kohustatud teavitama krediidiandja või –vahendaja. Krediidilepingu poolteks on tarbija ja krediidiandja, mistõttu on krediidiandja olulisimaks tarbijat taganemisõigusest teavitama kohustatud isikuks. Krediidiandjaks võib olla iga isik, kes annab või lubab anda krediiti oma majandus- või kutsetegevuse raames, s.h ka isikud, kellele krediidi andmine ei ole põhiline majandustegevus, vaid kõrvaltegevusala või lihtsalt

üks etapp hüve pakkumisel. Krediidiandjast on oluline eristada kredidivahendajat, kelleks võib olla nii füüsiline kui ka juriidiline isik, kes ise krediiti ei anna, vaid kelle tegevuse eesmärgiks on soodustada juurdepääsu krediiti pakkuvale krediidiandjale. Kredidivahendajateks on isikud, kes on seotud ühe või mitme konkreetse krediidiandjaga, aga ka isikuid, kes on täiesti iseseisvad. Kuna kredidivahendajatel on järjest kasvav roll krediitoodete pakkumisel, on ka kredidivahendaja tarbijakrediidi sätete kohaselt kohustatud tarbijat vähemalt enne tarbijapoolse siduva tahteavalduse tegemist teavitama taganemisõiguse olemasolust ning selle kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest. Kredidivahendajapoolse teavitamiskohustuse täitmise on Eesti seadusandja taganud seeläbi, et kredidivahendajal on õigus tarbijalt tasu nõuda alles pärast tarbijakrediidilepingust taganemise õiguse lõppemist.

Isikud, keda krediidiandja või –vahendaja on kohustatud taganemisõigusest ja sellega seonduvatest aspektidest teavitama, on tarbija ning teatud juhtudel ka alles alustav ettevõtja. Tarbijaks kui krediidisaaajaks on füüsiline isik ehk inimene. Samas kohaldatakse piiratud ulatuses nii Eestis kui ka teistes liikmesriikides tarbijakrediidi sätteid alles alustavatele ettevõtjatele. Sellest tulenevalt suureneb ka tarbijakrediidilepingust taganemise õigust kasutama õigustatud isikute ring ning isikute ring, keda krediidiandja – või vahendaja on kohustatud vastava õiguse olemasolust teavitama. Siiski ei paku VÕS-i üldosa ning TKS-i sätteid nõrgema poole kaitset alustavatele ettevõtjatele, mistõttu ei saa nad ka vaidluse korral pöörduda näiteks Tarbijakaitseameti poole. Lisaks tarbijale võiks ja peaks krediidiandja või –vahendaja tarbija kui põhivõlgniku õigusest lepingust taganeda ning selle kasutamisega kaasnevatest õigustest ja kohustustest teavitama ka kohustusega ühinenud isikut ning käendajat. Eesti õiguse kohaselt on juhul, kui tarbija taganeb tarbijakrediidilepingust, sõlmitud lepingust õigus taganeda ka kohustusega ühinenud isikul. Isik võib krediidisaaaja kui põhivõlgniku kohustusega olla ühinenud nii isiklikust huvist kui ka krediidiandja nõudel ehk kohustuse tagamise eesmärgil. Kusjuures kohustusega tagamise eesmärgil ühinenud isiku suhtes kohalduvad täiendavalt ka käenduse sätteid. Oleks õiglane kehtestada käendajale ning kohustusega tagamise eesmärgil ühinenud isikule sarnased õigused ja kohustused, kuna nende positsioon ning tagasinõude ulatus on sisuliselt samad. Samuti peaks nii kohustusega ühinenud isiku kui ka käendaja suhtes kehtestama enne lepingu sõlmimist kohustuslikult edastatava teabe – kas tarbijal kui põhivõlgnikul on lepingust taganemise õigus ning kuidas mõjutab lepingust taganemine nende õigusi ja kohustusi krediidiandja ees.

Teiseks on oluline kindlaks teha, millise aja jooksul, vormis ning viisil tuleks tarbijat taganemisõigusest teavitada enne krediidilepingu sõlmimist. Tarbijal, keda on kohaselt

teavitatud taganemisõiguse olemasolust või puudumisest, on võimalik hinnata, kas ta saab ka pärast lepingu sõlmimist veel ümber mõelda ning nõu küsida või peab ta siduva otsuse tegema kohe, mistõttu võib ta vajada lisaaega enne lepingu allkirjastamist. Tarbijat tuleb teavitada mõistliku aja jooksul enne krediidilepingu sõlmimist. Mõistliku aja mõistet sisustatakse vastavalt konkreetsele kaasusele, arvestades kõiki asjaolusid sellel ajahetkel. Tarbijale peab jääma piisav aeg, et mõista taganemisõiguse tähendust konkreetsete tingimustega lepingu sõlmimisel, vaidluse korral peaks mõiste sisustamine olema kohtu diskretsiooniotsus. Seeläbi kaitseb teabe edastamise kohustuse täitmise aja määratlemine “mõistliku ajana” eelkõige tarbija huve. Siiski tõlgendavad liikmesriigid eeltoodud mõistet erinevalt.

Informatsioon taganemisõiguse olemasolu või puudumise kohta peab tarbijale olema edastatud püsival andmekandjal Euroopa tarbijakrediidi standardinfo teabelehel. Kuigi püsiv andmekandja ei tähenda konkreetset vormi, peab teabe edastamisel kasutatav vorm vastama selle mõistes sisalduvatele kriteeriumidele. Teave on edastatud kohases vormis, kui see on suunatud isiklikult tarbijale, on muutumatu kujul taasesitatav ja korduvalt kättesaadav. Tarbijal ei ole alati koheselt võimalik tutvuda kavandatava lepingu tingimuste ning selle sõlmimisega kaasnevate õiguste ja kohustustega. Seetõttu peabki info olema edastatud vormis, mis võimaldaks tarbijal asjakohase teabega tutvuda talle sobival ajal ja kohas.

Teavet saab edastada erineval viisil. Seadusandja on tulenevalt lepingu sõlmimise viisist näinud ette erandi tarbijakrediidi sätete kohaldamiseks. Kehtiva õiguse kohaselt ei kohaldu juhul, kui krediidiandja või –vahendaja teeb tarbijale pakkumise sõlmida krediidileping ootamatult tema ukse taha tulles või sidevahendi abil ühendust võttes, vastavalt koduukselepingute või sidevahendi abil sõlmitavate lepingute kohta sätestatud taganemisõiguse regulatsioon, vaid sõnaselgelt on öeldud, et krediidilepingust taganemisel kohaldub taganemisõiguse aluse ning tagajärgede osas vaid tarbijakrediidi sätete all sisalduv taganemisõiguse regulatsioon. Seega peaks krediidiandja või –vahendaja, kes sõlmib tarbijaga krediidilepingu koduukselepingu või sidevahendi abil sõlmitava lepinguna, juhtima tarbija tähelepanu asjaolule, et taganemine ning selle tagajärjed tulenevad tarbijakrediidi sätetest.

Kolmandaks, on teavitamiskohustusel tähtis roll taganemisõiguse ja selle kasutamisega kaasnevate tagajärgede rakendamisel. Tarbijal on õigus tarbijakrediidilepingust taganeda neljateistkümne päeva jooksul ilma põhjenduste ja sanktsioonideta. Enne kehtiva tarbijakrediidi direktiivi vastu võtmist EL-i tasandil tarbijal sellist õigust ei olnud. Siiski oli nii Eestis kui ka paljudes teistes liikmesriikides tarbijale vastav õigus tagatud, kuid regulatsioon oli väga erinev. Krediidilepingute sõlmimisel on vastava õiguse eesmärgiks

kaitsta tarbijat läbimõtlema võetavate kohustuste eest, võimaldades järelemõtlemisaja ning piirates seeläbi lepingu siduvust tarbija jaoks. Taganemisperioodi jooksul on tarbijal õigus krediidi võtmise osas ümber mõelda, aga ka otsida omandatavale hüvele uus finantseerija, kes pakub paremaid tingimusi. Tahteavalduse lepingust taganemiseks võib teha mistahes vormis taganemisperioodi kestel, seejuures ei ole oluline, millal see adressaadini jõuab.

Juhul, kui tarbija on kasutanud õigust lepingust taganeda, tuleb juba täidetud leping tagasitäita. Krediidiandja või –vahendaja on kohustatud tarbijat enne lepingu allkirjastamist teavitama, et lepingust taganemisel kohustub tarbija maksma viivitamata, kuid mitte hiljem kui 30 päeva jooksul pärast taganemisavalduse tegemist, tagasi laenu põhiosa ja intressi. Eesti seadusandja on sätestanud, et juhul, kui tarbija tagasimaksmise kohustust tähtaegselt ei täida, ei olekski taganemist nagu toimunud ning leping on pooltele siduv. Siiski ei ole seadusandja kõikide tarbijakrediidilepingute osas ette näinud sellist äärmuslikku tagajärge. Krediidilepingutest, mille eesmärk on eseme omandamise või teenuse osutamise finantseerimine, aga ka teatud liisingulepingutest taganemisel kohalduvad VÕS-i üldosa sätted. Eesti seadusandja poolt taganemisõiguse kasutamise tagajärgede eristamine tulenevalt krediidi kasutamise eesmärgist on autori arvates ratsionaalne ning õigustatud.

Krediidiandjal või –vahendajal lasub kohustus teavitada tarbijat krediidilepinguga seotud kõrvallepingu sõlmimise kohustusest, kui see on eelduseks krediidi saamisel. Tarbija taganemisel krediidilepingust, loetakse ta taganenuks ka kõrvallepingust juhul, kui see vastab järgnevalt nimetatud eeldustele: 1) leping peab olema sõlmitud eesmärgiga pakkuda hüve; ja 2) pakkujaks on krediidiandja või kolmas isik; ja 3) hüve pakkumiseks peab kolmanda isiku ja krediidiandja vahel olema kokkulepe. Kuna kõiki krediidilepinguga seoses sõlmitavaid teenuse osutamise lepinguid ei saa lugeda seotud kõrvallepinguteks, on krediidiandja või –vahendaja kohustatud lepingu sõlmimisel sellele ka tarbija tähelepanu juhtima.

Praktikas on krediidileping tihti seotud lepinguga mingi eseme või teenuse hankimiseks. Krediidilepingut ja lepingut hüve omandamiseks saab lugeda seotuks, kui krediidilepingu alusel rahastatakse konkreetse hüve omandamist ning ühte lepingut ei oleks sõlmitud teist lepingut sõlmimata. Et tarbija saaks efektiivselt teostada oma õigusi, on krediidiandja või –vahendaja kohustatud tarbijat teavitama krediidilepinguga seotud lepingust taganemisega kaasnevatest õigustest ja nende kasutamise korrast. Tarbijal on oluline teada, kas seotud lepingust taganemiseks on vaja teha ka täiendavaid tahteavaldusi ning mis aja jooksul ta vastavat õigust võib kasutada. Tarbijakrediidi direktiivi kohaselt loetakse tarbija eseme omandamise või teenuse osutamise lepingust taganemisel, taganenuks ka krediidilepingust.

Eesti ja Saksa õiguses on sätestatud tagajärjed ka juhuks, kui tarbija taganeb krediidilepingust, mis on seotud lepinguga hüve omandamiseks. Eesti seadusandja on võimaldanud tarbijal valida, kas ta soovib taganeda ka seotud lepingust. Õiguse kasutamise perioodi määratlemise osas on aga tõlgendused erinevad. Autori arvates peaks tarbijal võimaldama seotud lepingust taganeda mõistliku aja jooksul. Saksa õiguse järgi lõppeb aga krediidilepingust taganemisel ka seotud leping. Autori arvates on Eesti õiguses toodud lahendus ratsionaalsem, kuna tarbijal säilib võimalus otsida hüve omandamiseks uus finantseerija.

Taganemisperioodi kestma hakkamiseks peavad olema täidetud kaks kriteeriumit. Esiteks peab poolte vahel olema kehtiv krediidileping ning teiseks peab tarbijale olema edastatud õigusaktides ettenähtud teave. Kesksel kohal on teabe edastamine, sest lepingu sõlmimisest üksi ei piisa. Samas võib tarbija soovida lepingu sõlmimiseks tehtud tahteavalduse tagasi võtta juba enne aktseptimist ning talle peaks selline võimalus olema ka tagatud. Krediidilepingust, mis on seotud lepinguga hüve omandamiseks, taganemisel, hakkab taganemise tähtaeg kulgema alates krediidilepingust taganemise avalduse tegemisest, eeldusel, et tarbija on vastava õiguse olemasolust ka teadlik. Taganemisõiguse tõhususe kindlustamiseks lükkub õiguse kasutamise aja alguspäev määramata ajaks edasi juhul, kui ettenähtud informatsiooni ei ole tarbijale edastatud.

Kokkuvõtvalt on taganemisõigus ja teavitamiskohustus tarbijakaitse seisukohast olulised instituudid. Et tarbija saaks efektiivselt kasutada krediidilepingust taganemise õigust ning sellega kaasnevat õigust, on tal esmalt vaja sellekohast informatsiooni. Kuna taganemisõigusest teavitamise kohustuse täitmisest sõltub tehingute õiguskindlus, ei tohiks alahinnata teavitamiskohustuse tähendust tarbijale taganemisõiguse kasutamise võimaldamisel. Teavitamiskohustuse täitmisest sõltuvad eelkõige tarbija taganemisõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kasutamise võimalikkus ning taganemisperioodi alguse ja lõpu fikseerimine. Kehtiva tarbijakrediidi direktiivi eesmärk oli tarbijakrediidi sätete täielik ühtlustamine liikmesriikides, mis peaks tagama ka parema piiriülese konkurentsi krediidivaldkonnas. Vastavad eesmärgid on täidetud vaid osaliselt. Liikmesriigiti on tarbijakrediidi sätete kohaldamisala ning taganemisõiguse kasutamise ja sellest teavitamise kohustusega seotud tagajärjed reguleeritud väga erinevalt, mistõttu on tarbijakaitse riigiti tagatud erineval tasemel. Euroopa Liidu tasemel on reguleerimata taganemisõiguse ja sellega kaasnevate õiguste ja nendest teavitamise kohustuse mõned väga olulised aspektid, mis Eesti õiguses on lahendatud tarbijale enamasti soodsal viisil. Samas on ka Eesti õiguses kõikides tarbijakrediidi valdkonna olulistest aspektides määratlematust, millel ei ole ühtset lahendust, mistõttu leidis kinnitust ka uurimise hüpotees.

NOTIFYING THE CONSUMER OF THE RIGHT OF WITHDRAWAL IN CONSUMER CREDIT AGREEMENT

SUMMARY

In the last decade the opportunities for consuming have significantly increased. It has been fostered by the elimination of internal borders, but also by close cooperation between enterprises supplying goods and services and credit. Hence, people can purchase goods and services, while paying for them in instalments within a certain period of time. In interactions with a supplier, in most cases the consumer is the weaker part, as the supplier has more knowledge and opportunities for obtaining information and influencing consumer's decisions. In practice people are not always able to make adequate assessments about their consumption opportunities and creditworthiness, and thus, such legal relationships should be intervened. Hence, the basis of this Master's thesis are the provisions on consumer credit adopted recently, which aim at full harmonisation of differences between the Member States in terms of credit regulation targeted at protection of consumers.

In the regulation of consumer credit two legal provisions that were established for the protection of consumers – notification duty and right of withdrawal – play an important part. The notification duty has an important role in making justified and reasonable decisions, as for this the parties need to have sufficient accurate and appropriate information. Namely, the consumer cannot exercise the right of withdrawal without being aware of this right. Consequently, the main objective of this Master's thesis is to assess the meaning of notification duty in terms of exercising the specific right of withdrawal granted to consumers as well as rights and obligations arising from this. The author also strives to confirm the hypothesis, which states that measures imposed on the Member States with maximum harmonisation are not sufficient and provisions on consumer credit need to be complemented and specified. Considering the objective of the thesis, the questions posed were analysed from the consumers' point of view.

In the first chapter, the author defined the scope of application of consumer credit provisions and subjects of notification duty. Both, the Consumer Credit Directive as well as the Law of Obligations Act, describe the scope of application in terms of exclusion, by describing contractual relations which are not subject to these provisions. However, the Estonian legislator has provided the consumer more comprehensive protection, while including in the scope of application contractual relations beyond the scope of protection provided in the

Consumer Credit Directive. The application of the right of withdrawal included in the consumer credit provisions of the Law of Obligations Act has no minimum or maximum credit limit. Also, the right of withdrawal is subject to certain limitations in the case of mortgage-backed credit agreements and all leasing agreements. Hence, the Estonian legislation provides that the right of withdrawal as well as the duty to notify of all rights and obligations arising from it shall apply to majority of credit agreements. The application of consumer credit provisions, incl. the right of withdrawal, to as many contractual relations as possible serves the objective of consumer protection.

The consumer must be notified of the right of withdrawal by the creditor or credit broker. Parties to a credit agreement are the consumer and the creditor, which makes the creditor primary person responsible for notifying the consumer of the right of withdrawal. A creditor can be any person granting or allowing granting credit within their business or profession, incl. persons for whom granting credit is an ancillary activity or just a phase in supplying goods and services. It is important to differentiate between the creditor and credit broker, while the latter can be any person not granting credit by themselves but who encourages with their activities access to creditor. Following the consumer credit provisions, the credit broker must also notify the consumer of the right of withdrawal as well as rights and obligations arising from it, at least before the consumer makes binding declarations of intention. The fulfilment of notification duty by the credit broker is ensured so that the credit broker is entitled to charge a fee from the consumer only after the right of withdrawal from the consumer credit agreement has expired.

Persons, who must be notified of the right of withdrawal and related aspects by the creditor or credit broker, are consumers and in certain cases also businesses starting their operations. A consumer is a physical person, i.e. a human being. At the same time, in Estonia as well as in other Member States the consumer credit provisions shall apply, within certain limits, also to businesses starting operations. It increases the number of persons the creditor or credit broker has to notify of their right of withdrawal. In addition to consumers, the person who has joined in the obligation and the surety should also be notified by the creditor or credit broker of the right of withdrawal as well as rights and obligations arising from it. Estonian legislation provides that should the consumer withdraw from the consumer credit agreement, the person, who has joined in the obligation and is subject to certain additional provisions on surety, is also entitled to withdraw from the agreement with the creditor. A surety has no such right. It would be fair if the surety and person, who has joined in the obligation with the purpose of securing it, had similar rights and obligations, as their positions and the extent of the right of

recourse are the same. Furthermore, the person who has joined in the obligation and the surety should also be subject to consumer's right of withdrawal as well as the duty of notifying of the effects arising from it.

In the second chapter the author analysed, how and when the consumer should be notified of the right of withdrawal before the conclusion of credit agreement, and if there is a certain form for it. The consumer must be notified of the existence or absence of the right of withdrawal in good time before the conclusion of credit agreement. The term 'good time' shall be defined in each case based on specific conditions. The consumer must have sufficient time to understand the meaning of the right of withdrawal upon conclusion the agreement under specific terms and conditions. As a result, defining the period of time as 'good time' in the performance of notification duty protects foremost the consumer's interests.

There are also formal requirements for providing the consumer information about the existence or absence of the right of withdrawal. This information must be given on a durable medium. The information is provided in an appropriate form, if it is personally addressed to the consumer, allows the unchanged reproduction of it and is accessible for future reference. The consumer cannot always instantly review the terms and conditions of the agreement to be concluded and rights and obligations arising from it; therefore, they should have the possibility to examine this information at a time and place suitable for them.

The legislator has provided an exemption for the application of consumer credit provisions depending on the type of concluding the agreement. Notwithstanding the way the information has been provided or transactions carried out, in the case of withdrawal from the consumer credit agreement the basis and legal effects of the right of withdrawal shall only be regulated according to the right of withdrawal included in the consumer credit provisions. The creditor or credit broker should also draw consumer's attention to it.

The third chapter focuses on the content of the duty to notify of the right of withdrawal in terms of all aspects related to the right of withdrawal and rights and obligations arising from it. The consumer is entitled to withdraw from the consumer credit agreement within fourteen days without giving any reasons and without any sanctions. The objective of this is to protect the consumer from taking obligations hastily, while allowing them time for consideration and by limiting with this the agreement's binding nature for the consumer. Within the period of withdrawal the consumer is entitled to reconsider taking the credit but also to find a new financing party for the goods or services to be purchased.

If the consumer has exercised the right to withdraw from the agreement, the agreement already performed is subject to restitution. Before signing the agreement the creditor or credit broker must notify the consumer that in the case of withdrawal, the consumer must immediately, within 30 days the latest, refund the principal amount of loan as well as the interests. Should the consumer fail to perform this obligation, it shall be deemed that the withdrawal has not taken place. This extreme effect has not been provided for all consumer credit agreements. For credit agreements, which aim at financing purchase of goods or services, but also for certain leasing agreements the provisions of restitution of an agreement included in the General Part of the Law of Obligations Act shall apply.

Creditor or credit broker must notify the consumer of the obligation to conclude an ancillary agreement related to credit agreement if it is required for getting credit. If the consumer withdraws from the credit contract, they shall be deemed withdrawn from the ancillary contract as well, if the objective of the agreement is to supply goods or services and the supplier is the creditor or a third party and they have concluded an agreement for supplying goods or services. Not all the agreements for supply of services are ancillary agreements related to a credit agreement and, thus, the creditor or credit broker must bring that to the consumer's attention.

In practice, the credit agreement is often related to an agreement for purchase of goods or services. The credit agreement and agreement for purchase of goods or services can be considered linked if the goods or services to be financed have been specifically defined in the agreement and the agreements can be considered uniform in economic terms. For the consumer to be able to effectively exercise their rights, the creditor or credit broker must notify the consumer of the rights arising from the withdrawal of the agreement linked to the credit agreement and also procedures for exercising them. Should the consumer withdraw from the agreement for purchase of goods or services, they shall be deemed withdrawn from the consumer credit agreement as well. Estonian and German law additionally provide for legal effects, if the consumer shall withdraw from the credit agreement linked to the agreement for purchase of goods or services. According to the Estonian legislation, the consumer can choose whether to withdraw from the credit agreement as well or not. Pursuant to German law, withdrawal from the credit agreement automatically terminates the linked agreement. The option provided in Estonian legislation is more reasonable, as the consumer can find a new financing party for the purchase.

For the period of the right of withdrawal to commence, two criteria must be met. Firstly, there must be a valid credit agreement between the parties and secondly, the consumer must have been informed about the right of withdrawal, as provided in legislation. However, the consumer may wish to withdraw from the declarations of intention made for concluding the agreement even before accepting it, and therefore they should also have this possibility. Pursuant to Estonian law, if the consumer withdraws from the credit agreement, they are also entitled to withdraw from the linked agreement within reasonable time. The term will start with the written request for withdrawal, provided that the consumer is aware of such right. In order to ensure the efficiency of the right of withdrawal and performance of the notification duty related to it, the start date of withdrawal period shall be indefinitely postponed, if the consumer has not been provided relevant information.

In conclusion to the main objective of the thesis, the author considers that in terms of consumer protection, the right of withdrawal and notification duty are important legal provisions. So that the consumer could effectively exercise the right of withdrawal from credit agreement and rights arising from it, they first need information that such right exists. The importance of notification duty in exercising the specific right of withdrawal granted to consumer should not be underestimated because the performance of this duty determines legal certainty of transactions. The performance of the notification duty foremost determines, whether the consumer can exercise the right of withdrawal and rights arising from it and also the start and end date of the withdrawal period. The objective of the valid Consumer Credit Directive was the full harmonisation of consumer credit provisions, which should also ensure higher competitiveness in the field of credit. This objective has been achieved only partly. The legal effects of exercising the right of withdrawal and duty of notifying thereof as well as the scope of application of consumer credit provisions have been regulated by the Member States very differently and, therefore, in different states the level of consumer protection varies. In the European level some very important aspects related to the right of withdrawal and rights arising from it as well as the duty to notify thereof have remained unregulated. In Estonian law they have been regulated in favour of consumers. However, Estonian legislation also shows some vagueness in all important aspects of consumer credit which have no single solution. Hence, the hypothesis of the study was confirmed.

KASUTATUD MATERJALID

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Acquis Group. Contract I: Pre-contractual obligations, conclusion of contract, unfair terms. München: Sellier European Law Publishers 2007.
2. Acquis Group. Contract II: General Provisions, Delivery of Goods, Package Travel and Payment services. Munich: Sellier european law publishers 2009.
3. Advokaadibüroo Paul Varul. Lepingud. Näidised ja kommentaarid. Kasutuslepingud. Laenu- ja krediidlepingu kommentaar. Tallinn: AS Äripäev 2010.
4. Büllesbach, A. jt (toim.). Concise European It Law. 2nd ed. United Kingdom: Kluwer Law International 2010.
5. Cravetto, C., Pasa, B. The `Non-sense` of Pre-contractual Information Duties in Case of Non-concluded Contracts. – European Review of Private Law 2011/19 (6).
6. Dobson, A. A. P., Stokes, R.. Commercial Law. 8th ed. London: Sweet & Maxwell 2012.
7. Howells, G. G., Schultze, R. (toim.). Modernising and Harmonising Consumer Contract Law. Munich: Sellier european law publishers 2009.
8. Howells, G. G., Weatherill, S. Consumer Protection Law. 2nd ed. Great Britain: Ashgate Publishing Limited 2005.
9. Jemielniak, J., Miklaszewicz, P. (toim.). Interpretation of Law in the Global World: From Particularism to a Universal Approach. Heidelberg: Springer 2010.
10. Kingisepp, M. Tarbijakaitseõigus Euroopa Liidus ja Eestis. Kohila: Hagen-Nord 2010.
11. Kull, I., Käerdi, M., Kõve, V. Võlaõigus I. Üldosa. Tallinn: Juura 2004.
12. Kull, I., Parrest, I. Teatamiskohustus võlaõigusseaduse kontekstis. – Juridica 2003/IV.
13. Lentsius, M., Lõhmus, D., Kõo, K. Tagatised ettevõtlikes. Tallinn: AS Äripäev 2010.
14. Loos, M. B. M. Rights of Withdrawal. Amsterdam: Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series No. 2009/04. Arvutivõrgus: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1350224, 14.03.2013.
15. Micklitz, H.-W., Stuyck, J., Terryn, E. (toim.). Cases, Materials and Text on Consumer Law. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing 2010.
16. Pasa, B., Benacchio, G. A. The harmonization of civil and commercial law in Europe. Budapest: Central European University Press 2005.
17. Riesenhuber, K. System and Principles of EC Contract Law. – European Review of contract law 2005/1 (3).

18. Saare, K., Sein, K., Simovart, M.-A. Protection of Consumer Rights in SMS Loan Agreements. – European Review of Private Law 2010/18 (1).
19. Schlechtriem, P. Schuldrecht: Allgemeiner Teil. 5. Aufl. Tübingen: Mohr Siebeck 2003.
20. Schulte-Nölke, H., Twigg-Flesner, C., Ebers, M. (toim.). EC Consumer Law Compendium. The Consumer Acquis and its transposition in the Member States. Munich: Sellier European Law Publishers 2008.
21. Sein, K. Tehingu vorminõuded ja nende järgimata jätmise tagajärjed. – Juridica 2010/VII.
22. Sein, K. Transposition of the New Consumer Credit Directive in Estonia. – European Review of Private Law 2012/20 (2).
23. Siibak, K. Pangandussüsteemi usaldusväarsuse tagamine ja teabekohustuste määratlemine finantsteenuste lepingutes. Dissertatsioon. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus 2011.
24. Steennot, R. Consumer Protection relating to credit agreements concluded online. – E.P. Delia (koost.). Evolving Legislation on Consumer Credit and Trade Practices: Stimulus Or Drag On Economic Activity? Malta: Media Centre Print 2007. Arvutivõrgus: www.apsbank.com.mt/file.aspx?f=398, 12.04.2013.
25. Storme, M. E. The Harmonisation of the Law of Personal Security. – Juridica International 2009/XVI.
26. Säcker, F. J., Rixecker, R. (toim.). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. 6. Aufl. 2012. München: C. H. Beck München 2012.
27. Twigg-Flesner, C. (toim.). The Cambridge Companion to European Union Private Law. Cambridge: Cambridge University Press 2010.
28. Twigg-Flesner, C. The europeanisation of contract law. London and New York: Routledge-Cavendish 2008.
29. Vandone, D. Consumer Credit in Europe. Risks and Opportunities of a Dynamic Industry. Heidelberg: Springer-Verlag 2009.
30. Varul, P. jt (koost.). Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012.
31. Varul, P. jt (koost.). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vjl. Tallinn: Juura 2006.
32. Varul, P. jt (koost.). Võlaõigusseadus II. 2.-7. osa (§§ 208-618). Komm vjl. Tallinn: Juura 2007.
33. von Bar, C., Drobnig, U. The Interaction of Contract Law and Tort Law and Property Law in Europe. A Comparative Study. München: Sellier European Law Publishers 2004.
34. Kõve, V. Lepingu ühepoolse lõpetamise võimalused Eesti õiguses (võrdlev käsitus). Magistritöö. Tartu 2003.
35. Wood, P. R. Law and Practice of International Finance. London: Sweet&Maxwell 2008.

MUUD ALLIKAD

36. Commission of the European Communities. Communication from the Commission to the European Parliament in accordance with the second paragraph of Article 251(2) of the EC Treaty on the common position adopted by the Council with a view to the adoption of a Directive of the European Parliament and of the Council on credit agreements for consumers. Brussels 21.09.2007. Arvutivõrgus: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2007/com2007_0546en01.pdf, 03.03.2013.
37. Commission of the European Communities. Modified proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on credit agreements for consumers amending Council Directive 93/13/EC (presented by the Commission pursuant to Article 250(2) of the EC Treaty). Brussels 7.10.2005. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/fina_serv/cons_directive/2ndproposal_en.pdf, 28.02.2013.
38. Commission of the European Communities. Proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on consumer rights. COM(2008) 614/3. Brussels 08.10.2008. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/Directive_final_EN.pdf, 22.02.2013.
39. Directorate General for Health and Consumer Protection. Establishment of a Benchmark on the Economic Impact of the Consumer Credit Directive on the Functioning of the Internal Market in this Sector and on the Level of Consumer Protection. Final Report 05.11.2009. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/consumers/rights/docs/ccd_benchmarking_study_en.pdf, 03.03.2013.
40. Euroopa Komisjon. Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv elamukinnisvaraga seotud krediidilepingute kohta. Brüssel 31.3.2011. Arvutivõrgus: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0142:FIN:ET:PDF>, 03.03.2013.
41. Europe Economics. DG Internal Market and Services. Study on Credit Intermediaries in the Internal Market (MARKT/2007/14/H), Contract ETD/2007/IM/H3/118. Final Report. London 15.01.2009. Arvutivõrgus: http://ec.europa.eu/internal_market/finservices-retail/docs/credit/credit_intermediaries_report_en.pdf, 06.03.2013.
42. European Parliament. Implementation of the Consumer Credit Directive. Study 01.2012. Arvutivõrgus: <http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201201/20120130ATT36564/20120130ATT36564EN.pdf>, 03.02.2013.

43. Great Britain Parliament, House of Lords, European Union Committee. Consumer credit in the European Union: harmonisation and consumer protection. 36th Report of Session 2005-06. Volume II: Evidence. Arvutivõrgus: http://books.google.ee/books?id=0Ogk_wvMqbgC&printsec=frontcover&dq=Consumer+Credit+in+the+European+Union&hl=en&sa=X&ei=qHUzUc6fNIaP0AX3hICgCQ&ved=0CDQQ6AEwAA, 26.02.2013.
44. Juhend tarbijakrediidi pakkujatele ja vahendajatele. Kinnitatud Tarbijakaitseameti peadirektori 22.11.2012 käskkirjaga nr 1-1/12-055. Arvutivõrgus: http://tarbijakaitseamet.ee/public/Juhend_krediidiandjatele_vastutustundlik_laenamine_.pdf, 06.03.2013.
45. Muñoz, A. de la M. Two steps further in the Consumer Credit Directive procedure: -The European Parliament votes in its first reading on the Consumer Credit Directive and the European Council launches a questionnaire -. Arvutivõrgus: http://www.ecri.eu/new/system/files/Commentary_13.pdf, 27.02.2013.
46. Tarbijakaitseamet. Kombineeritud finantsteenused - lepingueelsete läbirääkimiste käigus kasutatavate müügivõtete kaardistamine autoliisingu puhul. Uuringutulemuste üldkokkuvõte 2011. Arvutivõrgus: http://www.tarbijakaitseamet.ee/public/Kombineeritud_finantsteenused_uuring_kokkuvote.pdf, 04.03.2013.
47. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse ja võlaõigusseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 365 SE III. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems2&emshelp=true&eid=420369&u=20130427131213>, 10.04.2013.
48. United Kingdom, Ministerial Department for Business, Innovation & Skills. Explanatory memorandum to the Consumer Credit (EU directive) regulations 2010, 2010 No. 1010, the Consumer Credit (total charge for credit) regulations 2010, 2010 No. 1011, the Consumer Credit (advertisements) regulations 2010, 2010 No. 1012, the Consumer Credit (disclosure of information) regulations 2010, 2010 No. 1013, the Consumer Credit (agreements) regulations 2010, 2010 No. 1014. Arvutivõrgus: http://www.legislation.gov.uk/uksi/2010/1010/pdfs/uksiem_20101010_en.pdf, 08.02.2013.
49. Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 761 SE. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=1033413&u=20110204095515>, 10.02.2013.

50. Õige, A. Ettevõtlusvabaduse piiramine lepingupoolte võrdsuse tagamiseks. *Sine loco*. Arvutivõrgus: <http://www.tmk.edu.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=50776/>, 14.04.2013.

KASUTATUD EUROOPA LIIDU TEISENE ÕIGUS

51. Euroopa Ühenduste Nõukogu 03. juuni 1971 määrus 1182/71, millega määratakse kindlaks ajavahemike, kuupäevade ja tähtaegade suhtes kohaldatavad eeskirjad. – ELT L 124, 08.06.1971, lk 1-2, (eestikeelne eriväljaanne: ptk 1, kd 1, lk 51 - 52).

52. Euroopa Ühenduste Nõukogu 20. detsember 1985 direktiiv 85/577/EMÜ, tarbija kaitsmise kohta väljaspool äriruume sõlmitud lepingute korral. – ELT L 372, 31.12.1985, lk 31-33 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 15, kd 1, lk 262-264).

53. Euroopa Liidu Nõukogu 22.12.1986 direktiiv 87/102/EMÜ tarbijakrediiti käsitlevate liikmesriikide õigus- ja haldusnormide ühtlustamise kohta. – ELT L 42, 12.02.1987, lk 48-53 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 15, kd 1, lk 326–331).

54. Euroopa Liidu Parlamendi ja Nõukogu 23. september 2002 direktiiv 2002/65/EÜ, milles käsitletakse tarbijale suunatud finantsteenuste kaugturstust ja millega muudetakse nõukogu direktiivi 90/619/EMÜ ning direktiive 97/7/EÜ ja 98/27/EÜ. – ELT L 271, 09.10.2002, lk 16-24, (eestikeelne eriväljaanne: ptk 6, kd 6, lk 321 - 329).

55. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008 direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ. – ELT L 133, 22.05.2008, 66-92.

56. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoober 2011 direktiiv 2011/83/EL, tarbija õiguste kohta, millega muudetakse nõukogu direktiivi 93/13/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 1999/44/EÜ ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/577/EMÜ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 97/7/EÜ. – ELT L 304, 22.11.2011, lk lk 64-88.

KASUTATUD NORMATIIVAKTID

57. Asjaõigusseadus. RT I 1993, 39, 590 ... RT I, 23.04.2012, 2.

58. Bürgerliches Gesetzbuch. BGBI. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738 ... BGBI. 2013 I S. 556.

59. Krediidiasutuste seadus. RT I 1999, 23, 349 ... RT I, 29.06.2012, 12.

60. Tarbijakaitseseadus. RT I 2004, 13, 86 ... RT I 2010, 77, 590.

61. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 06.12.2010, 12.

62. Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 29.06.2011, 15.

63. Võlaõigusseadus. RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 05.04.2013, 4.

KASUTATUD KOHTULAHENDID

64. EK 03.07.1997, C-269/95, *Francesco Benincasa versus Dentalkit Srl*, eelotsusetaotlus.

65. EK 17.03.1998, C-45/96, *Bayerische Hypotheken- und Wechselbank AG versus Edgar Dietzinger*, eelotsusetaotlus.

66. EK 22. 04. 1999, C-423/97, *Travel Vac SL v Manuel José Antelm Sanchís*, eelotsusetaotlus.

67. EK 23.03.2000, C-208/98, *Berliner Kindl Brauerei AG v Andreas Siepert*, eelotsusetaotlus.

68. EK 13.12.2001, C-481/99, *Georg Heininger and Helga Heininger v Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG*, eelotsusetaotlus.

69. EK 20.1.2005, C-464/01, *Johann Gruber v Bay Wa AG*, eelotsusetaotlus.

70. EK 10.04.2008, C-412/06, *Annelore Hamilton vs. Volksbank Filder eG*, eelotsusetaotlus.

71. EK 03.09.2009, C-489/07, *Pia Messner v Firma Stefan Krüger*, eelotsusetaotlus.

72. EK 17.12.2009, C 227/08, *Eva Martín Martín v EDP Editores SL*, eelotsusetaotlus.

73. EK 15.04.2010, C-215/08, *E. Friz GmbH versus Carsten von der Heyden*, eelotsusetaotlus.

74. EK 15.04.2010, C-511/08, *Handelsgesellschaft Heinrich Heine GmbH v Verbraucherzentrale Nordrhein-Westfalen eV*, eelotsusetaotlus.

75. EK 12.07.2012, C-602/10, *SC Volksbank România SA versus Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor — Comisariatul Județean pentru Protecția Consumatorilor Călărași (CJPC)*, eelotsusetaotlus.

76. RKTk 3-2-1-8-06.

77. RKTk 3-2-1-29-06.

78. RKTk 3-2-1-28-08.

79. RKTkm 3-2-1-109-11.

80. RKTk 3-2-1-157-12.

81. RKTkm 3-2-1-168-12.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Maarja Konsand (sünnikuupäev: 28.11.1987),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Tarbija teavitamine taganemisõigusest tarbijakrediidilepingus“, mille juhendaja on prof. Irene Kull,
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 06.05.2013.a